

Овој проект е финансиран
од Европската Унија

АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД НАБЉУДУВАНИТЕ СУДСКИ ПОСТАПКИ ПОВРЗАНИ СО ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА ВО 2022 ГОДИНА

DATA ANALYSIS OF TRIAL MONITORING RELATED TO ORGANIZED CRIME AND CORRUPTION IN 2022

СКОПЈЕ, 2022

**АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД
НАБЉУДУВАНИТЕ СУДСКИ ПОСТАПКИ
ПОВРЗАНИ СО ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И
КОРУПЦИЈА ВО 2022 ГОДИНА**

Скопје, 2022

Издавач:

Коалиција на здруженија на граѓани Сите за правично судење – Скопје

За издавачот:

Дарко Аврамовски - извршен директор на Коалицијата Сите за правично судење

Уредник:

Дарко Аврамовски

Автори:

Дарко Аврамовски

Ивана Петковска

Лејла Тутиќ

Дизајн и печатење:

Графохартија

Тираж:

100

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

343.9.02:347.96/.99]:005.584.1(497.7)"2022"(047.31)
343.352:347.96/.99]:005.584.1(497.7)"2022"(047.31)

АВРАМОВСКИ, Дарко

Анализа на податоците од набљудуваните судски постапки поврзани со организиран криминал и корупција во 2022 година / [автори Дарко Аврамовски, Ивана Петковска, Лејла Тутиќ]. - Скопје : Коалиција на здруженија на граѓани "Сите за правично судење", 2022. - 42, 41 стр. : илустр. ; 25 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Data analysis of trial monitoring related to organized crime and corruption in 2022. - Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4552-57-4

1. Петковска, Ивана [автор] 2. Тутиќ, Лејла [автор]

а) Организиран криминал -- Судски постапки -- Мониторинг -- Македонија
-- 2022 -- Истражувања б) Корупција -- Судски постапки -- Мониторинг -- Македонија -- 2022 -- Истражувања

COBISS.MK-ID 59079173

Оваа публикација е изработена со финансиска поддршка од Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Коалиција „Сите за правично судење“ и не нужно ги одразува ставовите на Европската Унија.

Проектот е финансиран
од Европската Унија

СОДРЖИНА

Вовед	1
Методолошки пристап	2
Општи податоци	3
Услови за одржување на рочиште за главна расправа.....	4
Поуки за правата	7
Признание на вина.....	9
Доказна постапка	10
Изведување на вербални докази	11
Изведување на материјални докази	17
Јавност на главна расправа.....	20
Еднаквост на оружјата	23
Непристрасност.....	24
Право на преведувач.....	27
Пресуда	27
Преглед на предмети	31
Титаник КОК-7/18.....	32
Тендери КОК-64/17	33
Тотал К-1493/17	34
Траекторија КОК-52/17	35
Талир КОК-3/19	36
Предмети во Апелационен суд Скопје.....	36
Заклучоци и препораки	38
Услови за одржување на расправата	38
Поуки за правата.....	38
Признание на вина	38
Доказна постапка.....	39
Јавност на постапките	40
Еднаквост на оружјата.....	41
Непристрасност	41
Пресуда	42

Коалиција „Сите за правично судење“ е мрежа на 12 граѓански организации, формирана како организација со основна мисија да ги набљудува судските процеси во Северна Македонија со цел да го зголеми почитувањето на стандардите за правично судење пред домашните судови, да ги идентификува наследените проблеми во судскиот систем и да укаже на потребата за правна и институционална реформа, да ја запознае јавноста со стандардите за правично судење, да ги намали можностите за несоодветен третман на страните во спорот од страна на судиите и другите учесници во постапката и да ја зајакне јавната доверба во правниот систем и судството воопшто.

Веќе во 2008 година Коалицијата со посебен тематски мониторинг над судските предмети што се однесуваат на организираните криминал и корупцијата, како посебно тематско подрачје започна со посебен мониторинг на овие случаи следејќи посебна методологија. Започнувајќи од 2015 година со објавувањето на нелегално прислушваните разговори, а потоа и со формирањето на Јавното обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од незаконското следење на комуникациите (СЈО), судскиот систем и неговото функционирање е во фокусот на јавноста и бележи исклучително ниска доверба. Во изминатава година, правосудниот сектор целосно беше во фокусот на јавноста по различни теми и случувања, а истите се однесуваа и на дел од реформските процеси поврзани токму со оваа проблематика.

Во последниот извештај на Европската комисија за 2022 година, нотирано е дека постигнат е одреден напредок во полето на правосудството, преку стабилното спроведување на стратегијата за реформа на правосудниот систем, со што се продолжува со спроведувањето на препораките од Венецијанската комисија и Високата експертска група за системски прашања за владеењето на правото.¹ Меѓутоа, она што треба особено да се напомене е дека Северна Македонија во иднина мора да вложи исклучителни напори во реформите кои се однесуваат на правосудниот систем и борбата против организираните криминал и корупција со оглед на фактот дека веќе е започнат скринингот за пристапување кон Европската Унија. Поглавјето 23 е од исклучителна важност за текот на целиот преговарачки процес и динамиката на преговорите, па во таа насока судството и јавното обвинителство важно е да дадат резултати од своето работење, а тоа најмногу се очекува од сузбивањето на корупцијата како посебен феномен што се појавува во едно општество.

Имајќи го ова предвид, судскиот мониторинг претставува исклучително корисна алатка која има за цел да прибере податоци за степенот на имплементација на законите во практиката, степенот на професионалност, ефективност и ефикасност на судскиот систем, како и практичниот ефект кој реформите го имаат врз самите судски постапки. Од друга страна пак, преку присуството на набљудувачите во судниците се зголемува степенот на јавност на судските постапки, а со тоа се овозможува и практикувањето на правото на јавно судење како составен дел од правото на фер и правично судење.

Во оваа анализа ќе биде претставена анализа на податоците прибрани од набљудуваните судски постапки кои се однесуваат на имплементацијата на Законот за кривичната постапка, како и ефикасноста на судските постапки во предметите од областа на организираните криминал и корупција. Исто така, ќе бидат анализирани и предизвиците со кои се соочуваат судот, странките и другите учесници во постапката согласно законот. Воедно, посебен преглед ќе биде даден и на неколку предмети кои што беа покренати од страна на поранешното Специјално јавно обвинителство, а кои што покренуваат интерес во јавноста.

¹ Извештај за Северна Македонија за 2022 година, Европска Комисија

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

Коалиција „Сите за правично судење“, со години наназад при спроведување на истражувања поврзани со практичната примена на стандардите за фер и правично судење во судските постапки, како и евалуација на ефикасноста и ефективноста на судството, користи посебна и унифицирана методологија, прилагодена за потребите на предметните истражувања, која во суштина се состои од примена на три пристапи, односно:

1. Мониторинг на судски постапки од страна на професионални судски набљудувачи;
2. Систематизиран прашалник во кој се внесуваат податоци од претходно спроведен мониторинг и обработка на статистички податоци;
3. Работни состаноци со релевантни институции.

Мониторингот на судските постапки и оваа година како и претходните беше спроведен со физичко присуство на професионалните набљудувачи на Коалицијата на закажаните рочишта за главна расправа по кривичните предмети кои се водат пред Одделението за организиран криминал и корупција во Основниот кривичен суд Скопје. За судски набљудувачи беа ангажирани правници кои поседуваат повеќегодишно искуство со работа во кривично-правната материја, повеќето од нив и долгогодишни набљудувачи на Коалицијата. Со цел унапредување на нивните знаења и индивидуални капацитети по однос процесот на мониторинг на судските постапки, организирани беа сет обуки спроведени од страна на проектниот тим на Коалицијата, како и надворешни експерти.

Мониторингот на судските постапки беше спроведен во времетраење од 9 месеци во период февруари-октомври, при што беа опфатени вкупно 310 рочишта за главна расправа, односно 89 кривични предмети од областа на организиран криминал и корупција. Изборот на судските предмети кои беа мониторирали од страна на Коалицијата, беше направен на неколку начини, односно во прв план при судскиот мониторинг, фокусот беше ставен на високо-профилираните предмети, односно следени беа судските постапки во кои обвинети се поранешни или актуелни високи државни функционери, постапки во кои како резултат на стореното кривично дело е прибавена голема имотна корист или пак е причинета штета од поголеми размери, случаи кои можат да влијаат на безбедноста во државата, случаи каде постои повисок ризик од прекршување на правата на фер и правично судење, случаи поведени за кривични дела кои ретко се среќаваат во практиката и слично. Оттука, предмет на мониторинг беа судските постапки иницирани од страна на поранешното Специјално јавно обвинителство, а секако и останати постапки иницирани од страна на Основното јавното обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција (ОЈОГОКК) кои се медиумски експонирани и за кои постои висок јавен интерес да бидат следени и евалуирани.

Дополнително, Коалицијата е единствен субјект на национално ниво кој врши континуиран мониторинг на судските постапки кои се водат пред основните судови во Република Северна Македонија. Како резултат на тоа, организацијата од аспект на својата работа и област на делување е препознаена во јавноста, како од страна на стручната така и од општата јавност, односно граѓаните. Оттаму, како и секоја година, неминовно произлезе да дел од судскиот мониторинг биде посветен на следење судски предмети од областа на организиран криминал и корупција, по истакнато барање од страна на странка, инволвирана во судската постапка и која смета дека постои несоодветна примена на Законот за кривичната постапка, во смисла на постоење основ за сомнеж во непристрасноста и објективноста на судијата кој постапува во предметот, евентуална повреда на правото на одбраната, како и принципот на еднаквост на оружјата, а од аспект на правилна примена на начелото за правично судење.

Во насока на комплетирање на листата на судски постапки кои ќе бидат предмет на мониторинг, во текот на оваа година следени беа и судски предмети избрани по случаен избор од закажаните рочишта за главна расправа на веб страната на Основниот кривичен суд, достапни и јавно објавени во делот „Календар на судења“.

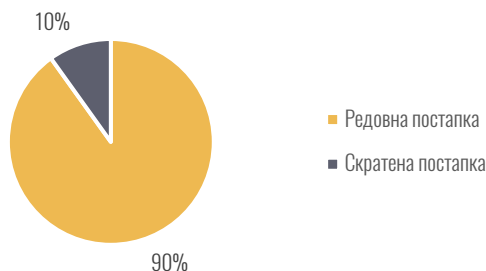
Дополнително, со цел спроведување на успешен мониторинг на судски постапки, креиран беше систематизиран прашалник кој содржи прашања поврзани со текот на главната расправа, со посебен фокус на секоја фаза од истата, со цел да се оцени примената на Законот за кривичната постапка во практиката, како и степенот на почитување на меѓународно прифатените стандарди за фер и правично судење. Прашањата беа формулирани на различен начин, па така дел од нив набљудувачите ги одговараа наративно (отворени прашања), дел од нив со избирање на еден или повеќе понудени одговори, како и преку потврдување или негирање на изнесени констатации. Сите наоди и препораки од ова истражување се составен дел од овој извештај, и подетално ќе бидат елаборирани во продолжение на истиот.

Овие податоци беа надополнети со одржување на работни состаноци и фокус групи со претставници на релевантни чинители- судии, јавни обвинители и адвокати. Овој пристап се покажа како навистина корисен, бидејќи со истиот се овозможи иницирање на дискусија по однос на проблемите и предизвиците детектирани преку спроведениот мониторинг на судски постапки, но и истите послужија за ревизија и прилагодување на методолошкиот пристап на Коалицијата што овозможи попрецизно лоцирање на соодветните индикатори во практиката. Во оваа смисла, работните состаноци претставуваат идеална платформа за размена на мислења и искуства по однос на дел прашања актуелни во областа на правосудството, во време кога истите се организираат. Оваа година, организирани беа вкупно 2 работни состаноци на кои присуствуваа 5 судии, 5 јавни обвинители и 7 адвокати.

ОПШТИ ПОДАТОЦИ

Податоците кои ќе бидат изнесени во продолжение на овој извештај, беа обезбедени преку спроведување на судски мониторинг на кривични постапки, во предмети од областа на организираниот криминал и корупцијата. Мониторингот на судските постапки беше временски ограничен во времетраење од 9 месеци, почнувајќи од февруари 2022 година, па сè до октомври истата година. За време на овој процес, набљудувани беа вкупно 310 рочишта за главна расправа по предмети кои се водат пред Основниот кривичен суд во Скопје, поточно во Одделението за организиран криминал и корупција, како посебно специјализирано одделение надлежно за судење на овие предмети за цела територија на нашата држава.

Од вкупниот број на рочишта за главна расправа по предметите кои беа мониторирали од страна на професионалните судски набљудувачи на Коалицијата, произлегува дека 90% од нив биле рочишта кои се воделе согласно одредбите кои важат за редовна постапка од Законот за кривичната постапка, додека пак само 10% од нив биле водени согласно правилата за скратена постапка.

Графикон бр.1: Вид на постапка

Ваквиот сооднос на редовна наспроти скратена постапка е за очекување, доколку се има предвид видот на судските постапки кои беа предмет на мониторинг, од аспект на кривичните дела за кои се водат истите. Имено, судските предмети од областа на организиран криминал и корупцијата најчесто се водат за кривични дела за кои согласно Кривичниот законик е предвидена казна затвор над 5 години. За разлика од нив пак, скратената постапка се води за кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години.²

УСЛОВИ ЗА ОДРЖУВАЊЕ НА РОЧИШТЕ ЗА ГЛАВНА РАСПРАВА

За да може да се одржи едно рочиште за главна расправа, Законот за кривичната постапка предвидува задолжително присуство на дел од странките во постапката, односно присуство на овластениот тужител (јавниот обвинител или приватен тужител во зависност од самата постапка), обвинетиот и неговиот бранител, независно дали истиот е избран по сопствен избор или пак е назначен по службена должност од страна на Судот, како и оштетениот со неговиот законски застапник, односно полномошник. За останатите учесници во постапката, во смисла на сведоци, вешти лица, технички советници и слично, важи правилото истите да се повикуваат по барање на странките, и во определена фаза од главната расправа.

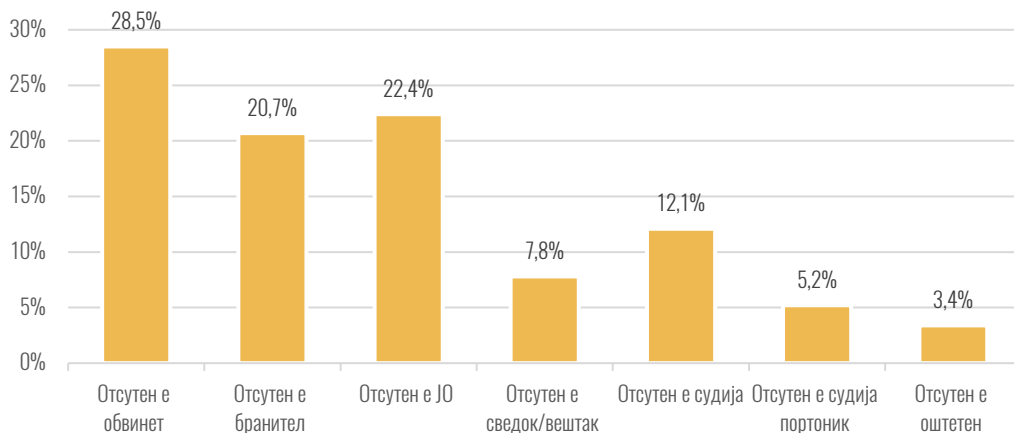
Во оваа насока, Законот предвидува обврска за претседателот на советот да го отвори заседанието, да го објави предметот на главна расправа и составот на советот.³ Дополнително, се врши проверка дали сите лица кои што биле повикани и чие што присуство е потребно со цел да бидат преземени планираните процесни дејствија на конкретното рочиште, се присутни. Во случај доколку судот увиди дека дел од повиканите лица не се присутни на закажаното рочиште, се врши дополнителна проверка дали е извршена уредна достава, како и дали можеби со поднесок до судот овие лица го имаат оправдано својот изостанок. Во случај кога се отсутни лицата чие што присуство е неопходно, судот носи решение со кое го одлага закажаното рочиште и истото го презакажува за друг термин.

Од анализата на севкупните податоци од 2022 година произлегува дека 42% од закажаните рочишта за главна расправа по предмети од областа на организиран криминал и корупција, биле одложени. Доколку се направи споредба со податоците за 2020/2021 година, согласно кои 37% од вкупно мониторираните рочишта во двете години биле одложени, евидентно е дека постои благ тренд на пораст кога станува збор за одлагањето на рочиштата за главна расправа.

Доколку подлабински се навлезе во анализа на причините за одлагање на рочиштата, а во ситуација кога истите се однесуваат на отсуство на лица во постапката, видно од прикажаните податоци во графикон број 2, највпечатливо е отсуството на обвинетиот, кој бил отсутен во 28,5% од рочиштата, а веднаш по него, и јавниот обвинител кај кој се забележува отсуство во 22,4% од случаите. Иако помалку застапено, сепак не е за занемарување и евидентираното отсуството на ангажирните бранителите во постапката, кои согласно расположливите податоците биле отсутни во 20,7% од мониторираните расправи, како и непотполн судечки совет, без разлика дали станува збор за судија (12,1%) или судија поротник (5,2%), кои биле причина за одлагање на закажаните рочишта во 17,35% од случаите.

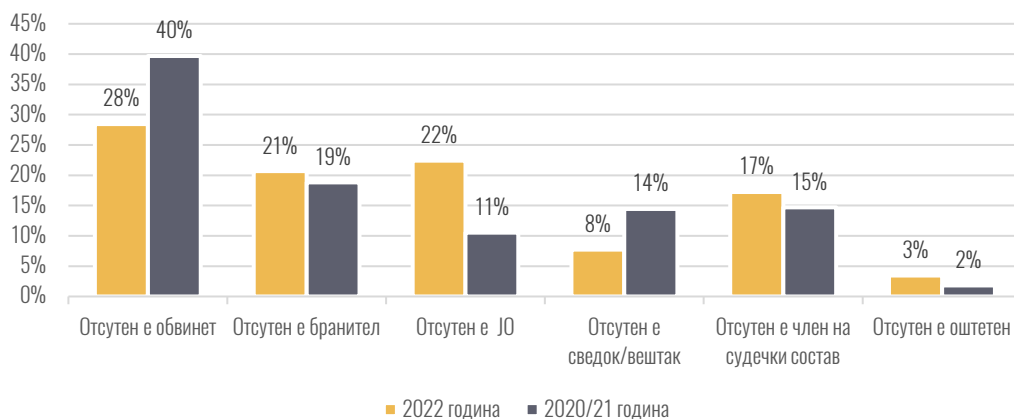
² Член 468 од Законот за кривичната постапка Службен весник на РМ број 150/2010, 100/2012; 142/2016; 193/2016; 198/2018.

³ Член 363 Ibid.

Графикон бр.2: Причини за одлагање на рочиштето

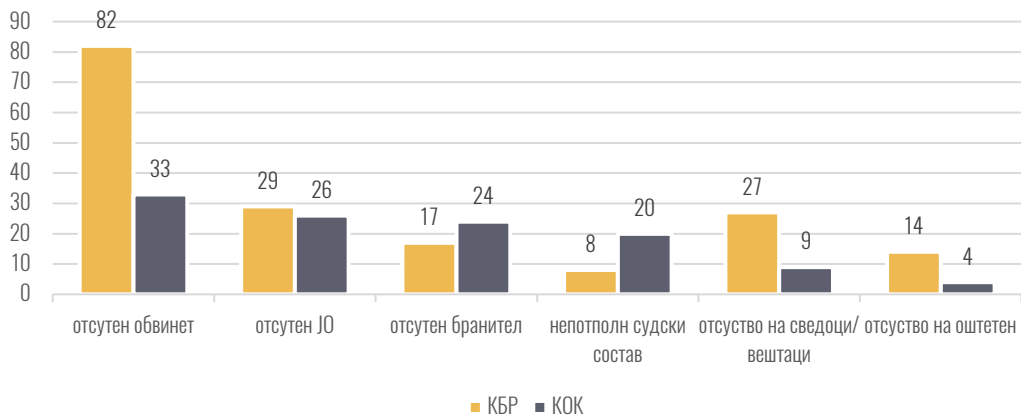
По однос на отсуствата на лица во постапката, кога истите се причина за одлагање на рочиштата, интересно е доколку се направи споредба со податоците од спроведен мониторинг во 2020/2021 година, по предметите од областа на организиран криминал и корупција. Имено, видно од графикон број 3, произлегува дека отсуството на јавниот обвинител бележи драстичен пораст, па така годинава јавниот обвинител бил отсутен во дури 22,41% од мониторираните рочишта, за разлика од неговото евидентирано отсуство во 2020/2021 година, кога тоа било констатирано во само 10,55% од случаите, или помалку од половина од отсуствата оваа година. Спротивно од ова пак, кога станува збор за обвинетиот во постапката, односно кога истиот е причина за одлагање на рочиштето за главна расправа, евидентно е намалување на неговото отсуство, па така во 2022 година обвинетиот бил отсутен во 28,45% од мониторираните судски рочишта за разлика од 2020/2021 година кога отсуството на обвинетиот било констатирано во вкупно 39,68% од случаите. Отсуството на сведок/вешто лице е уште една од причините за одлагање, каде што постои изразена разлика при споредба со минатогодишните податоци, во смисла на тоа да се забележува драстичен пад, па така за разлика од годинава кога отсуството на сведокот/вештото лице било евидентирано во 7,76% од мониторираните случаи, во 2020/2021 година тоа било случај во речиси двојно повеќе рочишта, или изразено во броеви, во 14,45% од случаите.

Графикон бр.3: Причини за одлагање на рочишта – компаративен приказ

По однос на отсуството на лица, односно учесниците во постапката, како причина за одлагање на рочиштата за главна расправа, доколку се направи компарација на податоците од спроведен мониторинг на предмети од

областа на организиран криминал и корупција, со податоците кои се однесуваат на останатите кривични предмети, видно од графикон број 4 произлегува дека како најчеста причина за одлагање на расправите и во едните и во другите постапки е отсуството на обвинетиот и застапникот на обвинението, односно јавниот обвинител.

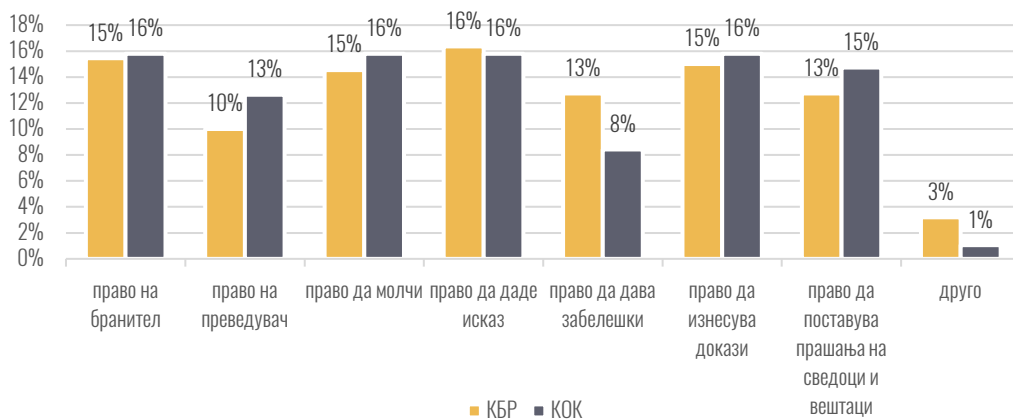
Графикон бр.4: Одлагање на рочишта поради отсуство на учесник во постапката (апсолутни бројки)

Специфично за предметите од организиран криминал и корупција, а не толку својствено за останатите кривични предмети, евидентно од прикажаните податоци е тоа што отсуството на бранителите и непотполниот судечки совет, односно отсуството на судија или поротник е доста честа причина за одлагање на рочиштата. Во поткрепа на овој наод, нешто што како можна причина е утврдено и во изминатите години кога станува збор за ова прашање, е преклопувањето на исти судии и бранители во повеќе предмети. Имено, станува збор за ситуација во која судијата во еден предмет е претседател на совет, додека пак во друг се јавува како судија член на советот. Истото се однесува и за бранителите, односно евидентно е да неколкумина исти бранители се ангажирани од страна на обвинетите да ги застапуваат пред суд во предметите кои се водат против нив. Како резултат на ова, а во случај на насрочување на рочишта за главна расправа по овие предмети во рамки на иста работна недела, истите не се во можност да постигнат и да бидат присутни на сите закажани судења, поради што дел од нив трпат одлагање.

Кога станува збор пак за останатите кривични предмети, односно оние судски предмети кои не се судат во Одделението за организиран криминал и корупција при Основниот кривичен суд во Скопје, покрај другите наведени, отсуството на сведоците, односно вештите лица е една од најзастапените причини за одлагање. За жал, ваквата појава која сè уште постои во практиката и е причина за одлагање на закажани рочишта за главна расправа, најчесто се јавува како резултат на општо познатиот проблем со кој се соочуваме, а се однесува на неуредната достава на судски покани до сведоците и вештите лица.

ПОУКИ ЗА ПРАВАТА

Кривичната постапка е веројатно најочигледниот пример каде се реализира легитимниот механизам за присила на државата, па така поради својата природа, кривичната постапка има за цел да ги заштити основните човекови права од арбитрарна примена на ваквиот механизам од страна на државата. За таа цел, кривичната постапка е регулирана така што истата обезбедува процесни правила кои треба да ги загарантираат правата на обвинетото лице како би можело истото соодветно да се одбрани од неоснован или незаконски прогон. Поради тоа, на самиот почеток од судската постапка, судијата, односно претседателот на судечкиот совет е потребно да го поучи обвинетиот на јазик разбирлив за него за правата кои му припаѓаат во постапката и начинот на кој истиот може да ги реализира овие права. Во таа насока, согласно Коментарот на ЗКП, “секоја поука која е наведена во ст.1 од член 206 на ЗКП треба да му биде поединечно кажана и на обвинетиот треба да му се даде можност да се произнесе поединечно за секое право од ст.1 од овој член”, односно судијата е должен да се осврне на секое право поединечно.⁴ Согласно оваа одредба, поуките за правата би требало да бидат еднакви во секоја ситуација, меѓутоа може да се забележи дека во практиката постојат различни толкувања на оваа одредба. Видно од следниот графикон, судиите во одделението за организиран криминал и корупција во ОКС Скопје постапуваат многу повнимателно кога ги даваат поуките за правата, сепак состојбата е речиси идентична со останатите судови. Она што е интересно е што и оваа година повторно се јавуваат идентични отстапувања со поуките, па така правото на преведувач, правото да дава забелешки и правото да поставува прашања на сведоците и вештаците се правата кои најчесто судиите се случува да ги изостават при поуките.

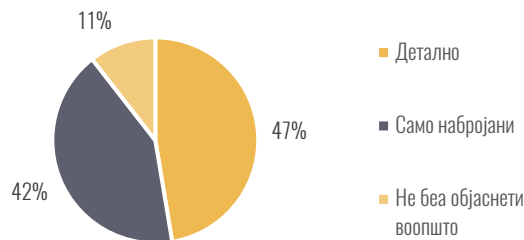

Графикон бр.5: Застапеност на правата во поуките

Едно од образложенијата за отсуството на правото на преведувач од поуките е дека истото се должи на процената на судијата за етничката припадност на обвинетиот, како и неговите јазични познавања преку неформален разговор непосредно пред почетокот на судењето, но и фактот што обично судот е известен претходно доколку обвинетиот користел преведувач во претходните фази од постапката, па така судиите не даваат поука за ова право доколку претходно се уверат дека преведувачот нема да биде потребен. Интересно е тоа што правото обвинетиот да дава забелешки е различно толкувано во практиката, па така постојат случаи каде судот ова го толкува како право на одбраната во завршниот збор да даде осврт на сите претходно изнесени докази, но постојат и случаи каде судот дава право на забелешки, односно коментари на материјалните докази непосредно

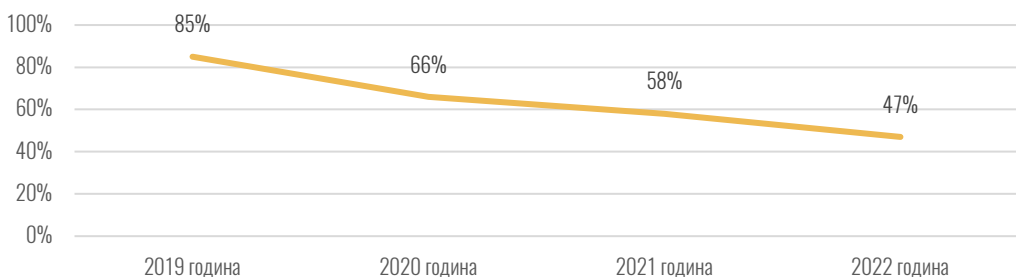
⁴ Калајчиев Г., Лажетиќ Г., Неделкова Л., Денковска М., Тромбева М., Витларов Т., Јанкуловска П., Кадиев Д., Коментар на Законот за кривична постапка, ОБСЕ, Скопје, 2018 година.

по нивното изведување од страна на јавниот обвинител. Оттаму, отсуството на поуките за ова право може да се толкува преку оваа перспектива, односно обид на судот да избегне одолговлекување на постапката поради инсистирање на одбраната за изречна реализација на ова право со давање на коментари на секој доказ поединечно по неговото изведување од страна на јавниот обвинител. Конечно, набљудувачите имаат забележано дека во случаите кога обвинетиот користи бранител, судот има многу порелаксиран пристап при давањето на поуките за правата на обвинетиот, па оттаму, уште едно можно образложение за испуштањето на определени права при поуките е фактот што судот смета дека бранителот ќе се погрижи обвинетиот да биде соодветно запознаен со своите права и текот на постапката.

Графикон бр.6: На кој начин му беа објаснети правата на обвинетиот?

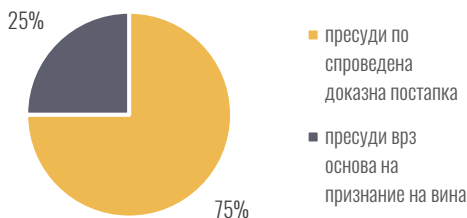
Сепак, мора да се потенцира и оваа година, дека е неопходно судиите да постапуваат со поголема внимателност при давањето на поуките на правата, бидејќи како што беше напоменато, истите претставуваат дел од процесните гаранции за да се обезбеди правото на фер и правично судење. Во оваа насока, загрижува фактот што во 11% од случаите, кои биле затекнати во почетна фаза на главната расправа, на обвинетиот воопшто не му биле дадени поуките за правата, што е суштинска повреда на одредбите на ЗКП. Ваквата ситуација е посебно загрижувачка доколку се има предвид дека станува збор за случаи кои се набљудувани по случаен избор, односно станува збор за случаи кои не се јавно експонирани, што само укажува на големата потреба од обезбедување на јавност на судењата. На ова се надоврзува и релативно високиот процент на давање на поуки за правата преку набројување на истите, без судот да навлезе во подетално образложение на секое право поединечно, што не мора нужно да се толкува како несоодветна поука, бидејќи е битно обвинетиот да биде поучен на начин кој е разбирлив за него. Меѓутоа, битно е да се напомене дека се бележи тренд на намалување на деталните поуки за правата, а зголемување на давањето на поуки преку набројување на правата, па така во 2019 година правата биле детално појаснети во 85% од случаите, 66% во 2020 и 58% во 2021 година, за оваа година истото да изнесува 47%.

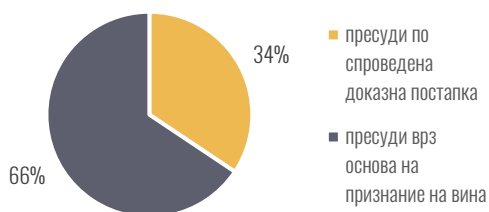
Графикон бр.7: Процент на расправи каде се детално појаснети правата на обвинетиот

ПРИЗНАНИЕ НА ВИНА

Со започнувањето на примената на ЗКП во декември 2013 година, беше воведен нов механизам преку кој обвинетиот можеше да признае вина и врз основа на тоа судот веднаш да донесе пресуда, без да пристапи кон утврдување на материјалната вистина со спроведување на доказна постапка и главна расправа. Со тоа, признанието на вина како новина во нашиот правен систем стана дел од истражувањата кои ги спроведување Коалицијата, па така во поглед на ова можеме да констатираме дека продолжува трендот на намалување на популарноста на признанието на вина кај обвинетите лица, но она што е особено интересно е што признанието на вина останува да биде многу помалку застапено во постапките поврзани со организиран криминал и корупција.⁵ Во тој контекст, оваа година донесените пресуди врз основа на признание на вина во постапките поврзани со организиран криминал и корупција се една четвртина од вкупниот број на донесени пресуди, додека пак во останатите кривични постапки набљудувани во сите четири апелациони подрачја во државата, пресудите донесени по признание на вина се дури две третини од сите донесени пресуди.

Графикон бр.8: Застапеност на признание на вина во КОК

Графикон бр.9: Застапеност на признание на вина во КБР

Притоа, особено е важно да се истакне дека постапките поврзани со организиран криминал и корупција вообичаено траат подолго отколку останатите кривични постапки, поради тоа што најчесто во постапките поврзани со организиран криминал и корупција има поголем обем на докази, како и повеќе со-обвинети лица во еден предмет, па така бројот на пресуди кои се донесени по спроведена доказна постапка во еден мониторинг циклус се релативно малку. Оттаму, би било сосема очекувано уделот на донесени пресуди врз основа на признание на вина во вкупниот број на донесени пресуди во еден мониторинг циклус да биде далеку поголем, но во практиката е обратно, што само го зацврстува впечатокот дека обвинетите ретко кога одлучуваат да ја признаат вината во постапките поврзани со организиран криминал и корупција.

Имајќи го предвид малиот обем на признанија на вина кои се дадени на главната расправа, е навистина тешко да се донесе некаков заклучок за грижата на судот во поглед на доброволноста, свесноста и вистинитоста на признанието на вина, но она што е впечатливо во оваа насока е дека доказите кои се изведуваат по даденото признание без исклучок се однесуваат на утврдување на видот и висината на санкцијата, односно набљудувачите не сретнале случај каде се изведени докази преку кои би се поткрепило признанието на вина во смисла на кривично правниот настан и вината на обвинетото лице.

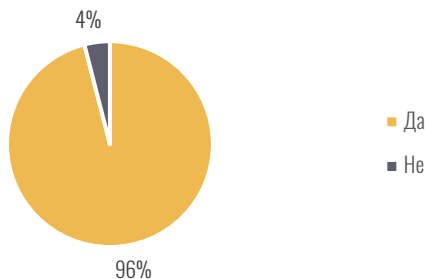
⁵ Проф. д-р Бобан Мисоски, Натали Петровска, Дарко Аврамовски, Анализа на податоци од набљудуваните постапки од областа на организиран криминал и корупција за 2019 година, Коалиција Сите за правично судење, Мисијата на ОБСЕ во Скопје, декември 2019 година.

ДОКАЗНА ПОСТАПКА

Согласно одредбите од Законот за кривичната постапка, откако обвинетиот, повикан од страна на судот да се произнесе по однос на вина, изјави дека не се чувствува виновен за кривичното дело односно кривичните дела што му се ставаат на товар, се пристапува кон доказната постапка. Доказната постапка претставува централна фаза од главната расправа, која има за цел изведување на предложените материјални и вербални докази од страна на странките, кои докази судот ги прифатил и за кои одлучил да бидат предмет на изведување во рамки на постапката.

Товарот на докажување во кривичните постапки е на јавниот обвинител, што значи дека истиот треба надвор од разумно сомневање да ја докаже основаноста на обвинението, односно да докаже дека обвинетиот е сторител на кривичното дело кое што му се става на товар. Поради тоа, согласно член 382 од Законот за кривичната постапка, утврден е редоследот за изведување на доказите, согласно кој најпрво се изведуваат доказите предложени од страна на застапникот на обвинението, а потоа се изведуваат доказите од предложената листа на докази од страна на одбраната. Покрај ова, во дополние на доказната постапка, предвидена е можност да бидат изведени и други дополнителни докази по предлог на странките, но истото се однесува само на докази кои странките немале можност да ги предложат во листата на докази или не им биле познати дотогаш.

Што се однесува до доказната постапка, видно од приказот на податоците во графикон број 10 предложените докази во суштина се изведуваат согласно редоследот за нивно изведување, предвиден со одредбите во Законот за кривичната постапка. Имено, во само 4% од мониторираните рочишта судот направил отстапување од законски предвидениот редослед.

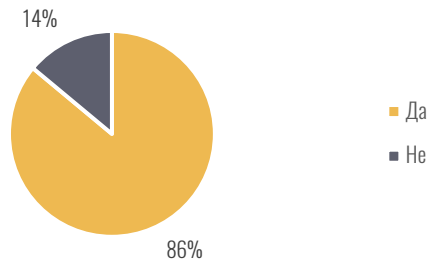

Графикон бр. 10: Дали изведувањето на доказите беше според законскиот редослед?

Образложението на судиите при одлуката за промена на редоследот на изведување на доказите е со цел грижа за економичноста и целисходноста на постапката. Ваквата можност практично е предвидена и со член 385 став 1 од ЗКП, согласно кој, судот има обврска да врши контрола врз начинот и редоследот на изведувањето на доказите, меѓу другото водејќи сметка и од аспект на економичноста на постапката. Сепак, битно е да се напомене во овој контекст, дека судот всушност само констатира дека отстапувањето од редоследот на изведување на доказите е поради грижа за економичноста и целисходноста на постапката, но без да понуди образложение зошто смета дека отстапувањето ќе придонесе кон подобра економичност и целисходност.

Дополнително, кога станува збор за изведувањето на доказите, треба да се има предвид дека секоја од странките, односно обвинителството и одбраната си имаат своја теорија на случај, која теорија во текот на постапката се обидуваат да ја докажат пред судот. Теоријата на случај ја базираат на доказите кои ги имаат предложено да бидат изведени и затоа е исклучително важно секоја странка да има можност сама да го испланира и креира редоследот согласно кој ќе врши изведување на доказите. Во оваа насока, а согласно овогодинашните податоци изнесени во графикон број 11, во 14% од случаите било констатирано дека

редоследот на изведување на доказите не бил согласно предложената листа на докази на странката. За разлика од 2020 и 2021 година кога е евидентирано отстапување по однос на ова прашање во само 5,4% од случаите, годинава имаме значителен пораст. Битно е да се има предвид дека како причина за ова отстапување, најчесто се наведува немањето на технички услови потребни за изведување на дел од доказите, поради што и се прави промената, како и дека странката која ги предложила доказите за изведување е согласна да биде направена промена во поглед на редоследот на нивното изведување.

Графикон бр.11: Дали редоследот на изведување на докази беше согласно листата на докази на странките?

ИЗВЕДУВАЊЕ НА ВЕРБАЛНИ ДОКАЗИ

Откако сведоците ќе пристапат пред судот, истите ќе бидат идентификувани со цел да се утврди нивниот идентитет, ќе бидат поучени за своите права, а воедно и предупредени дека давањето на лажен исказ претставува кривично дело. Дополнително, законот предвидува и обврска сведокот да положи заклетва, пред да се пристапи кон негово испитување.

Начинот на кој се врши испитување на сведоците во доказната постапка, Законот за кривичната постапка го регулира во посебен член, односно во членот 384, па така предвидено е да се спроведе директно, вкрстено и дополнително испитување. Во оваа насока, целта на испитувањето е на сведокот да му бидат поставени прашања преку чие одговарање истиот пред судот ќе ги изнесе сите нему познати сознанија, по однос на кривично правниот настан, што е и предмет на постапката.

Кога станува збор за начинот на кој што се спроведува директното испитување на сведоци во практика, без разлика дали истите се предложени од страна на обвинителството или одбраната, односно без разлика од чија страна се спроведува испитувањето, евидентно е дека во најголем процент од случаите, односно во 95% од мониторираните рочишта, сведоците биле водени со прашања низ исказот кој го даваат пред суд. Видно од графикон број 12 и 13, во само 5% од случаите сведоците биле оставени сами да раскажуваат и тоа најчесто преку поставување на едно прашање, односно да кажат пред судот сè што им е познато за кривично правниот настан за кој се повикани да сведочат.

Овој аспект е особено важен, и истиот е секогаш предмет на анализа при спроведувањето на мониторинг на судските постапки, со оглед дека најдобри и најјасни одговори од сведокот кој што се испитува, се добиваат преку презентирање на информации како една целина. Со цел да тоа биде постигнато, потребно е странката која го испитува сведокот, во континуитет да му се поставува јасни и разбирливи прашања, за да истиот може да раскаже сè што му е познато по однос на кривично правниот настан, и секако редоследот на прашањата кои што му се поставуваат треба секогаш да го следат текот на настанот кој што се раскажува. Во спротивно, доколку се остави сам да раскажува, честопати, исказот кој што го дава сведокот, нема логичен и хронолошки тек, а освен тоа не е исклучена можноста да бидат испуштени дел од околностите кои се важни, и кои треба да бидат предмет на посебно внимание. На овој начин, практично се врши оценка и на подготвеноста на странката да врши

испитување на сведоци, во смисла на тоа дали странката доволно го познава конкретниот случај, дали при испитувањето ги акцентира клучните околности со цел поткрепа на теоријата на случај која ја застапува, дали ги познава доказите со кои располага, како и содржината на истите, со цел да може да изврши евентуално поврзување на дел од исказот на сведокот со предложените материјални докази и слично.

Графикон бр.12: Како беше спроведено директното испитување од страна на ЈО?

Графикон бр.13: Како беше спроведено директното испитување од страна на одбраната?

Доколку се направи споредба со минатогодишните податоци (2020 и 2021 година), произлегува дека во 8,6% од случаите кога испитувањето го спроведува јавниот обвинител, и исто толку случаи кога тоа го правела одбраната, сведокот бил оставен сам да раскажува, односно не му биле поставувани прашања од страна на странката која го врши испитувањето. Евидентно од податоците, постои подобрување кај странките (јавниот обвинител и бранителот) во поглед на правилното практикување на одредбите од Законот за кривичната постапка, кои се однесуваат на начинот на кој што се врши испитувањето, а во духот на акузаторните карактеристики на главната расправа.

Дополнително, а по однос на ова прашање, евидентно е дека странките во предметите од областа на организиран криминал и корупција, водат повеќе сметка за тоа да при испитувањето на сведокот му поставуваат прашања, и на тој начин да го водат низ исказот кој го дава пред суд. За разлика од нив, во останатите кривични предмети, а согласно податоците од оваа година, во 15,4% од случаите сведокот бил оставен од страна на јавниот обвинител сам да раскажува, а во 13% од мониторираните рочишта тоа било случај кога испитувањето го вршела одбраната.

Што се однесува пак до вкрстеното испитување и начинот на кој што истото се спроведува во пракса, евидентно е дека, иако Законот за кривичната постапка вкрстеното испитување го ограничува само на можноста за поставување на прашања исклучиво по однос на одговорите кои што се претходно дадени при директното испитување, во практиката, иако не многу често, сепак се случува од страна на судот да биде дозволено поставување на прашања кои не произлегуваат од директното испитување⁶. Во поткрепа на ова, говорат и податоците согласно кои во 10% од случаите вкрстеното испитување не било ограничено на претходно спроведеното директно испитување. Токму поради ваквата пракса, во новиот предлог на Закон за кривичната постапка, предвидени се измени и по однос на овој дел, во смисла на тоа при вкрстеното испитување, покрај поставувањето на прашања по однос на факти и околности кои биле изнесени за време на директното испитување, да може да се поставуваат и прашања кои не произлегуваат од директно испитување, доколку истите

⁶ Член 384 став 2 од Законот за кривичната постапка 8

се важни за да се изврши оцена на веродостојноста на исказот даден при спроведеното директно испитување.⁷ Покрај наведувачки, во предлогот на Законот, при вкрстеното испитување изречно е предвидено да може да се поставуваат и ненаведувачки прашања. По однос на ова прашања, во пракса неретко се случува странката која го предложила сведокот, во директното испитување да постави само едно прашање и на тој начин да го ограничи вкрстеното испитување на спротивната странка. Имено, ова ограничување се јавува како резултат на шаблонско и ригидно толкување на одредбите од Законот за кривичната постапка (кои го регулираат овој дел) од страна на судиите, во смисла на тоа истите строго да бараат прашањата кои се поставуваат во вкрстеното испитување да се однесуваат на точно формулирани прашања од директното испитување, а не на дадените одговори, односно на факти и околности кои биле изнесени за време на тоа испитување.

По однос на испитувањето на сведоците, предвидена е можност на странките да истакнуваат приговори на поставените прашања, за време додека испитувањето се врши од спротивната странка.⁸ Приговорите се однесуваат на веќе одговорени прашања и оние кои се ирелевантни за предметот, недопуштени прашања, како и поставувањето на наведувачки прашања со исклучок на вкрстеното испитување, кога истите се дозволени. Приговорите се истакнуваат усно, и за секој истакнат приговор судот има обврска да донесе процесно решение на кое не е дозволена посебна жалба, односно со решението да одлучи дали истакнатиот приговор ќе биде уважен или не од страна на судот.⁹ Токму поради тоа, особено е важно странките во постапката внимателно да го следат текот на главната расправа, особено за време на доказната постапка, додека се врши испитување на сведоците/вештите лица, со цел навремено да истакнат приговор по однос на определено прашање.

Од анализата на податоците за оваа година, произлегува дека странките ја користат оваа можност меѓусебно да приговараат, па така во вкупно 64,4% од случаите од обвинителството и одбраната биле истакнувани приговори на поставени прашања. Видно од графикон број 14 кој нуди подетален приказ на податоците, во 24,7% од случаите тие приговори биле истакнати од страна на одбраната, додека пак 39,7% од нив биле истакнати од обвинителството.

Графикон бр.14: Дали странките истакнуваа приговори?

За време додека трае испитувањето, судот има обврска да се грижи за дозволеноста на прашањата кои што се поставуваат, валидноста на одговорите, праведно испитување и оправданоста на приговорите. Иако изречно тоа не е наведено, сепак судот имајќи ја предвид неговата улога да раководи со текот на главната расправа, истиот има можност и без истакнат приговор на странките да одлучи да се забрани поставување на веќе одговорено

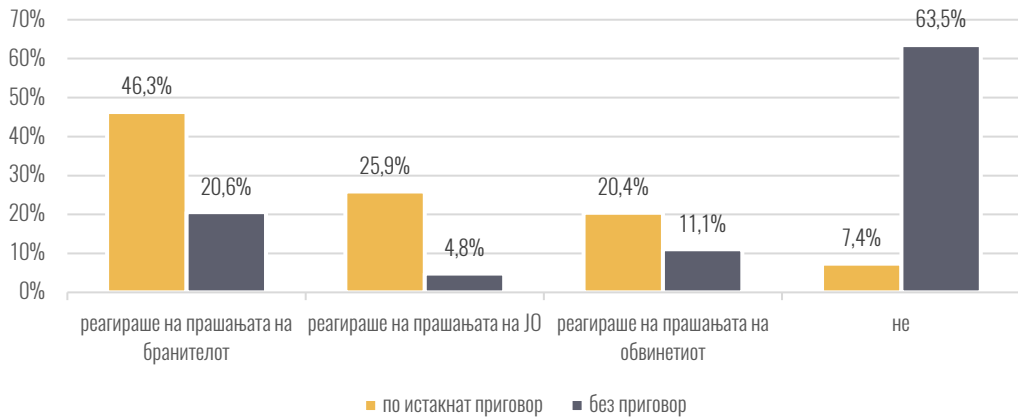
⁷ Објавен на ден 09.11.2022 година, на Електронски национален регистар на прописи на Република Северна Македонија (ЕНЕР) достапен на: <https://cutt.ly/j11164h>

⁸ Член 385 став 2 и став 4 од Законот за кривичната постапка 8

⁹ Види повеќе: Калаџијев Г, Лажетиќ Г, Неделкова Л, Денковска М, Тромбева М, Витларов Т, Јанкуловска П, Кадиев Д, Коментар на Законот за кривичната постапка, Мисијата на ОБСЕ во Скопје, 2018 година, стр.784

прашање, прашање кое е ирелевантно за кривично правниот настан кој е предмет на постапката, како и прашање кое е недопуштено.¹⁰

Во таа насока, а видно од графикон број 15, судот при испитување на сведоци/вешти лица, во случај кога не е истакнат приговор од спротивната страна, значително повеќе води грижа и реагира на прашањата кои ги поставува одбраната, па така во 20,6% од случаите реакција од страна на судот имало на прашања кои биле поставени од страна на бранителот и 11,1% на прашања кои ги поставувал обвинетиот, или вкупно на 37,7% од прашањата поставени од одбраната, а на кои јавниот обвинител не приговарал. За разлика од нив, кога прашањата биле поставени од страна на јавниот обвинител, судот реагирал без приговор од одбраната само во 4,8% од мониторираните рочишта.

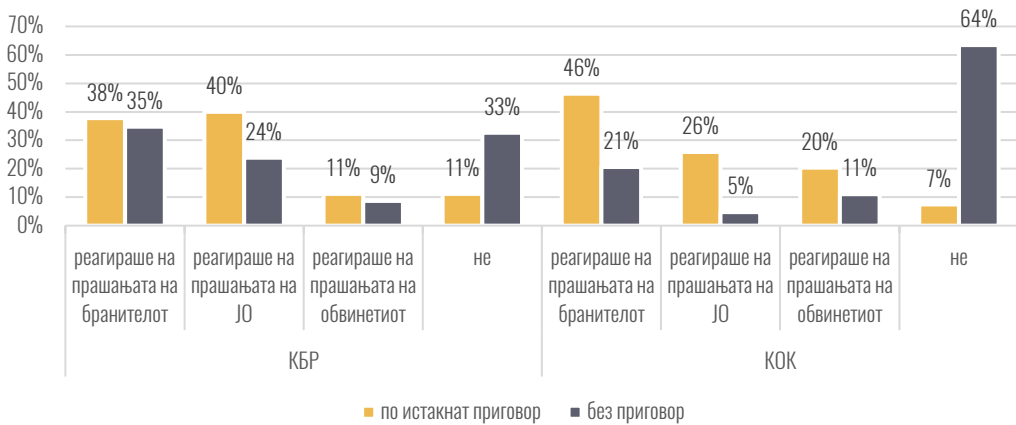

Графикон бр. 15: Грижа на судот за прашања по приговор и без приговор (КОК)

По однос на ова прашање, интересно е доколку се направи споредба за грижата на судот за спроведувањето на испитувањето, по истакнат приговор и без истакнување на приговор, во предмети од областа на организираниот криминал и корупцијата, и останатите кривични предмети. Од компаративниот приказ на податоците изнесени во графикон број 16, воочлива е поизразена разлика во постапувањето на судот по истакнат приговор и без истакнување на истиот, во предметите од областа на организираниот криминал и корупцијата, за разлика од останатите кривични предмети кои не се однесуваат на организиран криминал и корупција, каде грижата за праведноста на испитувањето и дозволеноста на прашањата и одговорите од страна на судот е многу повоедначена. Видно од податоците, судот во останатите кривични предмети повеќе внимава за дозволеноста на прашањата и праведното испитување во случаите кога не е истакнат приговор од спротивната странка, отколку што тоа се прави во предметите од организиран криминал и корупција. Во оваа насока, може да се заклучи дека адверсаријалниот елемент на кривичната постапка и потребата странките самите да ја докажуваат својата теорија, да презентираат докази и приговори е многу построго практикувана во одделението за гонење на организиран криминал и корупција, отколку во останатите постапки, каде судот постапува повеќе во духот на претходната инквизиторна постапка. Дополнително, она што е особено интересно е што иако во рамките на одделението за организиран криминал и корупција се оддава поголемо внимание на адверсаријалните елементи на постапката, судот сепак реагира многу повеќе на прашањата на одбраната, со што може да остави впечаток за попривилегиран третман на јавните обвинители и фаворизирање на нивната теорија на случај. Дотолку повеќе што, иако предметите кои не се водат пред одделението за организиран криминал и корупција во ОКС многу ретко се медиумски и јавно експонирани, нешто за што сме согласни дека неминовно влијае врз однесувањето

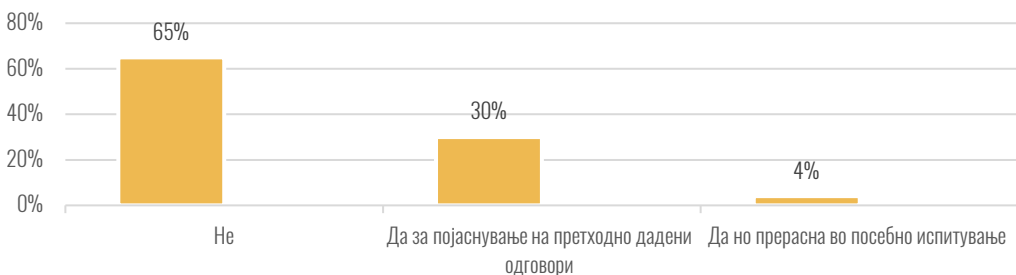
¹⁰ Види повеќе: Ibid., стр.786

на судот за време на главната расправа, во овие предмети се забележува дека грижата на судот по однос на праведното испитување е порамномерна и се однесува како на прашањата поставени од страна на обвинителството, така и од одбраната.

Графикон бр.16: Грижа на судот за дозволеност на прашања при испитување сведоци/вештаци по приговор и без приговор во КБР и КОК

Откако ќе се заврши со испитувањето од страна на странките кои ги предложиле сведоците, предвидена е можност од страна на претседателот на советот и членовите да бидат поставени прашања на сведокот односно вештото лице¹¹. Согласно податоците изнесени во графикон број 17, оваа година можноста судот да поставува прашања на сведоците и вештите лица била искористена во една третина од мониторираните рочишта каде биле испитувани сведоци. Со оглед дека оваа одредба не е подетално уредена во смисла на тоа да биде определен опсегот на прашања кои можат да бидат поставени за време на ова испитување, во пракса се случува судиите да поставуваат и сосема нови прашања што се однесуваат на околности кои за време на претходно спроведеното испитување од страна на странките воопшто не биле изнесени. Во прилог на ова, говорат и податоците (изнесени во графикон број 17) согласно кои оваа година, во 30% од случаите судот поставувал прашања со цел појаснување на претходно дадените одговори, додека пак во 4% од вкупно мониторираните рочишта било евидентирана практиката судот да се впушта во поставување на сосема нови прашања, поради што истото прераснало во посебно испитување.

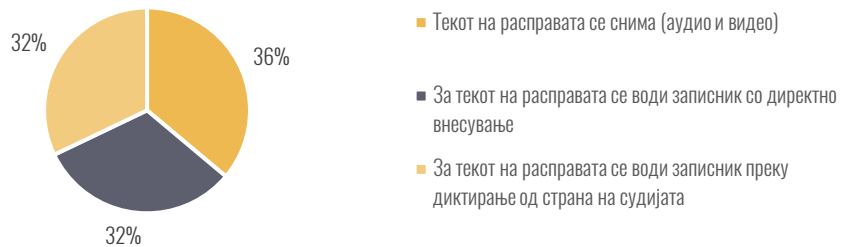

Графикон бр.17: Дали судот го користи правото од член 383 ст.5 од ЗКП самиот да поставува прашања на сведоците и вештаците?

¹¹ Член 383 став 5 од Законот за кривичната постапка 8

Токму поради ова, а со цел воедначување на практиката на постапување од страна на судиите, во новиот предлог на Законот за кривичната постапка во членот 383 став 6 меѓу другото експлицитно е наведено и дека судот може да поставува прашања само заради појаснување на одредени наводи изнесени при испитувањето.¹²

За крај, иако е предвидено текот на главната расправа да се снима тонски или визуелно-тонски,¹³ сепак во практика во текот на оваа година, видно од графикон број 18, само 36,1%, или нешто повеќе од една третина од мониторираните рочишта биле регистрирани преку аудио и видео запис. Останатите 63,9% од рочиштата биле евидентирани преку водење на записник. Во контекст пак на водењето на записник, она што загрижува е што водењето на записникот речиси идентично се одвива како преку директно внесување на содржината на рочиштето на записник, така и преку диктирање од страна на судијата, кој на записничарот ги диктира работите кои треба да влезат на записник. При ваквото диктирање на записникот, забележано е од страна на набљудувачите дека често судот ненамерно ги парафразира прашањата или одговорите, како и содржината на главната расправа, па така од писмениот записник не секогаш и не во целост може да се увиди точно што сè се случувало на расправата.

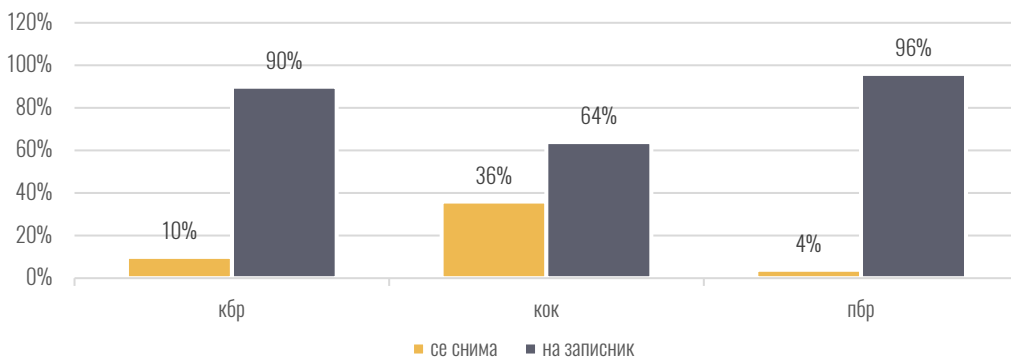

Графикон бр. 18: Како се регистрира текот на главната расправа?

Дополнително, а доколку се направи споредба на податоците по однос на ова прашање, видно од графикон број 19 произлегува дека текот на главната расправа во најголем процент се снима во предметите од областа на организиран криминал и корупцијата, а значително помалку во останатите судски постапки кои беа предмет на мониторинг, или прикажано поинаку во само 10% од кривичните и 4% од граѓанските постапки, рочиштата за главна расправа биле снимани. Ваквата статистика до некој степен кореспондира со техничката опременост на судовите и нивните капацитети за да спроведат тонско снимање на расправата, но притоа треба да се истакне дека опремата која е инсталирана во судниците не се користи секогаш.

¹² Објавен на ден 09.11.2022 година, на Електронски национален регистар на прописи на Република Северна Македонија (ЕНЕР) достапен на: <https://cutt.ly/j11l64h>

¹³ Член 374 став 1 од Законот за кривичната постапка

Графикон бр.19: Регистрирање на текот на главната расправа - компаративен приказ

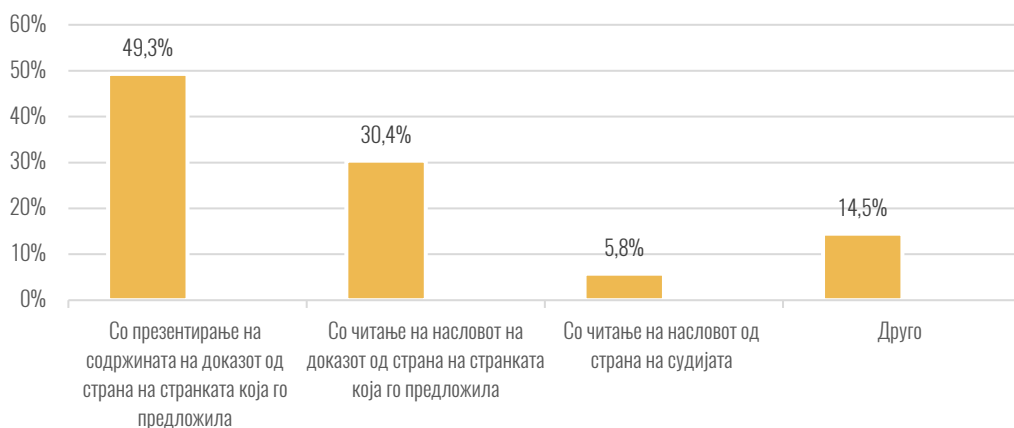
Особено е важно текот на главната расправа да биде сниман, од причина што во спротивно во пракса се јавуваат многу проблеми, особено при испитување на сведоци/вешти лица/обвинети и слично. Имено, во случај кога рочиштето се евидентира преку записник со внесување на исказите од страна на записничар, истиот не е во можност да ја следи брзината на зборувањето на лицето кое што дава исказ, поради што не може да се обезбеди континуитет во испитувањето. Дополнително, проблемот добива на тежина уште повеќе во случај кога при испитувањето спротивната страна истакнува приговори. Во тој случај, се губи време додека да се запише првично прашањето, да се внесе приговорот истакнат од спротивната странка, судот да одлучи односно да донесе процесно решение по истакнатиот приговор, па дури тогаш да се продолжи со испитување, во смисла да се дозволи одговор или пак да се постави друго прашање или истото да се преформулира. Дотолку повеќе што во случај кога рочиштата се внесуваат на записник, се остава простор да биде направен пропуст при внесувањето на исказот, од аспект на содржината на истиот, а во случај кога записникот се води со диктирање од страна на судот не е исклучена можноста исказот да биде парафразиран и да се изгуби смислата на кажаното. Конечно, снимањето на расправата воедно претставува и единствен начин незадоволната странка да може да докаже потенцијално недолично однесување на судот кое може да биде во насока на прекршување на пресумпцијата на невиност, а со тоа и да се зголеми одговорноста и отчетноста на судиите, како и контролната улога на Судскиот совет, но и повисоките судови.

ИЗВЕДУВАЊЕ НА МАТЕРИЈАЛНИ ДОКАЗИ

Со оглед дека секоја од странките има своја теорија на случај, која согласно предложените докази се труди да ја докаже пред судот, по правило и изведувањето на материјални докази треба да биде направено од секоја странка одделно. Особено бидејќи, странките се тие кои најдобро знаат со кој доказ која околност ја докажуваат, зошто определен доказ е важен, кој дел од доказот треба особено да се истакне и слично, па претпоставка е дека тие најсоодветно можат да ги изведат предложените докази.

Имајќи предвид дека Законот не нуди детално појаснување по однос на начинот на кој се изведуваат материјалните докази, по однос на ова прашање во практика толкувајќи ги одредбите од Законот, се среќаваат различни ситуации на постапување.¹⁴ Така, согласно податоците изнесени во графикон број 20, произлегува дека во најголем дел од случаите, односно во 79,7% од мониторираните рочишта предложените докази биле изведени од страна на странката која ги предложила истите. Иако незначително, сепак во 5,8% од случаите евидентирана е пракса предложените докази да бидат изведени од страна на судот.

¹⁴ Член 392 став 4 од Законот за кривичната постапка

Графикон бр.20: На кој начин без изведени материјалните докази?

Во случај пак кога, странката која го предложила доказот врши негово изведување пред судот, во практиката истото се одвива на два начини- со презентирање на содржината на доказот што во бројки е застапено во 49,3% од случаите, или само со читање на насловот на тој доказ што како практика е евидентирано во 30,4% од мониторираните рочишта.

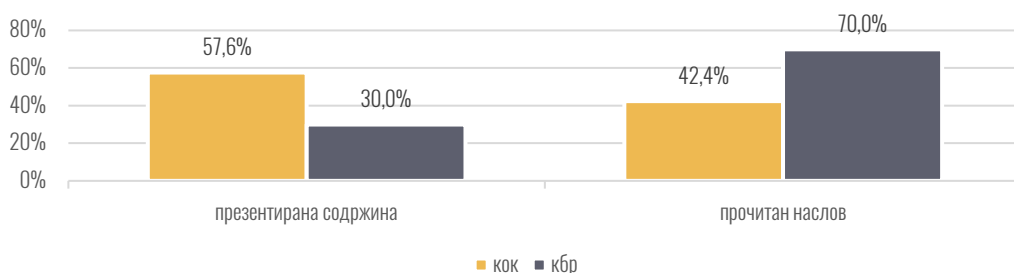
Она што е важно да се истакне е дека и едниот и другиот начин, многу често се применуваат до граници на екстремност. Ова значи дека, странките кои вршат презентација на содржината на доказот, тоа го прават на начин што навлегуваат во целата содржина на доказот, без притоа да направат разграничување во смисла на тоа да ги изнесат клучните моменти од доказот, да истакнат зошто истиот е важен, како и да потенцираат кои околности ги докажуваат со изведувањето на тој доказ. Од друга пак, кога странката решава доказот да го изведе со читање на насловот, освен што ќе го прочита насловот, странката воопшто не се осврнува на останатиот дел од содржината на тој доказ, ниту на околноста на која се однесува. Со првиот начин на изведување, непотребно се обременува текот на доказната постапка и се губи смислата на истата, за разлика од другиот начин, односно во случај кога се чита само насловот на доказите, странките во постапката, а особено јавноста присутна на рочиштето за главна расправа, нема можност непосредно да се запознае со доказите кои се изведуваат на главната расправа, во смисла на тоа да добијат една генерална претстава кои околности се предмет на докажување со предложените докази.

По однос на ова прашање, интересно е да се направи и споредба помеѓу податоците кои се однесуваат на предметите од организиран криминал и корупција, наспроти останатите кривични постапки. Оттаму, видно од графикон број 21, изведувањето на доказите од страна на судот, како практика е многу повеќе застапена во останатите кривични постапки, па така во 32% од случаите во овие предмети, предложените докази биле изведени од страна на судот, наспроти само 6% кога тоа било направено во предметите од областа на организиран криминал и корупцијата.

Графикон бр.21: Од чија страна беа изведени материјалните докази?

Од друга страна пак, доколку оваа компарација се направи и по однос на начинот на кој се врши изведувањето на доказите, а видно од графикон број 22, произлегува дека во предметите од организиран криминал и корупција се преферира изведување на доказите со презентирање на содржината на доказот, што како практика било евидентирано во 57,6% од случаите, додека пак во останатите кривични постапки доказите биле изведувани само со читање на насловот на истите во 70% од мониторираните рочишта.

Графикон бр.22: Начин на презентација на материјален доказ

Исто така, евидентирано е дека на 14,5% од набљудуваните рочишта каде биле изведувани докази, истите биле изведени на друг начин. Во овие случаи, најчесто станува збор за ситуација во која главната расправа започнала одново поради некоја од законски предвидените причини,¹⁵ па судот одлучил наместо да се изведуваат доказите повторно, да се изврши само репродуцирање на снимки од претходни рочишта за главна расправа на кои сведоците или вештите лица дале свој исказ пред судот, или пак репродуцирање на аудио или аудио-визуелни докази. Во контекст на ова, во Коментарот на Законот за кривичната постапка се наведува дека читањето на искази внесени во записниците од поранешната главна расправа не треба да се толкува рестриктивно, во смисла на тоа дека оваа можност се однесува само на случаите кога текот на главната расправа се регистрира на записник.¹⁶ Напротив, согласно коментарот на оваа одредба од Законот, на идентичен начин се постапува и кога главната расправа се снима, па така судот во таков случај може да изврши само репродуцирање на снимката од рочиштата за претходната главна расправа.¹⁷

По однос на ова прашање, интересно е што во предлог Законот за кривичната постапка¹⁸ проток на 90 дена од последно одржано рочиште, не е предвидено како основ за почнување на главната расправа одново, а кога

¹⁵ Член 371 став 2 и став 3 Ibid.

¹⁶ Види повеќе: Види повеќе: Калаџијев Г, и други, Коментар на Законот за кривичната постапка, , стр.753

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Објавен на ден 09.11.2022 година, на Електронски национален регистар на прописи на Република Северна Македонија (ЕНЕР) достапен на: <https://cutt.ly/j11i64h>.

станува збор за промена на судија поединец или судечки совет, во тој случај е предвидено да судот откако ќе ги консултира странките да може да одлучи определени сведоци и вешти лица да не се сослушуваат повторно, туку да се репродуцираат нивните искази од веќе одржаната главна расправа, а материјалните докази да не се изведуваат повторно туку судот со содржината на доказниот материјал да се запознае вон рочиште, при што истото се констатира во записот од тековното рочиште.

ЈАВНОСТ НА ГЛАВНА РАСПРАВА

Присуството на јавноста за време на судските постапки е поставено на ниво на уставно начело,¹⁹ а истото е предвидено и како клучен елемент на правото на фер и правично судење со членот 6 од Европската конвенција за човекови права, па со тоа јавноста претставува еден од основните принципи на кои се заснова кривичната постапка. Оттука, главната расправа е јавна и на истата покрај учесниците во постапката, може да биде присутно било кое полнолетно лице.²⁰

Можноста професионалните судски набљудувачи на Коалицијата да ги мониторираат рочиштата за главна расправа, произлегува токму од ваквата законска поставеност, која можност пак резултира со спроведување на истражувања по однос на примената на принципите за фер и правично судење во кривичните постапки кои се водат пред основните судови во Република Северна Македонија.

Почитувањето на принципот на јавност во судските постапки е меѓу другото неизбежен дел од годишните извештаи на Коалицијата. Оттаму, согласно податоците за оваа година, произлегува дека 100% од мониторираните рочишта по предмети од областа на организиран криминал и корупцијата биле јавни.

Иако расправите главно се јавни, сепак постојат неколку основи за исклучување на јавноста предвидени со Закон, при што судот за исклучувањето може да одлучи по службена должност или по истакнато барање од страна на странките или оштетениот, а исклучувањето може да се однесува на дел или пак на целата главна расправа.²¹ Законски основи предвидени за исклучување на јавноста се неколку:

- доколку тоа е потребно заради чување на државна, воена, службена или деловна тајна, како и јавниот ред,
- поради заштитата на приватниот живот на обвинетиот, сведокот или оштетениот, како и со цел да се обезбеди заштита на безбедноста на сведокот или жртвата и
- заштита на интересите на малолетник.

Во случај кога судот смета дека е исполнет законскиот основ за исклучување на јавноста, истиот носи решение кое има обврска јавно да го објави, а со тоа да ги истакне причините поради кои ја исклучува јавноста и да го образложи и истото решение.²² Со оглед дека сите мониторирани рочишта биле јавни, односно судот ниту еднаш не донел одлука со која ја исклучил јавноста од главната расправа, нема можност предмет на анализа во рамки на овој извештај да бидат причините кои судот во пракса ги цени како основ за исклучување на јавноста, како и дали во случаите кога била исклучена јавноста, судот ги испочитувал обврските кои му ги налага Законот за кривичната постапка да донесе процесно решение и истото да го образложи и јавно објави.

¹⁹ Член 102 од Уставот на Република Македонија Службен весник број 52/1991; 1/1992; 1/1992; 31/1998; 31/1998; 91/2001; 91/2001; 84/2003; 84/2003; 107/2005; 107/2005; 3/2009; 3/2009; 13/2009; 49/2011; 49/2011; 6/2019; 6/2019.

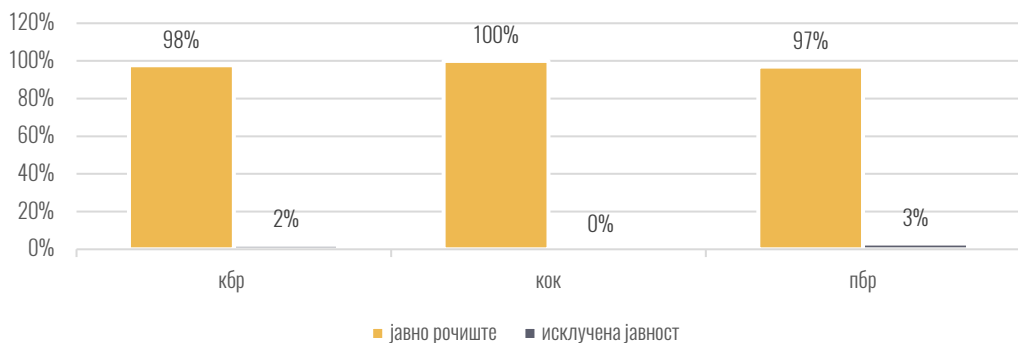
²⁰ Член 353 од од Законот за кривичната постапка 8

²¹ Член 354 Ibid.

²² Член 356 од Законот за кривичната постапка

Важно е да се истакне уште еднаш дека оваа година, за прв пат сите мониторираните рочишта за главна расправа по предметите од областа на организиран криминал и корупција биле јавни. По однос на ова прашање, доколку се направи споредба со податоците од изминатите години, евидентно е дека постои позитивна промена во однесувањето на судот при оцена на околностите кои ги цени за релевантни со цел исклучување на јавноста, и продолжување со рочиштето „зад затворени врати“. Колку за пример, а во поткрепа на претходно кажаното во 2017 година јавноста била исклучена на 8% од мониторираните рочишта на предмети од областа на организиран криминал и корупција.²³ Дотолку повеќе, во тие 8% од случаите кога била исклучена јавноста, не било дозволено ниту присуство на стручна јавност за време на рочиштето за главна расправа. По однос на ова прашање, особено треба да се има предвид фактот дека најголемиот дел од медиумски експонираните случаи во Република Северна Македонија започнаа од 2017 година со формирањето на СЈО, што неминовно нè води до заклучокот дека ова омекнување на ставовите на судот во врска со присуството на јавноста на судењата, се должи меѓу другото и на континуираниот интерес од јавноста, што придонесе судиите да се навикнат на присуството на јавноста, вклучително и медиумите на судењата.

За крај, доколку се направи споредба на податоците по однос на мониторираните рочишта кои биле јавни, и оние во кои судот донел решение да јавноста биде исклучена, произлегува дека генерално, и во најголем процент судењата се јавни, без притоа да има некоја особена разлика дали станува збор за предмети од областа на организиран криминал и корупција, или во прашање се останатите кривични и граѓански судски постапки. Видно од графикон број 23, иако станува збор за многу мал број на судења, сепак за разлика од предметите од областа на организиран криминал и корупција, во останатите судски постапки евидентирано било исклучување на јавноста, па така исклучувањето на јавноста било случај во 2,30% од кривичните и во 3% од граѓанските судски постапки кои биле предмет на мониторинг.

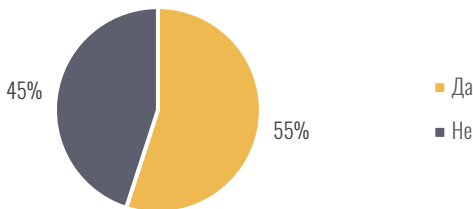

Графикон бр.23: Сооднос на јавни рочишта со рочишта каде е исклучена јавноста

И покрај тоа што мониторираните рочишта биле јавни, видно од графикон број 24, интересно е тоа што судот во 55% од случаите ги нотира на записник судските набљудувачи на Коалицијата и останатите лица присутни во судницата како јавност. Имено, станува збор за пракса која е релативно нова, а во поткрепа на истата нејасно е која е целта што судот сака да ја постигне со евидентирање на присутната јавноста на записник. Оттука, доколку се направи споредба на податоците по однос на ова прашање, произлегува дека оваа пракса е позастапена во предметите од областа на организиран криминал и корупција, отколку што тоа е случај во останатите кривични судски предмети каде евидентирањето на јавноста на записник е констатирано во 33% од мониторираните случаи, меѓутоа исто така е евидентно дека оваа практика е особено застапена кај Основниот кривичен суд

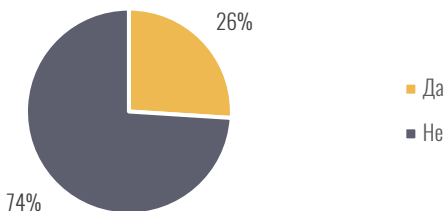
²³ Натали Петровска, Анализа од спроведениот мониторинг на судски предмети од областа на организиран криминал и корупција, Коалиција Сите за правично судење, 2017 година, стр 35, достапна на: <https://cutt.ly/K15iP7T>

Скопје, независно дали станува збор за одделението за организиран криминал и корупција, или пак останатите оддели на Судот.

Графикон бр.24: Дали претставници на јавноста беа нотирани на записник како присутни на расправата?

За да може јавноста да присуствува на закажаните рочишта за главна расправа, потребно е информациите по однос на судските предмети да бидат навремено и јавно достапни. Имено, информации во врска со судските предмети редовно се објавуваат на веб-страницата на Основен кривичен суд Скопје, во делот „Календар на судења“ при што достапни се информации за секој предмет по однос на судијата кој го работи предметот, датумот и времето на наредно закажано рочиште, како и број на судница каде ќе се одржи истото. Освен на веб-страница, овие информации потребно е да бидат објавени и во судот, на табла или екран пред судницата. По однос на ова прашање, а видно од податоците прикажани во графикон број 25, во речиси три четвртини од случаите кога судските набљудувачи вршеле мониторинг, на таблата пред судница воопшто немало информации за судскиот предмет.

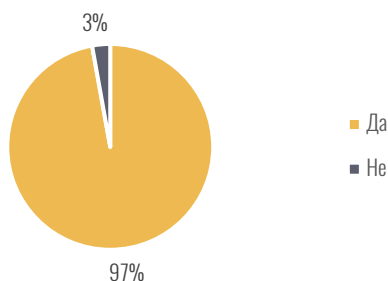

Графикон бр.25: Дали времето и местото беа јавно објавени на таблата надвор од судницата?

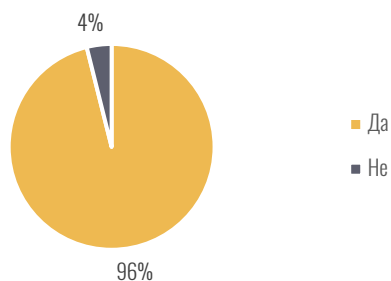
При вакви ситуации, судските набљудувачи на Коалицијата, во предметите кои се медиумски експонирани, се приморани да бараат информации од судската полиција бидејќи тие честопати располагаат со истите, додека пак за останатите судски постапки, информациите ги бараат од судските службеници кои работат со предметниот судија кој го суди предметот. Оттука, ова може да претставува проблем и во случај доколку граѓаните сакаат во својство на јавност да присуствуваат на определено рочиште за главна расправа, а информациите за предметот не се јавно објавени и достапни во судот. Ова е особено евидентно во случаите кога станува збор за промена на судницата каде што е планирано да се одржи рочиштето за главна расправа, а притоа известување по однос на промената не е објавено на огласна табла пред влезната врата од судницата, ниту пак онлајн распоредот за судења е навремено ажуриран. Во таква ситуација, граѓаните се приморани да бараат друг алтернативен начин со цел пристап до потребните информации. Во овој контекст, имајќи предвид дека судската полиција и останатиот судски административен персонал, честопати е првиот и клучен контакт на јавноста и странките со судот, потребно е да се обрне внимание и на овие служби во смисла на вложување на доволно ресурси во рамки на истите, сè со цел нивно соодветно функционирање.

ЕДНАКВОСТ НА ОРУЖЈАТА

Еднаквоста на оружјата е составен елемент на правото на фер судење и претставува начело кое е во корелација со еднаквоста пред законот, па така еднаквоста на оружјата подразбира постапката да биде спроведена така што ќе се обезбеди правичен баланс, односно секоја од страните ќе има можност да ги презентира своите аргументи, без да биде ставена во понеповолна положба од спротивната. Тоа значи дека на одбраната треба да ѝ се обезбеди адекватно време и простории за подготовка и презентација на својот случај, вклучително и средства за подготовка. Овој принцип е особено изразен во адверсаријалните кривични постапи, каков што модел беше воведен со ЗКП од 2013 година, па така процената на степенот на заштита на принципот на еднаквост на оружјата од страна на судот е постојано оценуван од страна на Коалицијата. Сепак, состојбата во овој поглед, оценета преку методологијата на Коалицијата не бележи никакви значителни варијации ниту оваа година, па така иако повторно се забележани мал број на предмети каде е нарушен принципот на еднаквост на оружјата во некоја мера, сепак загрижува фактот што секоја година се среќава речиси идентичниот број на предмети каде судот постапил несоодветно, или не се осигурал за почитување на ова начело.

Графикон бр.26: Дали одбраната ги имаше истите можности како обвинителството во поглед на предлагање на докази и сведоци?

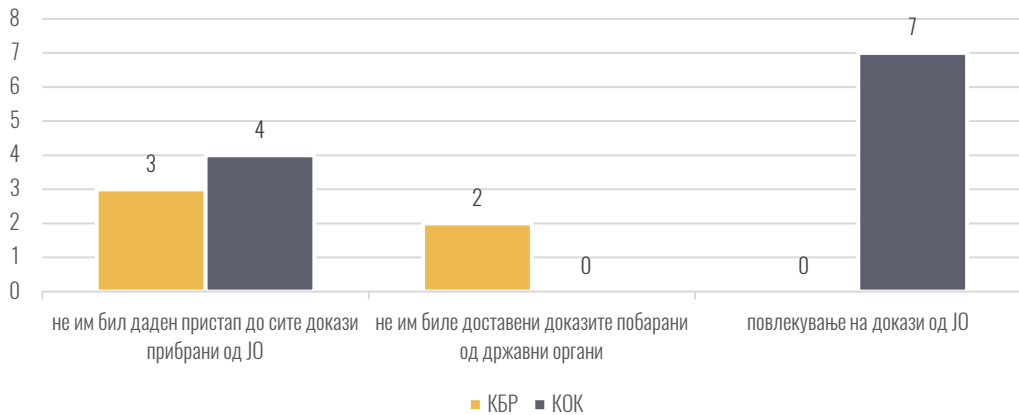

Графикон бр.27: Дали одбраната и обвинителството беа еднакво третирани од страна на судот во врска со приговорите?

Видно од графиконите, може да се забележи дека оваа година во 3% од случаите обвинителството и одбраната не биле во еднаква положба кога станува збор за предлагањето на докази и сведоци. Во сите овие случаи набљудувачите забележале дека одбраната немала исти можности како и обвинителството за предлагање на докази и сведоци, односно и оваа година набљудувачите забележале привилегиран третман за обвинителите. Интересно е што во сите случаи станува збор за предлагање на докази во дополнение на доказната постапка, па така судот прифатил докази на јавниот обвинител, кои докази истиот можел да ги прибави и претходно, меѓутоа ги одбил доказите на одбраната токму поради истата причина. Во оваа насока, важно е да се напомене дека во речиси идентичен број на случаи набљудувачите забележале дека судот не ја третира одбраната на еднаков начин како и обвинителството кога станува збор за истакнатите приговори, односно не ги забележувал сите приговори на одбраната на записник. Доколку ваквата статистика се поврзе со претходно изнесените податоци каде е очигледно дека без истакнат приговор судот несразмерно повеќе реагира на прашањата на одбраната, може да се заклучи дека иако станува збор за мал број на случаи, сепак станува збор за случаи каде судот оставил впечаток на крајна негрижа за еднаквоста на оружјата.

За целосна оцена на еднаквоста на оружјата и можностите кои одбраната ги имала за подготовка на својот случај Коалицијата ги зема предвид и формалните реакции на одбраната кои ги изнесува за текот на главната расправа. Во таа насока и оваа година се забележуваат речиси идентичните реакции, односно поплаките на одбраната кон судот се однесувале на тоа што не им бил даден пристап до сите докази прибрани од јавното обвинителство, но

оваа година е забележан пораст на реакциите на одбраната заради повлекување на докази од јавниот обвинител. Тука е битно да се потенцира дека јавното обвинителство вообичаено има практика да ги предложи сите докази, вклучително и оние докази кои одбраната сака да ги приложи во своја полза, што впрочем е во согласност со начелото на пресумпција на невиност, па така јавниот обвинител е должен да прибира и докази кои одат во насока на докажување на невиноста на обвинетиот. Сепак, реакциите на одбраната доаѓаат откако јавниот обвинител ќе се реши во текот на постапката да ги повлече овие предложени докази, па на тој начин ефективно да ја лиши одбраната од можноста доказите да бидат презентирани од страна на бранителот или обвинетиот. Интересно е тоа што вакви реакции отсутнуваат во останатите кривични постапки, но во овие останати кривични постапки се забележува поголема спреченост на одбраната да спроведе своја независна истрага и да прибере докази кои потоа ќе ги презентира на расправата.

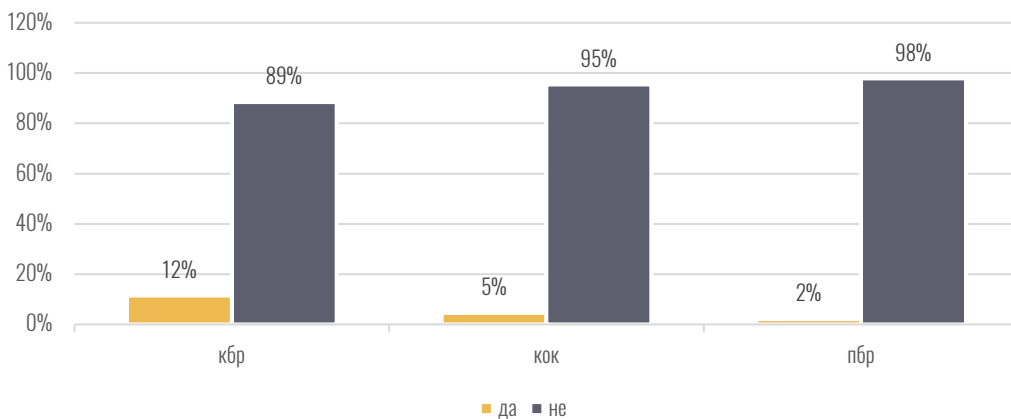
Графикон бр.28: Реакција на одбраната - компаративен приказ

НЕПРИСТРАСНОСТ

Непристрасноста на судот е уште една компонента на правото на фер и правично судење, која подразбира дека членовите на судечкиот совет, или судијата поединец треба да бидат објективни и непристрасни во своето постапување. Согласно практиката на ЕСЧП, објективноста и непристрасноста на судот се претпоставуваат сè додека не се појават околности согласно кои оправдано ќе може да се смета поинаку²⁴. Согласно истата практика, пристапот за оцена на непристрасноста на судот се врши преку субјективен пристап, односно оцена на индивидуалното однесување на судијата, или преку објективен пристап, односно дали постојат околности согласно кои независно од индивидуалното однесување на судот, можат да покренат сомнеж околу непристрасноста на трибуналот²⁵. Во овој контекст, Коалицијата врши оцена на непристрасноста на судот користејќи го пред сè субјективниот пристап, па така едно од прашањата на кое набљудувачите треба да дадат одговор е дали постои несоодветна ex-parte комуникација на судењето, непосредно пред почетокот на судењето, или по завршувањето на истото.

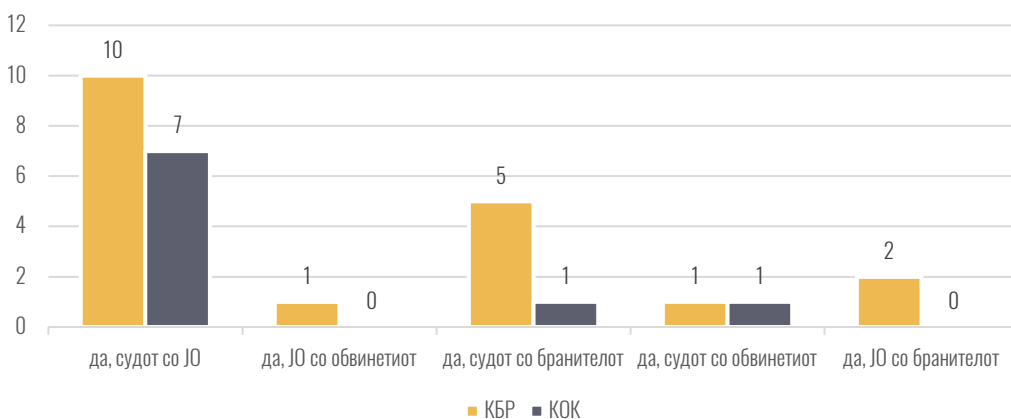
²⁴ Кипријану против Кипар (Cyprrianou v. Cyprus), пресуда на ЕСЧП 73797/01.

²⁵ Кастиљо Алгар против Шпанија (Castillo Algar v. Spain), пресуда на ЕСЧП 79/1997/863/1074.

Графикон бр.29: Несоодветна ex parte комуникација (во проценти од вкупниот број расправи)

Видно од податоците, може да се забележи дека најчесто ваква несоодветна комуникација помеѓу странките, која може да укажува на непрофесионалност, но и целосно прекршување на принципот на непристрасност на судот, најмногу се јавува во кривичните постапки кои не се поврзани со организиран криминал и корупција, а е најмалку застапена во парничните постапки. Ваквата статистика може да се протолкува од аспект на тоа дека јавноста е многу позастапена во постапките кои се водат пред одделението за организиран криминал и корупција во ОКС Скопје, па поради тоа, како судот, така и странките во овие постапки се трудат да остават добар и професионален впечаток пред јавноста, што придонесува до тоа примерите на несоодветна комуникација да бидат значително помалку во овие постапки. Од друга страна пак, очигледно е дека во парничната постапка каде обете странки се граѓани (за разлика од кривичната постапка каде едната странка е државен орган- јавно обвинителство), несоодветната комуникација е најмалку застапена. Оттука, може да се заклучи дека најчестите случаи на несоодветна комуникација на судењата се помеѓу судијата и јавниот обвинител, со што во најголем број од случаите, сосема несакајќи оддаваат впечаток на партнерско постапување.

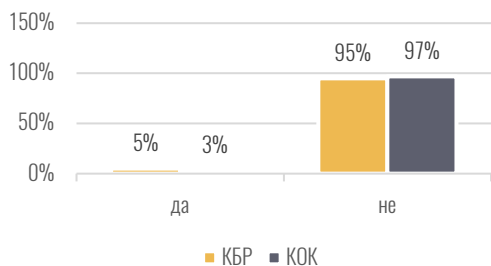

Графикон бр.30: Несоодветна комуникација на судот и странките

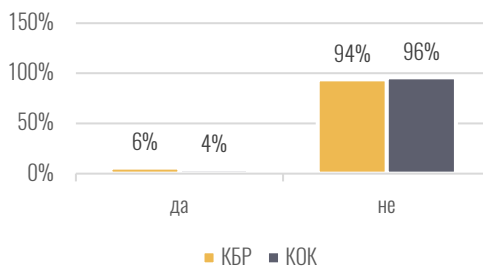
Доколку се расчленат податоците за несоодветната комуникација со цел да се увиди помеѓу кои учесници во постапката најчесто истата се јавува, можеме да забележиме дека во убедливо најголем дел до случаите несоодветната комуникација е помеѓу судијата и јавниот обвинител, а во сите овие случаи станува збор за однесување и комуникација која оддава впечаток на пријателство, независно дали станува збор за пријателски

разговор, договарање околу термините за следните рочишта, толерирање на доцнење, па дури и влегување и излегување на јавниот обвинител во судницата без истото да им биде дозволено на странките. Притоа е важно да се напомене дека ваквата состојба е констатирана во секоја анализа на Коалицијата, па така загрижува фактот што овие состојби можат да бидат надминати многу лесно, со едноставно подигнување на нивото на професионално однесување на судиите и обвинителите, но за жал, состојбата останува непроменета. Сепак, она што може да се забележи и е за пофалба, е тоа што во постапките поврзани со организиран криминал и корупција, речиси и да не постои несоодветна комуникација помеѓу останатите присутни во судницата.

Она што е особено загрижувачко е што одредено однесување на судиите може да ја премине границата на непрофесионално однесување кое влијае на перцепциите за непристрасноста и целосно да го наруши принципот на претпоставка на невиноста на обвинетото лице. Пресумпцијата на невиност подразбира меѓу другото, (1) при извршувањето на нивните должности, членовите на судот не треба да тргнуваат со однапред смислена идеја дека обвинетиот го сторил делото за кое се товари; (2) товарот на докажување е на обвинителството и (3) секое сомневање треба да биде од корист за обвинетиот²⁶. Следејќи ја оваа дефиниција, може да се претпостави зошто е толку опасно несоодветното однесување на судот и несоодветната ех-parte комуникација на судиите со јавните обвинители за текот на судењата. Во таа насока, она што особено обесхрабрува е што и оваа година бележиме речиси идентичен процент на прекршување на непристрасноста и пресумпцијата на невиност од страна на судот.

Графикон бр.31: Дали имавте впечаток дека е прекршена пресумпцијата на невиност?

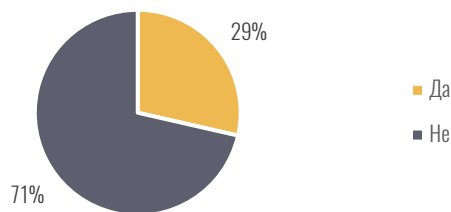
Графикон бр. 32: Дали изгледаше дека судијата/ советот веќе има оформено мислење?

Интересно е што во речиси идентичен број и во постапките поврзани со организиран криминал и корупција, како и во останатите кривични постапки постои преклопување на непристрасноста на судот со прекршувањето на претпоставката на невиност, односно во речиси сите случаи каде судот оддал впечаток дека е пристрасен истото било во насока на прекршување на пресумпцијата на невиност, односно постоење на формирано мислење јај судот дека обвинетиот е виновен уште пред да биде завршена постапката.

²⁶ Barberà, Messegué и Jabardo против Шпанија.

ПРАВО НА ПРЕВЕДУВАЧ

Правото на преведувач е исто така загарантирано со членот 6 од ЕКЧП, па така истото предвидува како усно толкување на дејствијата кои се преземаат на расправата, така и превод на документи, списи и докази на јазик разбирлив за обвинетиот. Во оваа насока, за пофалба е тоа што ниту оваа година не се детектирани случаи каде судот не успеал да обезбеди превод за обвинетиот, дури и во случаите кога обвинетиот се служел со јазик кој е многу слабо застапен во Република Северна Македонија. Сепак, она што загрижува е фактот што обвинетиот или неговиот бранител реагирале на точноста на преводот во 29% од случаите. Имајќи предвид дека обвинетиот, независно што има бранител, има право самостојно да презема дејства, да поставува прашања на сведоци и воопшто да учествува и да го следи текот на постапката, неопходно е да се надминат јазичните бариери, меѓутоа битно е истото да се направи на начин кој ќе овозможи ефективно практикување на правата, а не само декларативно. Во таа насока, важно е да напоменеме дека станува збор за релативно висок процент на случаи каде некој од присутните реагирал на точноста на преводот, а особено загрижува фактот што во овие случаи каде имало реакција некој од присутните имал познавање како на службениот јазик на постапката, така и на јазикот со кој се служи обвинетиот, па имал можност да препознае пропусти во преводот. Со други зборови, во ситуација кога никој од присутните освен преведувачот нема познавања на двата јазика, не постои можност да се изврши контрола над квалитетот на преводот. Притоа, важно е да се потенцира дека во овие ситуации, квалитетот на преводот може директно да влијае врз исходот на постапката.

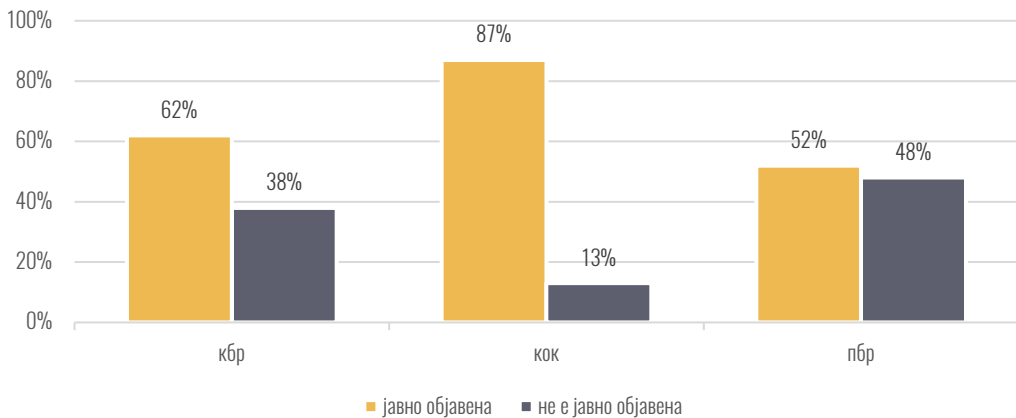

Графикон бр.33: Дали постоеше сомневање за пристрасност или некомпетентност на преведувачот/толкувачот?

ПРЕСУДА

Правото на јавна расправа и правото на јавно објавување на пресудата се две посебни права според членот 6 од ЕКЧП. Фактот дека едно од овие права не е повредено само по себе не значи дека другото право не може да биде повредено. Со други зборови, јавното изрекување на пресудата не е доволно да го надомести неоправданото одржување на рочиштата без присуство на јавноста и обратно, јавноста на постапката не е услов за необјавување на пресудата²⁷. Сепак и оваа година може да се забележи висок степен на отсуство на јавно објавени пресуди, па така 13% од донесените пресуди во одделението за организиран криминал и корупција не биле објавени. Ваквата ситуација е особено проблематична надвор од одделението за организиран криминал и корупција, каде може да се забележи необјавување на пресудите во речиси 40% од кривичните предмети и речиси половината од набљудуваните парнични предмети.

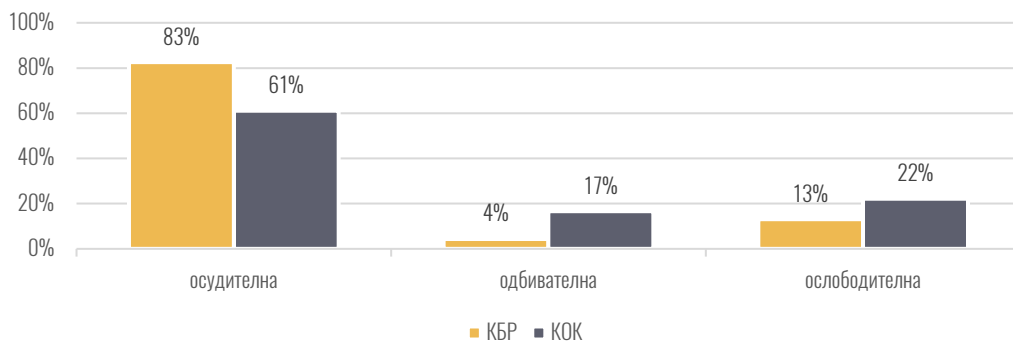
²⁷ Артемов против Русија (Artemov v. Russia), Пресуда на ЕСЧП бр. 14945/03.

Графикон бр.34: Објава на пресуди во кривични и граѓански постапки изразени во проценти

Во контекст на ова, битно е да се констатира дека и покрај тоа што најголемиот дел од судењата биле јавни, јавноста немала можност да се запознае со одлуката на судот во релативно голем број на случаи, па во таа насока, неопходно е судот да постапува повнимателно и да се труди јавно да ги објавува пресудите секогаш кога за тоа се исполнети законските претпоставки. Притоа, судот не треба да се води од перцепциите за интересот на јавноста за конкретните постапки, нешто што за жал делува дека во практиката е токму така, односно судот води грижа за јавното објавување на пресудите само во случаите кога постои висок јавен интерес за конкретниот предмет. Така, оние 13% на необјавени пресуди во рамки на одделението за гонење на организиран криминал и корупција се токму во предмети кои се набљудувани по случаен избор, односно не се високо-профилирани и медиумски експонирани предмети. Поради тоа, сметаме дека отсуството на јавно објавување на пресудите во кривичните и особено во парничните постапки се должи токму на перцепциите на судот дека не постои јавен интерес за пресудата, па затоа често судот и не закажува рочиште за објава, туку само истата ја доставува до странките.

Интересно е да се забележи дека оваа година постои повисок процент на осудителни пресуди во кривичните предмети кои се водат во основните судови отколку во одделението за организиран криминал и корупција, каде има речиси двојно повеќе ослободителни пресуди, како и скоро 4 пати повеќе одбивателни пресуди. Високиот процент на одбивателни пресуди се должи на настапување на процесни пречки, пред сè настапување на апсолутна застареност на кривичниот прогон, но и делумно поради повлекување на обвиненијата од страна на јавните обвинители. Она што особено изненадува е процентот на осудителни пресуди во предметите поврзани со организиран криминал и корупција, кој е 61% од сите пресуди, што е далеку под вообичаениот просек на успешност ја ОЈО ГОКК со осудителни пресуди близу 90%. Во таа насока, нискиот процент на успешност на јавното обвинителство во овие предмети делумно се должи на долгото траење на постапките, вклучително и доцното откривање на кривичното дело од самото јавно обвинителство, поради што настапувањето на застареност кај овие постапки не е невообичаено. Сепак, битно е да се има предвид дека во овие случаи станува збор за комплексни кривични дела кои тешко се докажуваат, но делумно треба да се има предвид и дека обвинетите лица во овие постапки можат да си дозволат поквалитетна одбрана, односно можат да ангажираат повеќе адвокати, поискусни адвокати, како и да спроведуваат независни истраги, вештачења и слично, што доколку се гледа низ призмата на адверсаријалниот модел на кривична постапка кој се воведува во 2013 година, може да се заклучи дека финансиската состојба на обвинетите може да има ефект врз квалитетот на одбрана кој истите можат да го добијат во кривичните постапки.

Графикон бр.35: Вид на пресуди

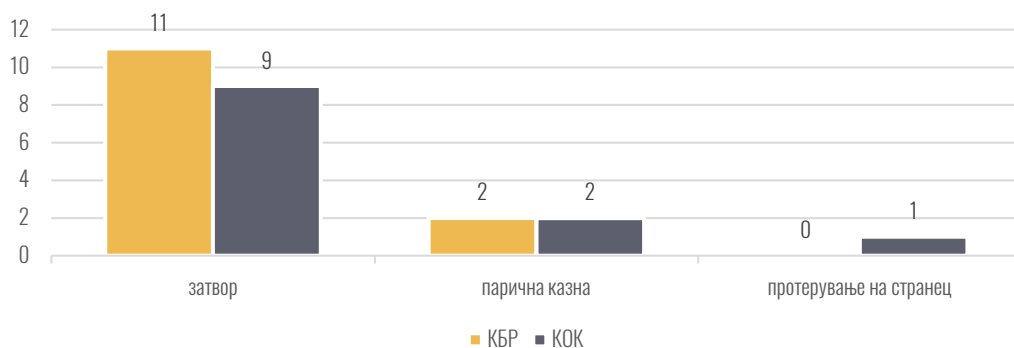
Преку анализираните податоци од мониторингот, може да се увиди дека постои речиси идентична казнена политика во рамки на одделението за организиран криминал и корупција и останатите кривични оддели и одделенија. Така, разлика во податоците се среќава кај алтернативните мерки кои се нешто помалку изречени во постапките поврзани со организиран криминал и корупција, за разлика од останатите постапки, но може да се увиди идентичен број на изречени казни. Ваквата состојба е до некаде збунувачка, затоа што доколку се земе предвид тежината на делата за кои се водат постапки во одделението за организиран криминал и корупција, очекувано е дека соодносот на изречени казни со изречени алтернативни мерки ќе биде поинаков во корист на казните, а за сметка на изречените алтернативни санкции, што не е случај во практиката согласно овие податоци.

Графикон бр.36: Вид на изречена санкција

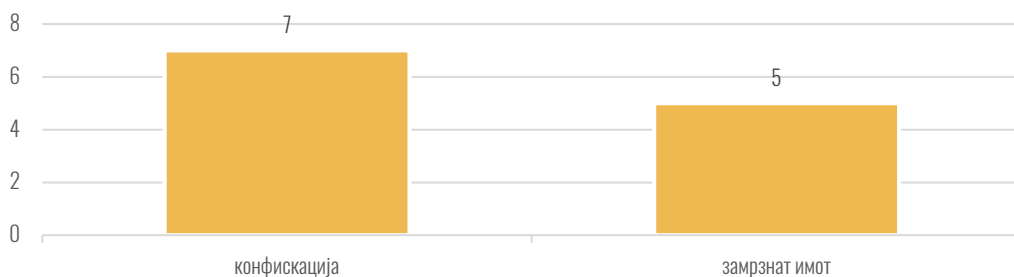
Секако, имајќи предвид дека нашето законодавство познава неколку типови на казни, како и фактот што казните можат да варираат во својата тежина и траење, фактот што се изречени казни во слична пропорција со алтернативни мерки во постапките поврзани со организиран криминал и корупција со останатите постапки, изискува да се пристапи кон анализа на видот на изречената казна, со цел да се оцени казнената политика на судот. Меѓутоа, доколку се споредат и овие податоци, доаѓаме до заклучок дека судот има прилично идентичен пристап кога станува збор за определување на казни, независно дали станува збор за кривични дела поврзани со организиран криминал и корупција, или останати кривични постапки. Оттаму, може да се заклучи дека судот најчесто посегнува по затворската казна, како најдоминантно застапена казна во практиката, со помала застапеност на паричната казна. Во овој контекст, битно е да се потенцира дека и самата висина на определените затворски казни е нејасно утврдена, бидејќи ниту при усното соопштување на пресудата, ниту во писмената изработка на пресудата не се понудени образложенија и аргументи во поткрепа на избраната санкција, како и нејзината висина. Поради тоа, во практиката се забележани случаи каде лица осудени, или обвинети за

корупција се осудени (со првостепена, или правосилна пресуда) на минималната законски предвидена казна, иако набљудувачите биле под импресии дека конкретното кривично дело не било основно дело придружено со олеснителни околности, со цел за истото да биде соодветна минималната законски предвидена казна за тоа дело.

Графикон бр.37: Вид на изречена казна

Конечно, и оваа година е забележано дека мерката конфискација на имот и имотна корист се изрекува исклучително малку, односно оваа година е изречена во само два од набљудуваните предмети. Сепак евидентно е од податоците дека се среќава зачестена свесност за примената на оваа мерка, па така јавните обвинители предложиле изрекување на мерката конфискација во 7 предмети, што е значително зголемување и воедно претставува усвојување на добрата практика јавните обвинители изречно да побараат судот да ја изрече оваа мерка. Имајќи предвид дека правниот систем и воопшто правната традиција во земјата не се доволно наклонети кон примената на конфискацијата, битно е да се обрне внимание на соодветното обезбедување на имотот кој треба да се конфискува со цел да се овозможи ефективно извршување на судската одлука. Во тој контекст, загрижува фактот што набљудувачите забележале дека сè уште е прифатена практиката јавните обвинители да бараат конфискација на имот во завршните зборови или во некоја фаза од доказната постапка, иако за тоа постоеле можности уште со поднесувањето на обвинителниот акт или предлог. На тоа се надоврзуваат и статистичките податоци согласно кои, иако конфискацијата на имот била побарана во 7 случаи, јавниот обвинител предложил мерки за привремено замрзнување на имот заради обезбедување на извршување на конфискацијата во 5 предмети, или во 2 предмети помалку.

Графикон бр.38: Предлози за конфискација и замрзнување на имот

Поради ова, можеме да констатираме дека охрабрува трендот на зголемување на примената на мерката за конфискување на нелегално стекнат имот, како и тоа што јавните обвинители изречно го бараат нејзиното изрекување од страна на судот. Сепак, мора да се има предвид дека примената на конфискацијата е сè уште мала и сè уште се среќаваат проблеми поврзани со соодветното лоцирање и обезбедување на нелегално

стекнатиот имот, како и соодветно образложување на пресудите на судот во делот за конфискација на имотот, што неминовно води до потешкотии при извршувањето на пресудите.

ПРЕГЛЕД НА ПРЕДМЕТИ

Јавното обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите (Специјалното јавно обвинителство) во својот мандат покрена 20тина обвиненија против високи државни функционери, политички партии и јавни личности кои се однесуваат на различни кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата. Од предметите иницирани од страна на поранешното СЈО, само 5 предмети се завршени со правосилни судски пресуди: „Тенк“, „Труст“, „Насилството во општина Центар“, „Триста“, и „Тифани“, додека предметите „Таргет/Тврдина“, „Транспортер“, „Топлик“, „ТНТ“, „Тортура“ и „Талир 2“ имаат првостепена пресуда, но не и второстепена. Овие предмети беа завршени за релативно брзо време со оглед на бројот на обвинети лица, кривичните дела кои им беа ставени на товар на обвинетите, обемноста на доказниот материјал и слично. Пример, она што е впечатливо е тоа што за предметот „Тенк“ правосилната пресуда беше објавена 5 месеци по објавувањето на првостепената пресуда што е невообичаена практика на Апелациониот суд Скопје со оглед на фактот што постојат судски предмети што се повеќе од 1 година без второстепена пресуда.

ТРУСТ

ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА
20.07.2018

ПРАВОСИЛНА ПРЕСУДА
11.03.2019

ОПШТИНА ЦЕНТАР

ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА
29.09.2020

ПРАВОСИЛНА ПРЕСУДА
29.04.2022

ТРИСТА

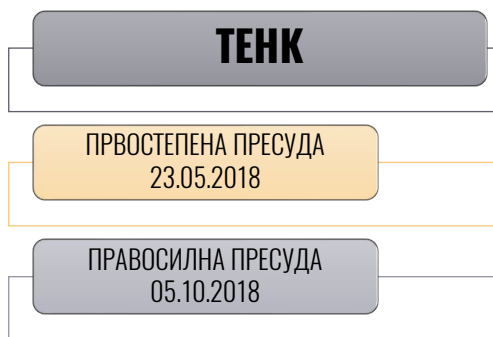
ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА
22.05.2018

ПРАВОСИЛНА ПРЕСУДА
16.11.2020

ТИФАНИ

ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА
18.07.2018

ПРАВОСИЛНА ПРЕСУДА
19.02.2019

Графикон бр.39: Предмети на СЈО завршени со правосилна пресуда

Исто така, мораме да констатираме дека за 11 судски предмети сè уште не е изречена ниту првостепена пресуда, иако истите судски постапки траат речиси 5 години во Основниот кривичен суд Скопје пред Одделението за организиран криминал и корупција.

Имајќи го предвид претходно наведеното, во прилог на оваа анализа, ќе биде направен преглед на предметите иницирани од страна на СЈО, за кои сè уште не е донесена првостепена пресуда. Заедничко за судските постапки кои ќе бидат предмет на оваа анализа, е тоа што иако биле закажани повеќе од 50 рочишта за главна расправа, истите во прв степен траат несвојствено долг временски период, како и тоа што во сите нив најмалку еднаш се случила промена на судечкиот совет.

„ТИТАНИК“ КОК-7/18 (КОК-59/22)

Во случајот под кодно име „Титаник“ судската постапка започна да се води против 21 обвинето лице. Обвинетите во овој предмет се товарат дека формирале злосторничко здружување со цел да извршат повеќе избирачки повреди, односно истите се гонат дека ги извршиле кривичните дела како „Повреда на избирачкото право“, „Повреда на слободата на определување на избирачите“, „Поткуп при избори и гласање“ и „Уништување избран материјал при организирање на парламентарни и локални избори“ во периодот од 2011 до 2013 година.

Првото рочиште по овој предмет започна на 02 април 2018 година, и истиот предмет продолжува да се суди и понатаму, со оглед на фактот дека во изминатите неколку години се случуваа различни предизвици во текот на водењето на оваа судска постапка. Вредно е да се напомене дека овој судски предмет е специфичен и по тоа што доказниот материјал само на јавното обвинителство е значително обемен, па така, обвинителството во оваа постапка има предложено, а судот има одобрено листа на 5900 материјални докази и над 200 сведоци. На почетокот сите закажани рочишта за главна расправа се одлагаа, а по изминат цел месец беа дадени воведните говори на странките по што обвинетите повикани од судот да се произнесат за вината, во мај, 2018 година сите обвинети истакнаа дека не се чувствуваат виновни за кривичните дела што им се ставаат на товар. По нивното произнесување, се пристапи кон доказната постапка со изведување на материјални и вербални докази, која постапка траеше речиси 3 години, кога во јули, 2021 година на еден од судиите поротници во предметот му беше констатиран престанок на мандатот поради навршени 60 години. При ваквите ситуации, а согласно одредбите од Законот за кривичната постапка, поточно членот 371, став 2, главната расправа почнува, па така повторно се пристапи кон изведување на доказите што веќе еднаш беа изведени. Дополнително, во февруари 2022 година, во оваа постапка, повторно настана промена на судија поротник, па како резултат на тоа главната расправа уште еднаш започна одново.

Она што е важно да се истакне е тоа што по третиот почеток на главната расправата одново, а по давањето на воведниот говор на јавниот обвинител, 8 обвинети лица признаа вина пред судот за делата што им се ставаат на

товар. Па така, по поминати 4 години од почетокот на судскиот процес кога обвинетите беа за прв пат прашани од страна на судот дали се чувствуваат виновни и истите одговорија негативно на тоа прашање, дел од нив во 2022 година ја признаа вината за стореното дело. По признанието на вина, судот ја раздвои постапката за останатите обвинети кои ќе продолжат во контрадикторна постапка да ја докажуваат својата невиност, а за останатите во февруари 2022 година јавно ја објави пресудата со која овие обвинети ги огласи за виновни и на двајца обвинети им изрече казна ефективен затвор, додека пак на останатите обвинети им беше изречена алтернативна мерка-условна осуда.

Признанието на вина по изминати дури 4 години од водење на судската постапка, е несекојдневно постапување детектирано во процесот на судски мониторинг од страна на Коалицијата, па се поставува прашањето за причините заради кои дел од обвинетите лица се решија дури сега да признаат вина, како и законското решение согласно кое може да се признае вина при секој почеток на главната расправа одново. Ова особено во насока да обвинетите имаат можност, при првото нивно повикување од страна на судот, да не признаат вина, а се со цел да во понатамошниот тек на постапката (поточно за време на доказната постапка) го видат изведувањето на предложените докази од страна на јавниот обвинител, како и да направат сопствена проценка по однос на нивната доказна вредност и евентуалниот краен исход од постапката. Дотолку повеќе, признанието на вина, судот во кривичните постапки го цени како олеснителна околност за обвинетите лица бидејќи со истото се овозможува постапката да трае пократко, односно да истата биде завршена во најкраток можен рок, а со цел да не се прават судски трошоци, и да не се оптоварува судскиот систем. Имајќи го ова предвид, е неопходно е да се покрене и прашањето дали признанието на вина треба да се смета како олеснителна околност од страна на судот, и во вакви ситуации каде на признанието за вина му претходи повеќегодишно водење на судската постапка.

„ТЕНДЕРИ“ КОК-64/17

Судскиот предмет под кодно име „Тендери“ кој што се суди пред Одделението за организиран криминал и корупција при Основниот кривичен суд во Скопје е уште еден од предметите на СЈО, кој од 2017 година, сè уште се суди во прв степен. Обвинителниот акт за овој предмет е поднесен до судот во јуни, 2017 година, а првото рочиште по предметот се насрочи на 21 февруари, 2018 година. Исто како и во претходниот предмет, така и во оваа судска постапка, првото одржано рочиште на кое беа дадени воведните говори се случи еден месец подоцна односно во март, 2018 година.

Имено, станува збор за предмет во кој обвинети се три лица, поранешната министерка за култура, која е сегашен пратеник, како и две службенички, вработени во Министерството за култура, а биле членови на Комисијата за јавни набавки. Според јавното обвинителство, обвинетите ја злоупотребиле својата службена положба и овластување и ја наместиле тендерската постапка за изведување на завршни градежни и градежно-занаетчиски работи на објектот Музеј на македонската борба за државност и самостојност – “Музеј на внатрешната македонска револуционерна организација и Музеј на жртвите на комунистичкиот режим” во Скопје.

Во врска со овој предмет, а низ текот на судскиот процес во изминатите години, не може, а да не се забележи честото започнување на главната расправа одново поради различни причини, било како резултат на протек од 90 дена од последно одржано рочиште, или пак поради промена на судечки совет.

Графикон бр.40: Приказ на рочиштата кога постапката почнала одново

Интересно за овој предмет е тоа што една од осумте пратеници кои гласаа за промена на Уставот по потпишувањето на Преспанскиот договор, е и обвинетата во конкретниот предмет односно поранешната министерка за култура. Оттука, не може, а да не се забележи дека честото започнување на главната расправа одново по овој предмет започнува откако беше завршен процесот за промена на Уставот во Собранието на РСМ. Имено, по уставните измени во јануари 2019 година, а согласно податоците од спроведениот судски мониторинг од страна на Коалицијата, се констатира дека главната расправа има започнато дури 4 пати одново—два пати заради промена на член на судечкиот совет и два пати заради протек од 90 дена. Тука вреди да се напомене дека од октомври 2021 година судењето имаше континуитет во изведувањето на доказите, сè додека во април 2022 година судот не издаде наредба да се изготви супервештачење бидејќи вештачењата на странките се контрадикторни и имаат недоречености. Во таа насока, од страна на Коалицијата е констатирано дека во последните 7 месеци сè уште не е изготвено супервештачењето, па така судот не може да насрочи рочиште за да продолжи судскиот процес понатаму, а со оглед на тоа дека се поминати повеќе од 90 дена од последното одржано рочиште неспорно е дека овој судски процес повторно ќе започне од почеток. Поради сè ова, во јавноста се разви сомнеж за евентуално влијание на политиката во судската власт.

„ТОТАЛ“ К-1493/17

Специјалното јавно обвинителство освен што покрена обвиненија против високи државни функционери и политички партии, исто така покрена обвиненија и против лица за кои тврдеа дека се во блиски релации со тогашната власт, односно политички експонирани лица. Еден од таквите предмети е предметот за даночно затајување каде се тврди дека обвинетиот заедно со обвинетите правни лица имал/е намера со повеќе временски поврзани дејствија искористувајќи ист траен однос и исти прилики во книговодствената евиденција на правните лица, завршните сметки и даночните пријави, со давање на лажни податоци за фактите од влијание за утврдување на износот на даночните обврски да одбегнат да платат даночни обврски во значителен износ.

Специфично, но и заедничко што овој предмет го има со останатите предмети од овој дел на анализата е честата промена на судиите кои постапуваат во овој судски процес. Имено, од почетокот на судењето чие прво рочиште беше насрочено во декември 2017 година, а прв пат се одржа после поминати 16 месеци и на истото беа дадени само воведните говори. Во овој дел исто така неопходно е да се напомене дека во овој предмет има висок степен на одлагање на рочиштата, односно 75% од рочиштата што беа насрочени од почетокот на првото рочиште па сè до ноември 2018 година, нешто што е констатирано и во вториот преоден извештај за активностите и предметите во надлежност на Специјалното јавно обвинителство на Мисијата на ОБСЕ во Скопје²⁸. Ваквото долго траење на овој судски процес е навистина невообичаено, особено доколку овој предмет се спореди со некои други, како

²⁸ Втор преоден извештај за активностите и предметите во надлежност на Специјалното јавно обвинителство на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, стр.38.

што е предметот „Диво Насеље“ во кои имаше повеќе од 30 обвинети лица и истиот се водеше под особено високи безбедносни протоколи со оглед на кривичното дело за кое се гонеа обвинетите, а сепак, во прв степен беше завршен за речиси 2 години. Дополнително, доколку предметот „Тотал“ биде спореден и со други судски предмети кои исто се однесуваат на даночно затајување, произлегува дека согласно практиката на Основниот кривичен суд Скопје, овие предмети, за разлика од „Тотал“, завршуваат во релативно брз временски период, односно добиваат првостепена пресуда во просек по 2 години од започнувањето на постапката.²⁹ Согласно податоците од спроведен мониторинг на предметот, како најчестата причина за одлагање на рочиштата се наведува отсуството на одбраната на обвинетите, како и претставниците на правните лица, а на последните мониторираните рочишта констатирана е промена на бранителите во предметот. Како втора најчеста причина за одлагање на рочиштата е непотполн судечки совет или недостатокот на технички услови за водење на аудио-видео записник. Од овие податоци произлегува дека причините заради кои што се одлагаат закажаните рочишта за главна расправа по овој судски предмет, се должат во најголема мера на причини на страна на одбраната и судот.

Имајќи го предвид сето претходно наведено, особено бројот на обвинети лица, обемноста на доказниот материјал, видот и природата на кривичното дело за кое се товарат обвинетите лица во овој судски предмети, навистина е нејасно зошто оваа судска постапка трае толку долго, односно зошто дури и по 5 години од иницирање на истата, сè уште не е донесена првостепена пресуда.

„ТРАЕКТОРИЈА“ КОК-52/17

Во предметот „Траекторија“ обвинети се високи функционери од политичката партија ВМРО-ДПМНЕ која што беше на власт во периодот 2006-2016 година за злоупотреба на службената положба и овластување за избор на компанија за изградбата на автопатите Миладиновци-Штип и Кичево-Охрид. Овој судски процес започна во декември 2017 година и истиот сè уште трае пред променет судечки совет.

Имено, во ноември 2019 година во овој предмет настапи апсолутна застареност на кривичното гонење за поранешниот премиер на Владата на РМ за кривичното дело примање награда за противзаконито влијание согласно член 359 од Кривичниот законик. Како последица на застарувањето на кривичниот прогон, во јули 2021 година, Судскиот совет на 377мата седница го разреши судијата - претседател на судечкиот совет кој постапуваше по овој предмет, а во декември 2021 година, предметот започна одново пред нов судечки совет. Интересен податок што произлезе од спроведениот мониторинг на овој предмет е тоа што откако судењето е започнато одново пред новиот судечки совет, на рочиштата за главна расправа се репродуцираат аудио-видео снимки од одржаните рочишта по овој предмет на кои се изведуваат материјални докази и се сослушуваат сведоци. Имено, станува збор за ситуација која е специфична во пракса, од аспект на начелото на непосредност, според кое начело судот треба директно, односно непосредно да се запознае со доказите на странките, како би можел да донесе соодветна и издржана одлука. Оттука, а со оглед да се врши само репродуцирање на снимки, во ситуација кога на пример се репродуцира снимка од рочиште со исказ даден од сведок/вешто лице, странките практично само го следат текот на изведувањето на доказите во судница, во случајот испитувањето, и истите немаат можност да поставуваат плус прашања. Од друга страна пак, доколку се има предвид целта на вкрстеното испитување, јасно произлегува да само еднаш може да се спровде успешно вкрстено испитување, односно при испитувањето само првиот пат со прашања постои можност да се изненади сведок и да се добие посакуваниот ефект од испитувањето, што ќе значи дека степенот на постигната успешност при првичното испитување не може да се повтори. Од тоа што го имаат детектирано набљудувачите на Коалицијата, се остава простор за

²⁹ Податоците се анализирани врз основа на 10 јавно објавени судски одлуки за кривичното дело даночно затајување за периодот 2015-2020.

дискусија по однос на прашањето зошто е потребно овие снимки да се гледаат на рочиште, односно доколку судот донел одлука на тој начин да се запознае со доказите, дали можеби е поефикасно судот вон рочиште за главна расправа да ги гледа истите, како не би се правеле дополнителни судски трошоци.

„ТАЛИР“ КОК-3/19

Единственото обвинение кое што беше поднесено против политичка партија од страна на Специјалното јавно обвинителство се однесува конкретно на овој предмет во кој обвинети се наоѓаат неколку лица, односно претседателот на партијата и членови на извршниот комитет како и самата политичка партија. Според обвинението, обвинетите се гонат дека незаконски ја финансирале политичката партија ВМРО-ДПМНЕ. За парите кои биле донирани на партијата на незаконски начин, биле користени различни начини за легално да се внесат во партијата. Па така, дел од обвинетите ваквите донации ги прикажувале како легални уплати преку жиро сметка, односно како донации за партијата. Дел од уплатниците биле напишани со ист ракопис, а уплатите биле уплатувани во рок од 20 до 30 секунди. Според пресметките на СЈО, одредени денови во годината се донирале од 12 илјади до 30 илјади евра на овој начин, во обид средствата легално да се внесат во партијата, под превезот „членарини“ и „донации“.³⁰

Иако обвинението беше покренато во октомври 2018 година, сепак првото одржано рочиште се случи во март 2020 година кога беа дадени воведните говори, а претходно една година рочиштата по овој предмет беа само одложувани. Во октомври 2021 година главната расправа започна одново поради промена на член на судечкиот совет, односно поради разрешување на судијата кој беше назначен во предметот. Од тогаш, до периодот на завршување на судскиот мониторинг, главната расправа е сè уште во фаза на изведување на материјални докази на јавното обвинителство.

ПРЕДМЕТИ ВО АПЕЛАЦИОНЕН СУД СКОПЈЕ

Правото на судење во разумен рок е нешто што особено и Европската конвенција за заштита на човековите права го штити со членот 6. За жал, ова право во практиката на правосудниот систем многу често се повредува, па законодавецот предвидел дека граѓаните можат да бараат заштита на правото на судење во разумен рок пред Врховниот суд на Република Северна Македонија.

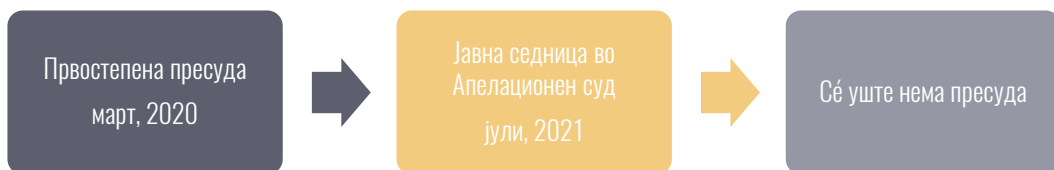
Коалицијата редовно ги следи судските предмети кои што се од интерес на јавноста, а особено предметите на Специјалното јавно обвинителство, како во прв степен пред основните судови, така и во втор степен пред апелационите судови, сè додека пресудата не стане правосилна. Во изминатите години сведоци сме дека беа донесени неколку пресуди по однос на предметите од СЈО, но за жал многу мал процент од истите се правосилно завршени. Според последните податоци, правосилно завршени предмети се „Тенк“, „Труст“, „Триста“, „Насилството во општина Центар“ и „Тифани“, додека останатите предмети кои имаат првостепена пресуда сè уште се неправосилно завршени предмети и се во судскиот процес.

Согласно ЗКП, апелационите судови не се обврзани во кој рок треба да ја донесат и објават пресудата, туку само се обврзани согласно чл.407 писмено да ја изготват во рок од 15 дена по објавувањето, а во сложени предмети по исклучок во рок од 60 дена, рокови кои не можат да бидат пречекорени. Спротивно на апелационите судови, судовите во прв степен пак согласно чл.405 должни се веднаш да ја објават истата, а ако судот не е во можност да ја изрече пресудата истиот ден по завршувањето на главната расправа, ќе го одложи објавувањето на пресудата најмногу за три дена и ќе го определи времето и местото на објавувањето на пресудата.

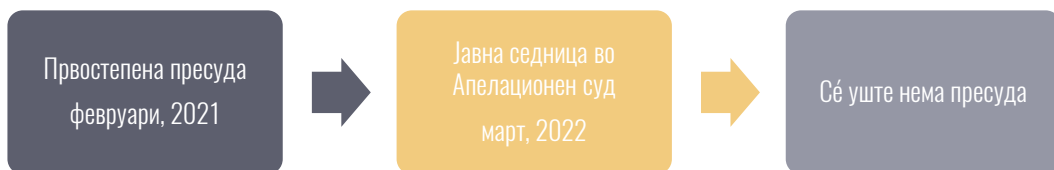
³⁰ <https://prizma.mk/osomnichenite-litsa-za-talir/>

Како што е спомнато погоре, што се однесува пак до апелационите судови, истите не се обврзани со рок за објава на пресудата, па во таа насока констатирано е дека за 2 предмети судот нема донесено пресуда иако беа одржани јавни седници по истите. Тоа е предметот „Транспортер“ чија првостепена пресуда беше објавена на 31.03.2020 година, а во јули 2021 година беше одржана јавна седница пред апелациониот суд, по што сè уште не е јавно објавена пресудата по овој предмет. Како втор ваков предмет кој би го издвоиле е предметот „Таргет/Тврдина“ кој што својата пресуда ја доживеа на 26.02.2021 година, а јавната седница пред апелациониот суд беше одржана во март 2022 година, меѓутоа и оваа пресуда се уште не е јавно објавена.

„Транспортер“

„Таргет/Тврдина“

Во таа насока, мора да констатираме дека и други предмети од СЈО кои што веќе завршиле со првостепена пресуда како „ТНГ“, „Топлик“, „Талир 2“, „Тортура“ и слично се наоѓаат во фаза на изработка на првостепената пресуда или пак се пред Апелациониот суд Скопје и ја чекаат својата завршница. Во овие предмети, невообичаена фаза која што се нотира е тоа што процесот на изготвување на првостепената пресуда трае подолг период што претходно ваков начин на изготвување не било утврдено.

УСЛОВИ ЗА ОДРЖУВАЊЕ НА РАСПРАВАТА

Евидентиран е висок процент на одложени рочишта за главна расправа по предметите од областа на организиран криминал и корупција, кои во најголема мера се должат на отсуство на лица чие присуство е задолжително.

- Отсуството на обвинетиот во постапката е застапено во најголем процент како причина за одлагање, поради што потребно е да се зголеми ажурноста на службите за вршење на доставата на поканите, особено доколку се има предвид високиот степен на неуредно доставување на поканите на обвинетите лица.
- Потребно е да се унапреди постапувањето на Министерството за внатрешни работи по барањата од страна на судот за проверка на околноста дали обвинетото лице е достапно на определена адреса и вршење на оперативни проверки за да се провери тој факт, од кое нешто зависи натамошниот тек на постапката. Дополнително, потребно е да се зајакнат капацитетите на полицијата за спроведување на наредбите од судот за приведување на обвинетото лице.
- Имајќи ја предвид раководната улога на судијата за време на главната расправа, неопходно е истиот да вложи повеќе напор по однос на менаџирањето на процесот за закажување на рочишта за главна расправа, во насока на усогласување на распоредите на судења на сите учесници во постапката. Во тој контекст, потребно е да се пристапи кон унапредување на Автоматскиот судски систем за управување со предмети (АКМИС) со цел полесно да се усогласат распоредите за судење на сите засегнати страни, а со тоа и да се избегне преклопување на термините за закажаните рочиштата за главна расправа.
- Со оглед на тоа што отсуство на јавниот обвинител е втора најчеста причина за одлагање на рочиштата, потребно е да се изврши подетална анализа на состојбите со човечки ресурси во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, со цел да се овозможи соодветна екипираност со човечки ресурси, вклучително и зајакнување на капацитетите на истражните центри.

ПОУКИ ЗА ПРАВАТА

Се забележува постојан тренд на невоедначено давање на поуките за правата на обвинетите лица и често испуштање на некое од правата наведени во Законот за кривичната постапка. Во оваа насока, загрижува фактот што секоја година се забележани барем неколку случаи каде обвинетите лица не биле поучени за своите права, како и тоа што секоја година судии сè повеќе само ги набројуваат правата без да навлезат во нивно подетално појаснување.

- Потребно е да се работи на покренување на свеста кај судиите за давањето на поуките, а со тоа и на унапредување на нивните „меки вештини“ и капацитети за подобрување на впечатокот за професионалност, постојаност, објективност и пропорционалност во постапувањето.

ПРИЗНАНИЕ НА ВИНА

Застапеноста на признанијата на вина продолжува да се намалува, нешто што е особено очигледно во кривичните постапки поврзани со организиран криминал и корупција, каде само една четвртина од донесените пресуди е врз основа на признание на вина.

- Со цел да се утврдат точните причини за ваквиот тренд неопходно е да се креираат и спроведат посебни насочени истражувања кои би требало да постават дијагностика, односно да одговорат на прашањето зошто обвинетите лица во постапките поврзани со организиран криминал и корупција многу ретко се решаваат да признаат вина пред судот.

ДОКАЗНА ПОСТАПКА

Изведувањето на доказите се врши согласно законски предвидениот редослед на изведување, како и согласно листата на докази на самата странка, а во случај кога има отстапување од редоследот, тоа се прави заради причини на целисходност и економичност на постапката.

- Потребно е судот да понуди соодветно образложение кога се врши отстапување од законски предвидениот редослед на изведувањето на доказите, со цел да може да се утврди пропорционалноста помеѓу загрозувањето на еднаквоста на оружјата поради отстапувањето од редоследот на изведување на доказите со целисходноста и економичноста на постапката.

Смислата на директното испитување се состои во тоа странката која го врши испитувањето, да поставува разбирливи и јасни прашања, со цел да добие информации од сведокот, по однос на нему познати околности за кривично- правниот настан кој е предмет на постапката. Токму затоа, правилна е практиката што испитувањето на сведокот/вештото лице се прави така што истиот низ процесот на давање исказ пред судот се води преку поставување на прашања, од страна на странката која го испитува. Во оваа насока е битно да се напомене дека постои постојан напредок кај адвокатите и јавните обвинители во поглед на нивните вештини за спроведување на директно и вкрстено испитување.

При испитување на сведоци/вешти лица, евидентирано е дека судиите многу повеќе внимаваат и водат грижа за праведното испитување во случај кога се истакнати приговори од страна на странките, за разлика од тоа кога нема приговори што е во согласност со адверсаријалниот модел на кривична постапка кој моментално е применет во Република Северна Македонија.

Она што е впечатливо е тоа што во случај кога не е истакнат приговор од страна на странките, судот значително повеќе реагира на прашањата кои се поставуваат од страна на одбраната, за разлика од тоа кога прашањата ги поставува јавниот обвинител.

- Неопходно е судиите со должно внимание да го следат целокупниот тек на главната расправа, а особено во фаза на доказната постапка да внимаваат на начинот на кој се вршат испитувањата. Иако Законот за кривичната постапка не е доволно јасен во поглед на тоа дали судот треба да внимава на дозволеноста на прашањата и одговорите само по истакнат приговор, или без истакнат приговор, независно кој пристап ќе биде прифатен од страна на судот истиот мора да биде спроведен под еднакви околности како за одбраната, така и за јавното обвинителство.
- Практиката судот да реагира непропорционално повеќе на прашањата на одбраната кога не е истакнат приговор од страна на јавниот обвинител може да остави впечаток дека судот е пристрасен и не се раководи согласно претпоставката на невиност, поради што е потребно судот да во случаите кога јавните обвинители не истакнуваат приговори.
- Потребно е да се унапредат капацитетите на јавните обвинители со цел истите да можат да истакнуваат приговори онаму каде што е потребно, како би се избегнала практиката судот да треба да реагира поради пасивноста на јавниот обвинител.

Откако странките ќе завршат со испитувањето на сведокот, иако во многу мал процент, сепак евидентирана е практика судот да се впушта во поставување на сосема нови прашања за околности кои воопшто не биле спомнати во претходното директно, вкрстено и дополнително испитување.

- Оваа практика треба да се напушти во целост, со оглед да и одбраната и обвинителството имаат свои теории на случајот, а по дополнителното испитување од судот, истите немаат множност да поставуваат други прашања, како и тоа што судот во духот на Законот за кривичната постапка не утврдува материјална вистина.

Постои невоедначена практика на изведување на материјалните докази, така што во дел од постапките при изведување на доказите странките само го читаат насловот на доказот, додека пак во дел од постапките странките ја читаат целата содржина на доказот. И едниот и другиот начин, а со оглед да се применуваат во крајни граници се несоодветни како начин на изведување.

- Потребно е да се зајакнат капацитетите на странките за изведување на материјалните докази во насока на презентирање на суштината на доказот и околностите кои ги докажува, односно зошто тој доказ е релевантен.
- Покрај ова, неопходно е да се изврши прецизирање на законските одредби кои се однесуваат на изведувањето на материјалните докази, прашање кое е адресирано во нацрт Законот за кривичната постапка. Сепак, доколку се земе предвид дека донесувањето на Законот, како и конечното решение на ова прашање сè уште е непознато, потребно е да се зајакнат капацитетите на судот за контрола на судењето и соодветно менаџирање на начинот на спроведување на целокупната доказна постапка.

Иако Законот за кривичната постапка го предвидува тоа, сепак добар дел од рочиштата не се евидентираат преку аудио или аудиовизуелно снимање. Со оглед на тоа што Основниот кривичен суд во Скопје е соодветно опремен за таа цел, односно постојат доволно судници кои се прилагодени да се врши аудио снимање, а дел од нив и аудиовизуелно, останува нејасно зошто на овој начин се евидентираат само мал дел од судењата.

- Се препорачува во иднина во целост да се пристапи кон користење на опремата. Ова во насока да се искористат сите бенефити кои ги овозможува евидентирањето на рочиште за главна расправа преку снимање во смисла на зајакнување на објективноста, сигурноста и правичноста во постапката, како и да се елиминираат сите проблеми и потешкотии кои постојат во пракса при водење на записник.
- Во случаите кога записникот се води преку записничар, потребно е да се напушти практиката на диктирање од страна на судијата на записничарот што и како да внесе во записникот, со цел да се избегне намерно или ненамерно парафразирање на прашањата, одговорите и другите искази на учесниците во постапката.

ЈАВНОСТ НА ПОСТАПКИТЕ

За поздравување е наодот да сите мониторирано рочишта биле јавни, во смисла на тоа да судиите го препознаваат значењето, смислата и потребата на јавноста да биде присутна на рочиштата за главна расправа, но иако Законот тоа не го предвидува сепак во поголемиот дел од случаите лицата присутни во својство на јавност со име и презиме се нотираат на записник.

- Иако невообичаен пристап, сепак може да се најде разбирање за тоа што судот се решава да ги легитимира претставниците на јавноста во судницата, бидејќи може да се смета дека на тој начин судот се обидува да се осигура дека ниту еден од предложените сведоци кои не биле испитани нема да бидат присутни во судницата пред да бидат испитани согласно ЗКП. Сепак, останува нејасно зошто судот се решава личните податоци на лицата присутни како јавност да ги внесе во записникот за главна расправа. Поради тоа, сметаме дека ваквата практика на судот може да биде протолкувана како обид за одвркање на јавноста од следење на судењата и се надеваме дека истата ќе биде напуштена.

Информациите за судските предмети делумно се објавуваат од страна на Основниот кривичен суд во Скопје, односно истите ретко се објавени на видно место во судот.

- Неопходно е судот да ги преземе сите потребни чекори, во насока да го унапреди и олесни пристапот до информации за сите граѓани.

ЕДНАКВОСТ НА ОРУЖЈАТА

Забележано е нееднакво постапување на судот и различен однос кон одбраната и обвинителството во исти или слични околности. Во сите овие ситуации судот постапил на начин кој оддал впечаток за привилегиран третман на јавниот обвинител. Ваквата ситуација е најчесто забележана при предлагањето на докази во дополнение од доказна постапка, каде според впечатоците на набљудувачите, постојат не така мал број на предмети каде судот ги прифатил речиси сите докази на обвинителството, а речиси ниеден доказ на одбраната.

- Потребно е судот да води сметка за предложените докази од страна на странките, вклучително уште во фазата на оцена на обвинителниот акт, а притоа да постапува конзистентно, одмерено и објективно, како би избегнал да се доведува во ситуација да треба да наоѓа покритие заради слабата подготвеност на јавниот обвинител.
- Дополнително, ваквата грижа на судот треба да продолжи и за време на главната расправа, каде е неопходно судот да дава образложенија на своите одлуки за одбивање или прифаќање на некој нов предложен доказ во дополнение на доказната постапка, како би се избегнало дуплирање на доказите, но уште побитно би се избегнал нееднаков третман на странките при предлагањето на нови докази.
- Во овој контекст, неопходно е унапредување на капацитетите на јавните обвинители за темелно спроведување на истрагите и навремено прибирање на доказите, особено оние докази кои се клучни за докажување на вината, или постоењето на кривичното дело.

Сè уште се забележува практиката на несподелување на прибраните докази од страна на јавното обвинителство со одбраната, па така најчестите реакции на одбраната се должат токму на оваа околност.

- Потребно е да се зајакнат капацитетите на јавните обвинителства за споделување на сите докази со одбраната, а не само оние докази кои јавниот обвинител смета дека треба да бидат презентирани.
- Во оваа насока, неопходно е да се работи на градење на интегритетот на јавните обвинители со цел да се оневозможи манипулирање со правилата на кривичната постапка, односно предлагање на сите докази, а потоа и нивно повлекување со цел да се оневозможи одбраната да ги презентира истите.

НЕПРИСТРАСНОСТ

Постои конзистентен тренд на несоодветна комуникација на судите и јавните обвинители, која речиси без исклучок оддава впечаток на пријателски однос помеѓу судот и јавното обвинителство, што може да создаде перцепција за влијание на ваквиот пријателски однос врз одлучувањето во случајот.

- Потребно е да се работи со судите за зајакнување на нивните капацитети за демонстрирање на објективност, непристрасност и професионалност при постапувањето. Неопходно е да се работи на кревање на свеста кај судите за различните форми на однесување поради кои јавноста, или обвинетото лице во постапките може да ја загуби довербата во непристрасноста на судот.

Загрижуваат забележаните ситуации и оваа година во релативно идентичен обем како и претходните години, каде судот демонстрирал пристрасност и веќе формирано мислење за одлучувањето во случајот. Ваквата пристрасност е без исклучок во насока на прекршување на пресумпцијата на невиност.

- Потребно е да се креираат мерки за разграничување на партнерскиот однос помеѓу судите и јавните обвинители, кои би вклучувале тренинзи за професионална комуникација, како и привикнување на судите и обвинителите на новиот адверсаријален модел на кривична постапка, каде судот не е должен да ги расчистува сомнежите за да утврди дали евентуално обвинетото лице е виновно, туку при појава на каков било сомнеж да одлучи во корист на обвинетиот.

ПРЕСУДА

Иако јавното објавување на пресудите е најдоследно применувано во постапките поврзани со организиран криминал и корупција, сепак се забележува дека и во овие постапки не секогаш пресудите јавно се објавуваат.

- Треба да се има предвид дека согласно практиката на ЕСЧП, пресудите можат да бидат објавени на повеќе начини, меѓутоа неопходно е јавноста да може да се запознае со одлуката на судот, како и со причините за таквата одлука. Поради тоа, потребно е судовите редовно да ги објавуваат пресудите и да понудат кратко образложение на истите, бидејќи тоа е еден од најсоодветните пристапи за унапредување на јавната доверба во судството.

Забележан е низок процент на осудителни пресуди во рамки на одделението за гонење на организиран криминал и корупција во споредба со останатите кривични постапки, како и невообичаено висок процент на одбивателни и ослободителни пресуди, што може да биде протолкувано како послаб перформанс на јавното обвинителство во овие постапки.

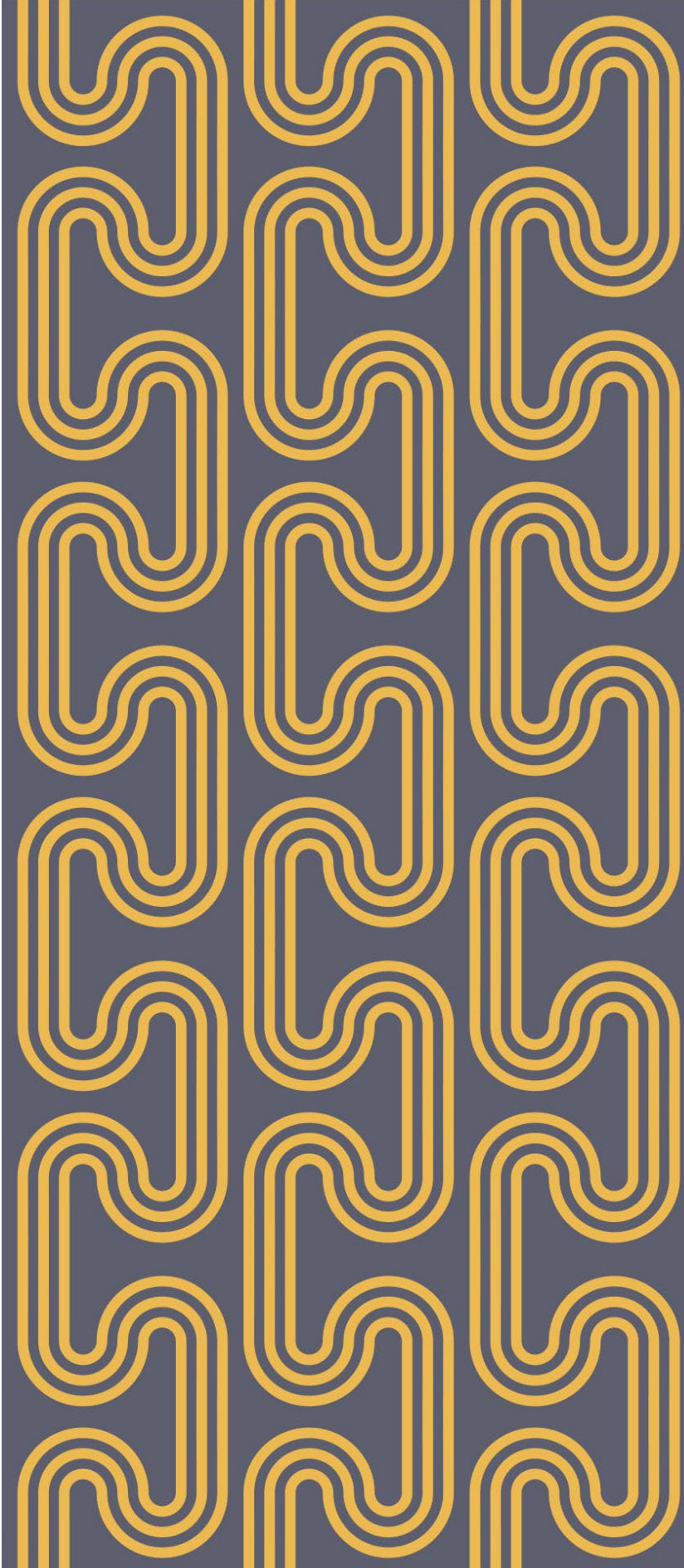
- Потребно е да се работи на постојано унапредување на капацитетите на јавното обвинителство, вклучително и кадровско екипирање, обезбедување на соодветни финансиски ресурси, но и унапредување на индивидуалните капацитети на јавните обвинители, особено кога станува збор за спроведување на комплексни кривични и финансиски истраги.

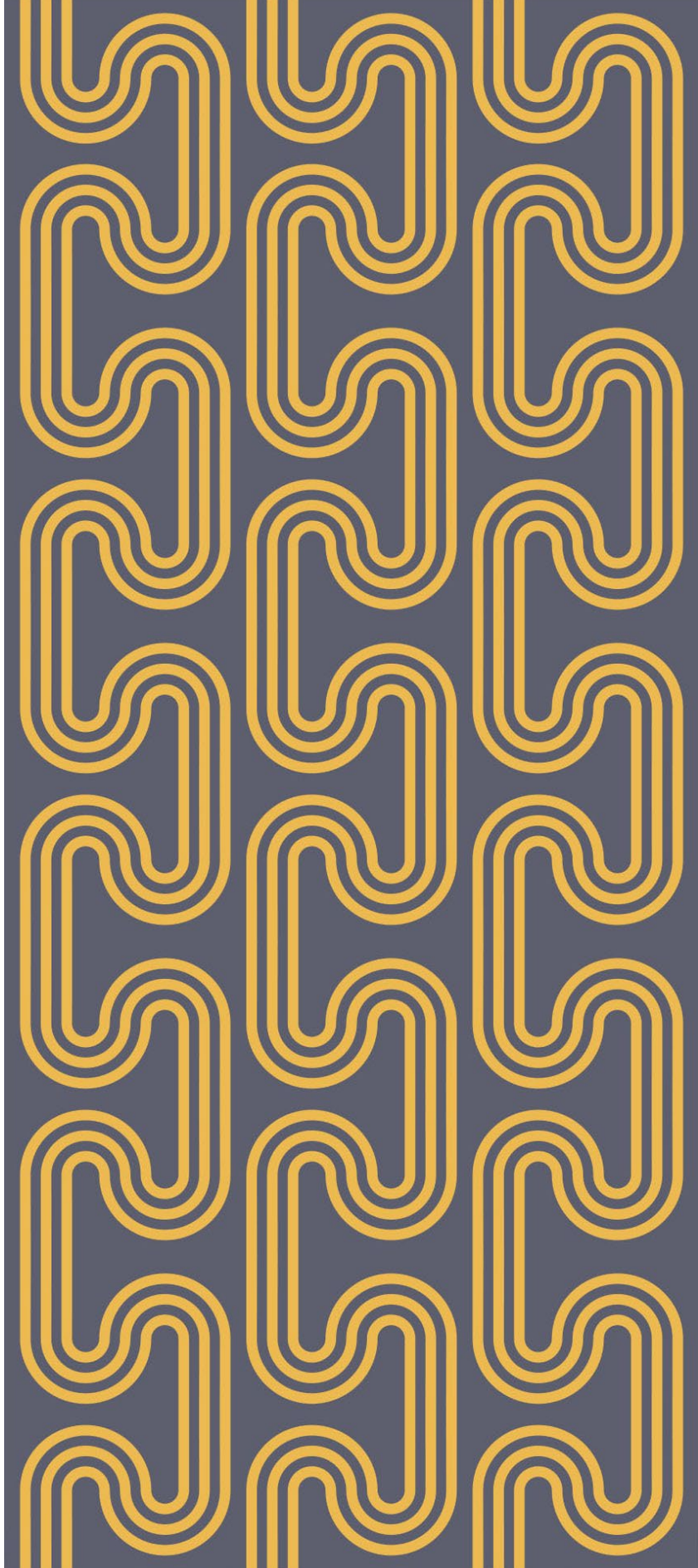
Казнената политика на судот во постапките поврзани со организиран криминал и корупција е речиси идентична со казнената политика во останатите предмети, па така според изречените санкции, не секогаш може да се добие впечаток дека стореното кривично дело е навистина сериозно кривично дело, токму поради ниската санкција.

- Потребно е судовите да даваат образложение на своите одлуки и во поглед на изборот на видот и висината на санкцијата, кои образложенија не би биле само стереотипни, апстрактни и генерички реченици кои се повторуваат во повеќе одлуки на судот, туку конкретни образложенија кои ќе се осврнат на посебни околности, карактеристики на осуденото лице, но и на конкретниот случај.

Иако се бележи тренд на пораст на примената на конфискацијата на имот, истата сè уште се изрекува многу малку, а дури и во случаите кога е изречена извршувањето на истата е оневозможено поради низа на пропусти во претходните фази на постапката.

- Потребно е да се унапредат капацитетите како на јавните обвинители, така и на судот за свесноста, начините и условите за изрекување на конфискацијата на имот.
- Неопходно е јавните обвинители да го детектираат нелегално стекнатиот имот и навремено да го обезбедат истиот, преку предлагање на мерки за привремено замрзнување на имотот.
- Имајќи предвид дека финансиските истраги ретко кога се однесуваат на целосниот тек на нелегално стекнатиот имот, потребно е да се изградат капацитетите на надлежните служби за спроведување на вистински финансиски истраги, како би се избегнало финансиската истрага да биде поистоветена со кривична истрага за сторен финансиски криминал.
- Потребно е да се креираат активности за унапредување на капацитетите на судот за образлагање на одлуките кои се однесуваат на привремено замрзнување на имот, како и конфискување на нелегално стекнатиот имот. Ова е особено битно во постапките каде трети лица полагаат некакви права врз имотот кој е предмет за замрзнување, односно конфискување.

DATA ANALYSIS OF TRIAL MONITORING RELATED TO ORGANIZED CRIME AND CORRUPTION IN 2022

December, 2022

Publisher:

Coalition of citizens' associations "All for Fair Trials" - Skopje

For the publisher:

Darko Avramovski - executive director of the Coalition "All for Fair Trials"

Editor:

Darko Avramovski

Author:

Darko Avramovski

Ivana Petkovska

Lejla Tutikj

Design and printing:

Grafohartija

Circulation:

100

CIP - Cataloging in Publication

National and University Library "St. Kliment Ohridski", Skopje

343.9.02:347.96/.99]:005.584.1(497.7)"2022"(047.31)

343.352:347.96/.99]:005.584.1(497.7)"2022"(047.31)

AVRAMOVSKI, Darko

Data analysis of trial monitoring related to organized crime and corruption in 2022 / [author Darko Avramovski, Ivana Petkovska, Lejla Tutikj]. - Skopje : Coalition of citizens' associations "All for Fair Trials", 2022. - 42, 41 p. : illustration ; 25 cm

Footnotes to the text

ISBN 978-608-4552-57-4

1. Petkovska, Ivana [author] 2. Tutikj, Lejla [author]

a) Organized crime -- Court proceedings -- Monitoring -- Macedonia

-- 2022 -- Research 6) Corruption -- Court proceedings -- Monitoring -- Macedonia -- 2022 -- Researches

COBISS.MK-ID 59079173

This publication was produced with financial support from the European Union. The content of the publication is the sole responsibility of the Coalition All for Fair Trials and does not necessarily reflect the views of the European Union.

The project is funded
by the European Union

CONTENT

Introduction	1
Methodological approach	2
General information	3
Conditions for holding a main hearing	3
Advice on the rights	6
Guilty plea	8
Evidentiary procedure	8
Presenting verbal evidence	10
Presenting material evidence	15
Publicity of the main hearing	17
Equality of arms	20
Impartiality	22
Right to a court interpreter	24
Verdict	25
Overview of cases	28
„Titanik“ COC-7/18 (kok-59/22)	29
„Tenderi“ COC-64/17	30
„Total“ C-1493/17	31
„Traektorija“ COC-52/17	32
„Talir“ COC-3/19	32
Cases in the court of appeal skopje	33
Conclusions and recommendations	34
Conditions for holding a hearing	34
Advice on the rights	34
Guilty plea	35
Evidentiary procedure	35
Publicity of proceedings	36
Equality of arms	37
Impartiality	37
Verdict	38

INTRODUCTION

Coalition "All for Fair Trials" is a network of 12 civil society organizations, formed as an organization with the main mission of monitoring judicial processes in North Macedonia in order to increase the respect for fair trial standards before domestic courts, to identify inherited problems in the judicial system and to point out the need for legal and institutional reform, to acquaint the public with the standards for a fair trial, to reduce the possibilities of inappropriate treatment of the parties to the dispute by judges and other participants in the procedure, and to strengthen public confidence in the legal system and the judiciary in general.

Already in 2008, the Coalition with a special thematic monitoring of court cases related to organized crime and corruption, as a special thematic area, started a special monitoring of these cases following a special methodology. Starting in 2015 with the publication of the illegally intercepted conversations, and then with the establishment of the Public Prosecutor's Office for the prosecution of crimes related to and resulting from the illegal monitoring of communications (SPP), the judicial system and its functioning has been in the focus of the public and records exceptional low confidence. In the past year, the justice sector was completely in the focus of the public on various topics and developments, and they also referred to part of the reform processes related to this issue.

In the latest report of the European Commission for 2022, it is noted that some progress has been achieved in the field of justice, through the steady implementation of the strategy for reform of the justice system, which continues with the implementation of the recommendations of the Venice Commission and the High Expert Group on Systemic rule of law issues.¹ However, what should be especially noted is that in the future, North Macedonia must make exceptional efforts regarding the reforms related to the justice system and the fight against organized crime and corruption, considering the fact that the screening for accession to the European Union has already begun. Chapter 23 is of exceptional importance for the course of the entire negotiation process and the dynamics of the negotiations, so in that direction it is important for the judiciary and the public prosecution to provide results from their work, and this is mostly expected for the suppression of corruption as a special phenomenon that appears in one society.

With this in mind, judicial monitoring is an extremely useful tool that aims to collect data on the level of implementation of laws in practice, the level of professionalism, effectiveness and efficiency of the judicial system, as well as the practical effect that the reforms have on the judicial proceedings. On the other hand, through the presence of trial monitors in the courtrooms, the level of publicity of the court proceedings increases, thereby enabling the exercise of the right to a public trial as an integral part of the right to a fair and just trial.

This analysis will present an analysis of the data collected from the monitored court proceedings relating to the implementation of the Law on Criminal Procedure, as well as the efficiency of the court proceedings in the cases of organized crime and corruption. Also, the challenges faced by the court, the parties and other participants in the procedure according to the law will be analyzed. At the same time, a special overview will be given regarding several cases that were initiated by the former Special Public Prosecutor's Office, and which arouse interest in the public.

¹ Report on North Macedonia for 2022, European Commission

METHODOLOGICAL APPROACH

The Coalition "All for Fair Trials", for years, when conducting research related to the practical application of the standards for fair trial in court proceedings, as well as evaluating the efficiency and effectiveness of the judiciary, uses a special and unified methodology, adapted to the needs of subject research, which essentially consists of the application of three approaches, that is:

1. Monitoring of court proceedings by professional trial monitors;
2. Systematized questionnaire in which data from previously conducted monitoring are entered and processing of statistical data;
3. Working meetings with relevant institutions.

The monitoring of the court proceedings this year as well as the previous ones was carried out with the physical presence of the professional trial monitors of the Coalition at the scheduled hearings for the main hearing on the criminal cases that are conducted before the Department for Organized Crime and Corruption in the Basic Criminal Court Skopje. Lawyers with many years of experience working in criminal-legal matters were hired as trial monitors, most of them long-term monitors of the Coalition. In order to improve their knowledge and individual capacities regarding the process of monitoring court proceedings, a set of trainings conducted by the project team of the Coalition, as well as external experts, were organized.

The monitoring of court proceedings was carried out for a duration of 9 months in the period February-October, during which a total of 310 main hearing were covered, that is, 89 criminal cases in the field of organized crime and corruption. The selection of the court cases that were monitored by the Coalition was made in several ways, i.e. in first place during court monitoring, the focus was placed on high-profile cases, that is, the court proceedings in which former or current high state officials were accused, were followed, proceedings in which, as a result of the committed crime, a large property benefit was obtained or damage was caused on a larger scale, cases that may affect the security of the state, cases where there is a higher risk of violation of the rights to a fair and just trial, cases brought for crimes that are rarely encountered in practice etc. Hence, the subject of monitoring were the court proceedings initiated by the former Special Public Prosecutor's Office, and of course other proceedings initiated by the Basic Public Prosecutor's Office for Prosecuting Organised Crime and Corruption (BPPOPOCC) which have been exposed in the public and for which there is high public interest for monitoring and evaluation.

In addition, the Coalition is the only entity at the national level that performs continuous monitoring of court proceedings conducted before the basic courts in the Republic of North Macedonia. As a result, the organization in terms of its work and area of activity is recognized in the public, both by the professional and the general public, that is, the citizens. Therefore, as every year, it inevitably resulted that part of the court monitoring was dedicated to monitoring court cases in the field of organized crime and corruption, following a request by a party involved in the court proceedings, who believes that there is an inappropriate application of the Law on the criminal procedure, in terms of the existence of grounds for doubting the impartiality and objectivity of the judge acting in the case, possible violation of the right of defense, as well as the principle of equality of arms, and from the aspect of correct application of the principle of fair trial.

In order to complete the list of court proceedings that will be subject to monitoring, some of the monitored court cases during this year were randomly picked from the scheduled main hearings on the website of the Basic Criminal Court, available and publicly published in the section "Calendar of Trials".

In addition, in order to conduct a successful monitoring of court proceedings, a systematized questionnaire was created that contains questions related to the course of the main hearing, with a special focus on each phase of it, in order to

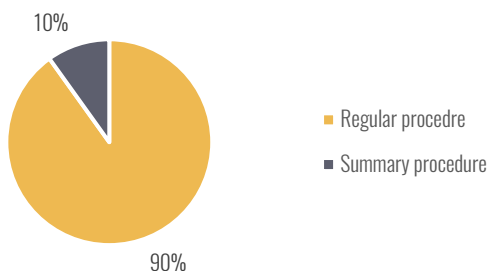
evaluate the application of the Law on Criminal Procedure in practice, as well as the level of respect for internationally accepted standards for a fair and just trial. The questions were formulated in a different way, so the trial monitors answered some of them narratively (open questions), some of them by choosing one or more offered answers, as well as by confirming or denying some constataions. All findings and recommendations from this research are an integral part of this report, and will be elaborated in more detail later on.

These data were supplemented by holding working meetings and focus groups with representatives of relevant stakeholders - judges, public prosecutors and lawyers. This approach proved to be really useful, because it enabled the initiation of a discussion regarding the problems and challenges detected through the monitoring of judicial proceedings, but also served to revise and adjust the methodological approach of the Coalition, which enabled a more precise location of the appropriate indicators in practice. In this sense, the working meetings represent an ideal platform for the exchange of opinions and experiences regarding some current issues in the field of justice, at the time when they are being organized. This year, a total of 2 working meetings were organized, attended by 5 judges, 5 public prosecutors and 7 lawyers.

GENERAL INFORMATION

The data that will be presented in the continuation of this report were provided through the implementation of trial monitoring of criminal proceedings, in cases in the field of organized crime and corruption. The monitoring of court proceedings was time-limited for a duration of 9 months, starting from February 2022, until October the same year. During this process, a total of 310 main hearings of cases that are conducted before the Basic Criminal Court in Skopje were monitored, more precisely in the Department for Organized Crime and Corruption, as a separate specialized department responsible for judging these cases for the entire territory of our country.

From the total number of main hearings of the cases that were monitored by the professional trial monitors of the Coalition, it can be stated that 90% of them were hearings that were conducted in accordance with the provisions that apply to regular proceedings from the Law on Criminal Procedure, while only 10 % of them were conducted according to the rules for summary procedure.

Graph No. 1: Type of procedure

Such a ratio of regular versus summary procedure is to be expected, if one takes into account the type of court proceedings that were the subject of monitoring, from the aspect of the criminal acts for which they are conducted. Namely, the court cases in the field of organized crime and corruption are mostly conducted for crimes for which,

according to the Criminal Code, a prison sentence of over 5 years is provided. In contrast to them, the summary procedure is conducted for crimes for which the main penalty is a fine or a prison sentence of up to 5 years.²

CONDITIONS FOR HOLDING A MAIN HEARING

In order to be able to hold a main hearing, the Law on Criminal Procedure provides for the mandatory presence of some of the parties in the procedure, i.e. the presence of the authorized prosecutor (public prosecutor or private prosecutor depending on the procedure itself), the defendant and his/her defense counsel, independently whether he/she was chosen by his/her own choice or was appointed ex officio by the Court, as well as the injured party with his/her legal representative, i.e. attorney. For the rest of the participants in the procedure, in terms of witnesses, experts, technical advisors, etc., the rule applies that they are called upon the request of the parties, and at a certain stage of the main hearing.

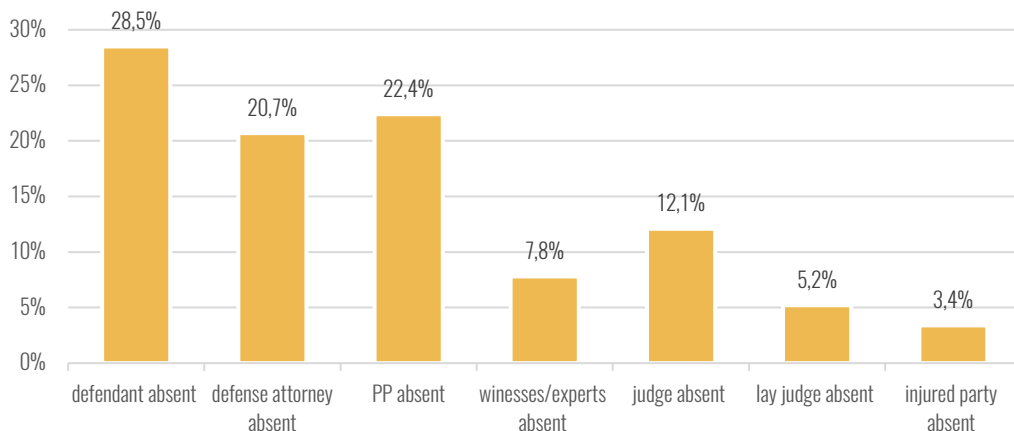
In this regard, the Law foresees an obligation for the president of the council to open the session, to announce the subject of the main discussion and the composition of the council.³ In addition, a check is made whether all the persons who were summoned and whose presence is required in order to take the planned procedural actions at the specific hearing, are present. In the event that the court finds that some of the summoned persons are not present at the scheduled hearing, an additional check is made as to whether proper delivery has been made, as well as whether these persons have justified their absence with a submission to the court. In the event that the persons whose presence is necessary are absent, the court adopts a decision postponing the scheduled hearing and reschedules it for another term.

From the analysis of the overall data from 2022, it can be stated that 42% of the scheduled hearings for main hearing on cases in the field of organized crime and corruption were postponed. If a comparison is made with the data for the year 2020/2021, according to which 37% of the total monitored hearings in the two years were postponed, it is evident that there is a slight upward trend when it comes to the postponement of the main hearings.

If one goes deeper into the analysis of the reasons for postponement of the hearings, in a situation where they refer to the absence of persons in the procedure, as can be seen from the data shown in graph number 2, the most striking is the absence of the defendant, who was absent in 28.5% of the hearings, and immediately after that, the public prosecutor, who was absent in 22.4% of the cases. Although less represented, it is not to be overlooked the recorded absence of the engaged defense attorneys in the proceedings, who according to the available data were absent in 20.7% of the monitored hearings, as well as an incomplete judicial composition, regardless of whether it was a judge (12.1 %) or lay judge (5.2%), the reason for postponing the scheduled hearings in 17.35% of the cases.

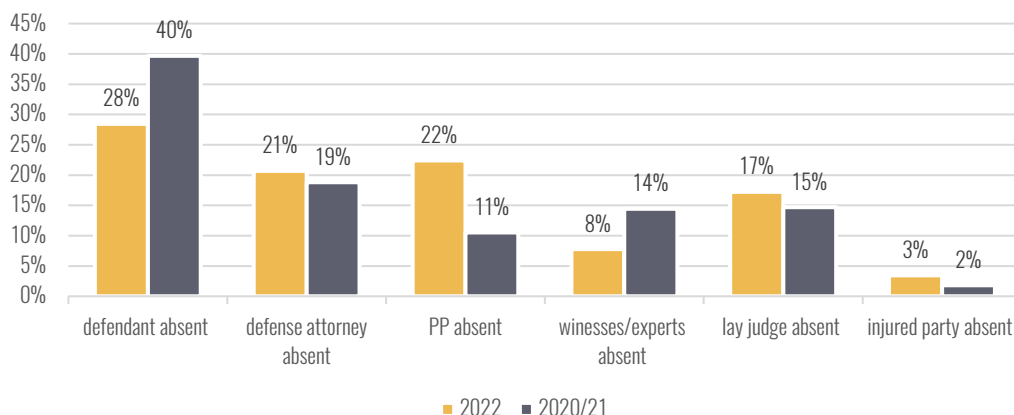
² Article 468 of the Law on Criminal Procedure, Official Gazette of the Republic of Macedonia no. 150/2010, 100/2012; 142/2016; 193/2016; 198/2018.

³ Article 363 Ibid.

Graph no. 2: Reasons for postponement of the hearing

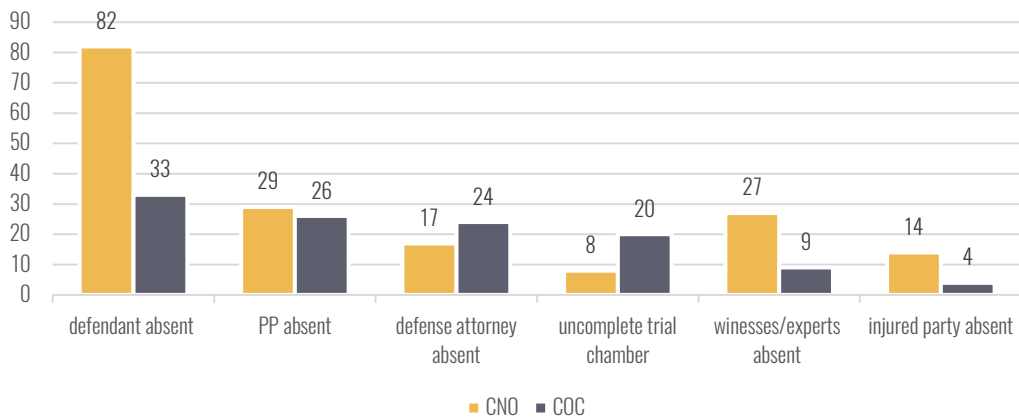
Regarding the absences of persons in the procedure, when they are the reason for the postponement of the hearings, it is interesting if a comparison is made with the data from the monitoring carried out in 2020/2021, for cases in the field of organized crime and corruption. Namely, as can be seen from graph number 3, it is clear that the absence of the public prosecutor recorded a drastic increase, so this year the public prosecutor was absent in as many as 22.41% of the monitored hearings, in contrast to the recorded absence in 2020/2021, when it was found in only 10.55% of cases, or less than half of the absences this year. Contrary to this, when it comes to the defendant in the proceedings, that is, when he/she is the reason for the postponement of the main hearing, there is an evident decrease in the absence, so in 2022 the defendant was absent in 28.45% of the monitored court hearings, in contrast to 2020/2021, when the defendant's absence was ascertained in a total of 39.68% of cases. The absence of a witness/expert person is another reason for postponement, where there is a marked difference when compared to last year's data, in the sense of a drastic decrease, so in contrast to this year when the absence of the witness/expert person was recorded in 7.76% of monitored cases, in 2020/2021 it was the case in almost twice as many hearings, or expressed in numbers, in 14.45% of cases.

Graph no.3: Reasons for postponement of hearings – a comparative view

Regarding the absence of persons, i.e. participants in the procedure, as a reason for postponing the hearings for the main hearing, if a comparison is made of the data from the monitoring of cases in the field of organized crime and corruption, with the data relating to other criminal cases, as evident from graph number 4, it can be stated that the

most common reason for postponing hearings in both procedures is the absence of the defendant and the representative of the prosecution, i.e. the public prosecutor.

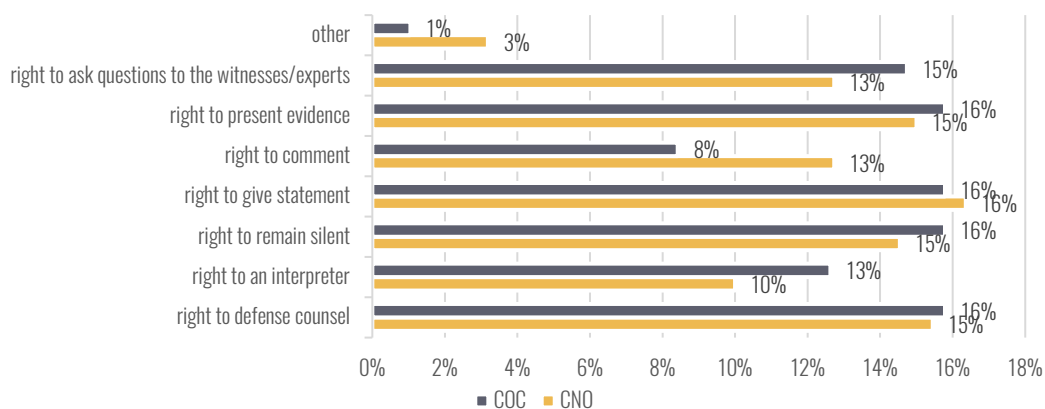
Graph no.4: Postponement of hearings due to the absence of a participant in the procedure (absolute numbers)

What is specific for the cases of organized crime and corruption, and not so for other criminal cases, according to the data presented, is the absence of defense counsel and an incomplete judicial composition, i.e. the absence of a judge or lay judge, as a quite common reason for postponement of the hearings. In support of this finding, something that has been established as a possible reason in the past years when it comes to this issue, is the overlapping of the same judges and defense attorneys in several cases. Namely, we are talking about a situation in which the judge in one case is the president judge of the Trial Chamber, while in another case he/she appears as a judge member of the Trial Chamber. The same applies to the defense attorneys, that is, it is evident that several of the same defense attorneys are hired by the defendants to represent them in court in the cases that are being conducted against them. As a result of this, and in the case of scheduling main hearing on these cases within the same working week, they are not able to be present at all the scheduled trials, which is why some of them are postponed.

When it comes to other criminal cases, i.e. those court cases that are not tried in the Department for Organized Crime and Corruption at the Basic Criminal Court in Skopje, in addition to the others listed, the absence of witnesses, i.e. experts, is one of the most common reasons for postponement. Unfortunately, this phenomenon, which still exists in practice and is the reason for the postponement of scheduled hearings for the main hearing, usually occurs as a result of the well-known problem we face, which refers to the irregular delivery of subpoenas to witnesses and experts.

ADVICE ON THE RIGHTS

The criminal procedure is probably the most obvious example where the legitimate coercive mechanism of the state is implemented, so due to its nature, the criminal procedure aims to protect basic human rights from the arbitrary application of this mechanism by the state. For this purpose, the criminal procedure is regulated in such a way that it provides procedural rules that should guarantee the rights of the defendants so that they could be adequately defended against unfounded or illegal persecution. Therefore, at the very beginning of the court procedure, the judge, that is, the president of the Trial Chamber, needs to advise the defendant in a language understandable to him/her about the rights that are guaranteed to him/her in the procedure and the way in which he/she can realize these rights. In that sense, according to the Commentary of the Law on Criminal Procedure, "every advice specified in paragraph 1 of Article 206 of the Law on Criminal Procedure should be explained to the defendant individually and the defendant should be given the opportunity to comment individually on each right from paragraph 1 of this article", that is, the judge is obliged to refer to each right separately.⁴ According to this provision, the advice on rights should be equal in every situation, however, it can be noted that in practice there are different interpretations of this provision. As can be seen from the following graph, the judges in the department for organized crime and corruption in the Skopje Criminal Court act much more carefully when giving advice on rights, however the situation is almost identical to the rest of the courts. What is interesting is that this year again identical deviations occur when giving the advice, so the right to an interpreter, the right to make comments and the right to ask the witnesses and experts a questions are the rights that the judges often leave out when advising the defendant.

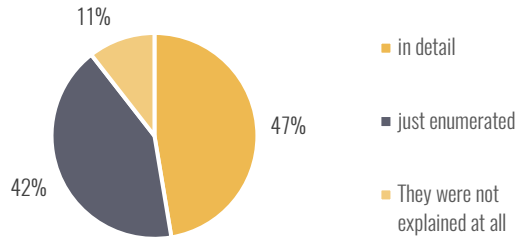

Graph no.5: Advice on rights

One of the reasons for the absence of the right to an interpreter from the advice is due to the judge's assessment of the defendant's ethnicity, as well as his/her language skills through an informal conversation immediately before the start of the trial, but also the fact that usually the court is notified beforehand if the defendant used an interpreter in the previous stages of the procedure, so the judges do not give advice on this right if they are sure beforehand that the interpreter will not be needed. It is interesting that the right of the defendant to give comments is interpreted differently in practice, so there are cases where the court interprets this as the right of the defense in the closing statement to comment all previously presented evidence, but there are also cases where the court gives the right to comment on the material evidence immediately after their presentation by the public prosecutor. Therefore, the absence of advice

⁴ Kalajdziev G., Lazhetic G., Nedelkova L., Denkovska M., Trombeva M., Vitlarov T., Jankulovska P., Kadiev D., Commentary on the Law on Criminal Procedure, OSCE, Skopje, 2018.

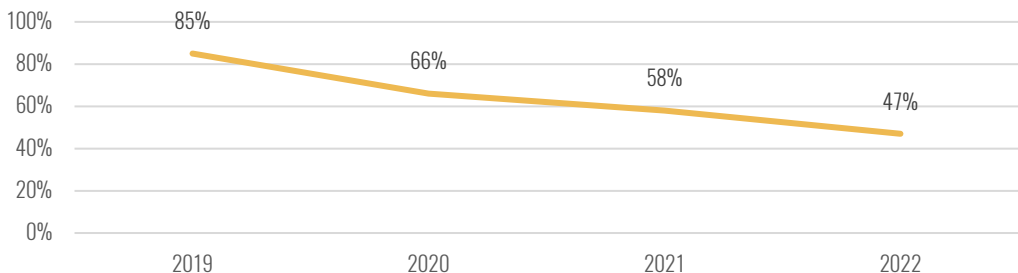
on this right can be interpreted from this perspective, i.e. an attempt by the court to avoid prolonging the procedure due to the defense's insistence on the explicit realization of this right by providing comments on each piece of evidence individually after its presentation by the public prosecutor. Finally, trial monitors have noted that in cases where the defendant uses counsel, the court has a much more relaxed approach when advising the defendant on his rights, and hence, another possible rationale for the omission of certain rights is the fact that the court considers that the counsel will ensure that the defendant is adequately informed of his/her rights and the course of the procedure.

Graph no.6: How were the rights of the accused explained to him/her?

However, it must be emphasized this year as well, that it is necessary for judges to act with greater care when giving advice on rights, because as mentioned, they are part of the procedural guarantees to ensure the right to a fair and just trial.

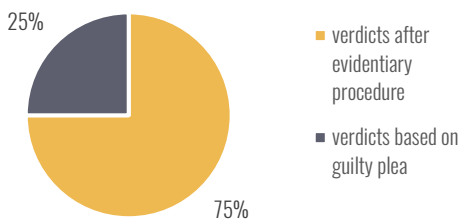
In this direction, the fact that in 11% of the cases, which were detected in the initial phase of the main hearing, the defendant was not given advice on his rights at all, is a concern, which is a fundamental violation of the provisions of the Law on Criminal Procedure. Such a situation is particularly worrying if it is taken into account that we are talking about cases that have been monitored randomly, that is, we are talking about cases that have not been publicly exposed, which only indicates the great need to ensure the publicity of the trials. This is followed by the relatively high percentage of giving advice on rights by enumerating them, without going into a more detailed explanation of each right individually, which does not necessarily have to be interpreted as an inappropriate advice, because what is important is that the defendant be advised in a way that is understandable to him/her. However, it is important to note that there is a trend of decrease in providing detailed advice on rights, and an increase in providing advice through their enumeration, so in 2019 the rights were explained in detail in 85% of cases, 66% in 2020 and 58% in 2021, and this year the same amounts to 47%.

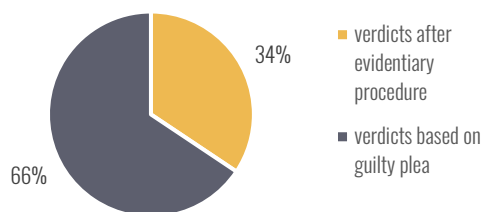
Graph no.7: Percentage of hearings where the rights of the defendant were explained in detail

GUILTY PLEA

With the start of the application of the Law on Criminal Procedure in December 2013, a new mechanism was introduced through which the defendant could plead guilty and on the basis of that the court could immediately pass a verdict, without proceeding to determine the material truth by conducting an evidentiary procedure and a main hearing. With that, the guilty plea as a novelty in our legal system has become part of the research carried out by the Coalition, so in this regard we can state that the trend of decreased popularity of the guilty plea among the defendants continues, but what is especially interesting is that guilty pleas remain much less represented in proceedings related to organized crime and corruption. In that context, this year the verdicts passed on the basis of guilty pleas in proceedings related to organized crime and corruption are a quarter of the total number of verdicts passed, while in the rest of the criminal proceedings monitored in all four appellate areas in the country, the verdicts passed based on guilty pleas represent two-thirds of all verdicts.

Graph no.8: Representation of guilty pleas in COC

Graph no.9: Representation of guilty pleas in CNO

At the same time, it is especially important to point out that the procedures related to organized crime and corruption usually last longer than other criminal procedures, due to the fact that there is usually a larger amount of evidence in the procedures related to organized crime and corruption, as well as more co-defendants in one case, so the number of verdicts that have been passed after an evidentiary procedure in one monitoring cycle is relatively low. Therefore, it would be expected that the share of verdicts based on guilty pleas in the total number of verdicts in one monitoring cycle would be much higher, but in practice it is the opposite, which only reinforces the impression that defendants rarely decide to plead guilty in proceedings related to organized crime and corruption.

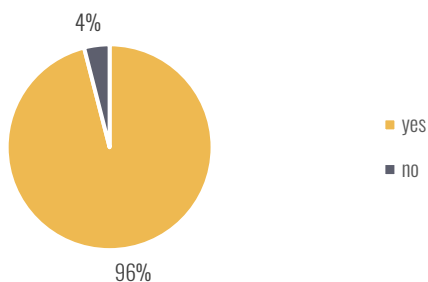
Considering the small number of guilty pleas given at the main hearing, it is really difficult to draw any conclusion about the court's concern regarding the voluntariness, awareness and truthfulness of the guilty plea, but what is striking in this regard is that the evidence that is presented after the confession without exception refers to the determination of the type and amount of the sanction, that is, the trial monitors did not encounter a case where evidence was presented that would support the guilty plea in terms of the criminal event and the guilt of the defendant.

EVIDENTIARY PROCEDURE

According to the provisions of the Law on Criminal Procedure, after the defendant, called by the court to plead guilty or not guilty, has declared that he/she does not feel guilty for the crime, i.e. the crimes he/she is charged with, the evidentiary procedure is started. The evidentiary procedure is the central phase of the main hearing, which aims to present the material and verbal evidence proposed by the parties, which evidence the court previously accepted and decided to be presented within the proceeding.

The burden of proof in criminal proceedings is on the public prosecutor, which means that he/she must prove beyond a reasonable doubt the validity of the charge, that is, prove that the defendant is the perpetrator of the crime he/she is charged with. Therefore, Article 382 of the Law on Criminal Procedure, determines the order in which the evidence is presented, according to which the evidence proposed by the representative of the prosecution is first presented, and then the evidence proposed by the defense is presented. Apart from this, in addition to the evidentiary procedure, the possibility of presenting other additional evidence at the request of the parties is foreseen, but the same applies only to evidence that the parties did not have the opportunity to propose in the list of evidence or were not known to them until then.

When it comes to the evidentiary procedure, in accordance with the data presented in graph number 10, the proposed evidence is essentially presented in accordance with the order of their presentation, provided by the provisions of the Law on Criminal Procedure. Namely, in only 4% of the monitored hearings, the court deviated from the legally provided order.

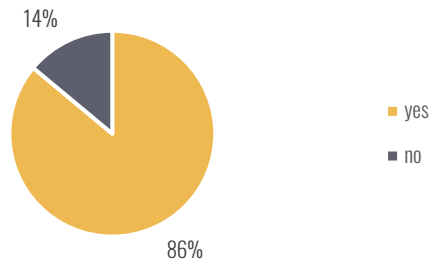

Graph no. 10: Was the presentation of evidence in accordance with the legal order?

The reasoning of the judges in the decision to change the order of presentation of the evidence was for the purpose of taking care of the cost-effectiveness and expediency of the procedure. This possibility is practically foreseen by Article 385 paragraph 1 of the Law on Criminal Procedure, according to which, the court has the obligation to exercise control over the manner and order of the presentation of the evidence, taking into account, among other things, the cost-effectiveness aspect of the procedure. However, it is important to note in this context that the court actually only stated that the deviation from the order of presentation of the evidence was due to concern for the cost-effectiveness and expediency of the procedure, but without offering an explanation why it believes that the deviation will contribute to better cost-effectiveness and expediency.

In addition, when it comes to the presentation of evidence, it should be taken into account that each of the parties, that is, the prosecution and the defense have their own theory of the case, which theory they try to prove in court during the procedure. They base the theory of the case on the evidence that they have proposed to be presented, and therefore it is extremely important that each party has the opportunity to plan and create the order according to which the evidence will be presented. In this direction, and according to this year's data presented in graph number 11, in 14% of the cases it was established that the order of presenting the evidence was not in accordance with the proposed list

of evidence by the party. In contrast to 2020 and 2021, when a deviation was recorded in relation to this issue in only 5.4% of cases, this year we have a significant increase. It is important to keep in mind that the reason for this deviation is usually the lack of technical conditions necessary for the presentation of part of the evidence, which is why the change is made, as well as that the party who proposed the evidence has approved the change of order of their presentation.

Graph no.11: Was the order of presentation of evidence in accordance with the parties' list of evidence?

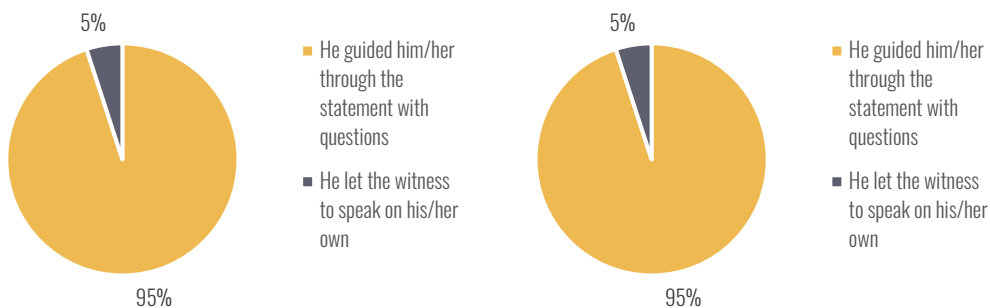
PRESENTING VERBAL EVIDENCE

After the witnesses appear in front of the court, they shall be identified in order to establish their identity, they shall be advised regarding their rights, and they shall also be warned that giving a false statement is a crime. In addition, the law stipulates the obligation for the witness to take an oath, before proceeding to his/her examination.

The way in which witnesses are examined in the evidentiary procedure is regulated by the Law on Criminal Procedure in a separate article, i.e. in Article 384, where direct, cross-examination and redirect examination are foreseen. In this direction, the purpose of the examination is for the witness to be asked questions through the answers of which he/she will present all the knowledge known to him/her in relation to the criminal legal event, which is the subject of the procedure.

When it comes to the way in which the direct examination of witnesses is carried out in practice, regardless of whether they are proposed by the prosecution or the defense, i.e. regardless of who is conducting the examination, it is evident that in the largest percentage of cases, i.e. in 95% of the monitored hearings, the witnesses were guided by questions through the testimony they gave in front of court. It can be seen from graph number 12 and 13, that in only 5% of the cases the witnesses were left to give the testimony by themselves, mostly by asking one question, that is, to tell the court everything they know about the criminal legal event they were called to testify about.

This aspect is particularly important, and it is always the subject of analysis when monitoring court proceedings, considering that the best and clearest answers from the witness being examined are obtained by presenting information as a whole. In order to achieve this, it is necessary for the party examining the witness to continuously ask him/her clear and understandable questions, so that he/she can tell everything he/she knows about the criminal legal event, and of course the order of the questions asked should always follow the course of the event that is being told. Otherwise, if left on their own, often, the witnesses give statements that do not have a logical and chronological flow, and besides, the possibility of omitting some of the circumstances that are important, and which should be the subject of special attention, is not excluded. In this way, the readiness of the party to examine witnesses is practically assessed, in the sense of whether the party is sufficiently familiar with the specific case, whether during the examination he/she emphasizes the key circumstances in order to support the theory of the case he/she represents, whether he/she knows the evidence at his/her disposal, as well as the content of the same, in order to be able to connect a part of the witness's statement with the proposed material evidence etc.

Graph no.12: How was the direct examination conducted by the PP? **Graph no.13: How was the direct examination conducted by the defense?**

If a comparison is made with last year's data (2020 and 2021), it can be stated that in 8.6% of the cases when the examination was conducted by the public prosecutor, and the same number of cases when the defense did it, the witness was left to give the statement on his/her own, that is, he/she was not questioned by the examining party. Evidently from the data, there is an improvement among the parties (the public prosecutor and the defense attorney) in terms of the correct implementation of the provisions of the Law on Criminal Procedure, which refer to the way in which the examination is carried out, and in the spirit of the accusatory characteristics of the main hearing.

In addition, and in relation to this issue, it is evident that the parties in the cases in the field of organized crime and corruption take more care to ask the witnesses questions during the examination, and in this way to guide them through the testimony they give in front of court. In contrast to this, when it comes to the rest of the criminal cases, and according to the data from this year, in 15.4% of the cases the witnesses were left by the public prosecutor to give the statement on their own, and in 13% of the monitored hearings it was the case when the examination was carried out by the the defense.

As for cross-examination and the way in which it is carried out in practice, it is evident that, although the Law on Criminal Procedure limits cross-examination only to the possibility of asking questions exclusively in relation to the answers that were previously given during the direct examination, in practice, although not very often, it still happens that the court allows asking questions that do not arise from the direct examination.⁵ This is also supported by the obtained data according to which in 10% of cases the cross-examination was not limited to the previously conducted direct examination. Precisely because of this practice, in the new proposal of the Law on Criminal Procedure, changes are foreseen in relation to this part, in terms of that during the cross-examination, in addition to asking questions regarding facts and circumstances that were presented during the direct examination, to be able to ask questions that do not arise from a direct examination, if they are important in order to evaluate the reliability of the testimony given during the conducted direct examination.⁶ In addition to leading questions, in the proposal of the Law, during the cross-examination, it is expressly provided that non-leading questions can also be asked. In relation to these questions, in practice it often happens that the party that proposed the witness asks only one question in the direct examination and thus limits the cross-examination of the opposing party. Namely, this limitation arises as a result of the rigid interpretation of the provisions of the Law on Criminal Procedure (which regulate this part) by the judges, in the sense that they strictly require that the questions asked in the cross-examination refer only to the correctly formulated

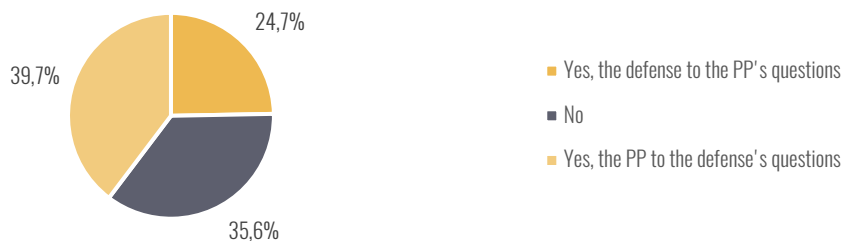
⁵ Article 384 paragraph 2 of the Law on Criminal Procedure

⁶ Published on November 9, 2022, on the Electronic National Register of Regulations of the Republic of North Macedonia (ENER) available at: <https://cutt.ly/j1l64h>

questions arising from the direct examination, and not on the given answers, that is, on facts and circumstances that were presented during that examination.

Regarding the examination of the witnesses, the possibility of the parties to point out objections to the questions asked, while the examination is carried out by the opposite party, is also foreseen.⁷ The objections refer to already answered questions and those that are irrelevant to the subject, inadmissible questions, as well as asking leading questions with the exception of cross-examination, when they are allowed. Objections are presented orally, and for each objection raised, the court is obliged to make a procedural decision, i.e. to decide whether the objection raised will be sustained or overruled and against this decision a separate appeal is not allowed.⁸ Precisely because of this, it is especially important for the parties in the procedure to carefully follow the course of the main hearing, especially during the evidentiary procedure, while the witnesses/experts are being examined, in order to raise an objection in a timely manner regarding a specific issue.

From the data analysis for this year, it appears that the parties use this opportunity to object to each other, so in a total of 64.4% of the cases, the prosecution and the defense raised objections to the questions asked. As can be seen from graph number 14, which offers a more detailed view of the data, in 24.7% of cases those objections were raised by the defense, while in 39.7% of they were raised by the prosecution.

Graph no. 14: Did the parties raise objections?

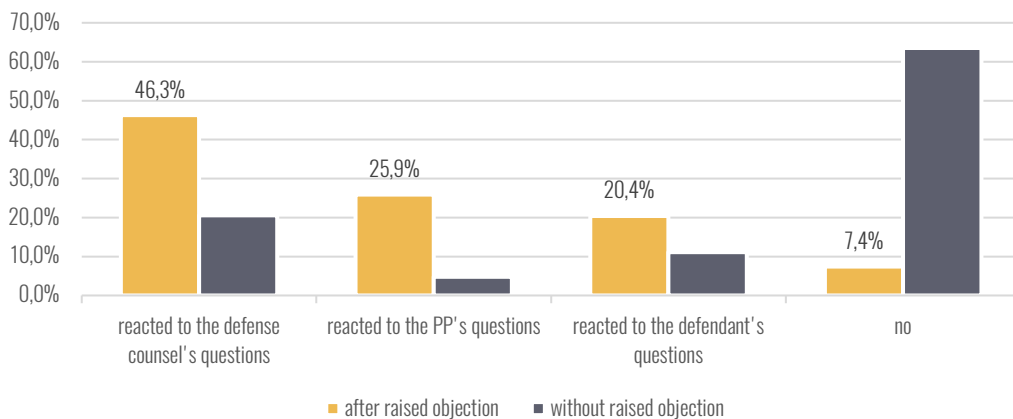
During the examination, the court has an obligation to take care of the admissibility of the questions that are asked, the validity of the answers, a fair examination and the justification of the objections. Although this is not explicitly stated, the court, taking into account its role of managing the course of the main hearing, has the possibility, even without a prominent objection of the parties, to decide to prohibit the raising of an already answered question, a question that is irrelevant to the criminal legal event which is the subject of the procedure, as well as a question which is inadmissible.⁹

In that direction, and as can be seen from graph number 15, the court during the examination of witnesses/experts, in the case where no objection was raised by the opposite side, took significantly more care and reacted to the questions raised by the defense, so in 20.6 % of the cases the court reacted to questions asked by the defense attorney and 11.1% to questions asked by the defendant, or a total of 37.7% of the questions asked by the defense, to which the public prosecutor did not object. In contrast, when the questions were asked by the public prosecutor, the court reacted without an objection from the defense in only 4.8% of the monitored hearings.

⁷ Article 385 paragraph 2 and paragraph 4 of the Law on Criminal Procedure

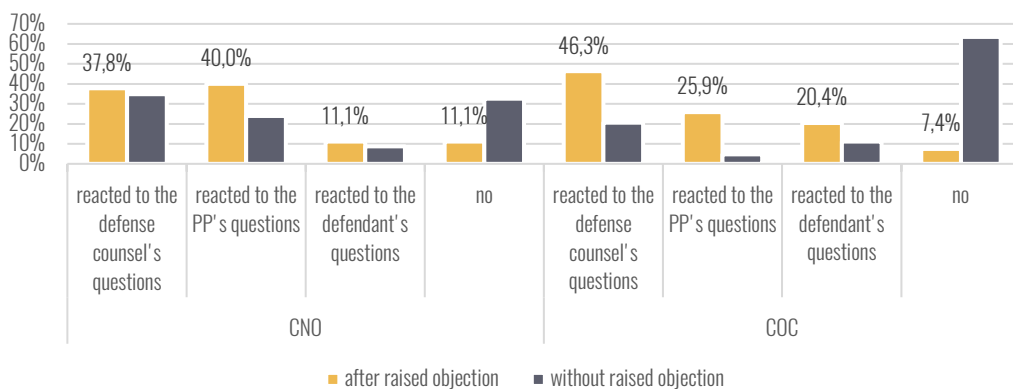
⁸ See more: Kalajdziev G, Lazhetic G, Nedelkova L, Denkovska M, Trombeva M, Vitlarov T, Jankulovska P, Kadiev D, Commentary on the Law on Criminal Procedure, OSCE Mission in Skopje, 2018, p.784

⁹ See more: Ibid., p.786

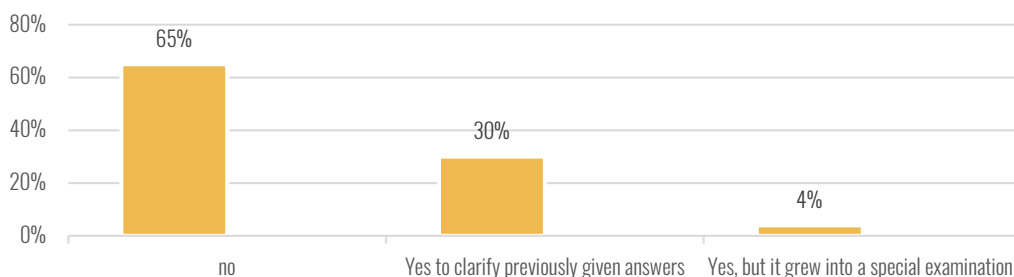
Graph no. 15: Reaction of the court to questions after/without raised objection (COC)

Regarding this issue, it is interesting if a comparison is made about the reaction of the court regarding the conducting of the examination, after a raised objection and without raising an objection, between cases in the field of organized crime and corruption and other criminal cases. From the comparative presentation of the data presented in graph number 16, a more pronounced difference is evident in the court's actions after/without a raised objection in cases from the field of organized crime and corruption, in contrast to other criminal cases that do not refer to organized crime and corruption, where the court's concern for the fairness of the examination and the admissibility of questions and answers is much more uniform. As can be seen from the data, the court in other criminal cases pays more attention to the admissibility of questions and fair examination in cases where no objection was raised by the opposing party, than it does in cases of organized crime and corruption. In this direction, it can be concluded that the adversarial element of the criminal procedure and the need for the parties themselves to prove their theory, to present evidence and objections is much more strictly practiced in the department for the prosecution of organized crime and corruption, than in other procedures, where the court acts more in the spirit of the previous inquisitorial procedure. In addition, what is particularly interesting is that although within the organized crime and corruption department more attention is paid to the adversarial elements of the procedure, the court still reacts much more to the questions of the defense, which can give the impression of a more privileged treatment of public prosecutors and favoring their theory of the case. Furthermore, although the cases that are not conducted before the organized crime and corruption department in the Primary Court in Skopje are very rarely publicly exposed, which is something that inevitably affects the behavior of the court during the main hearing, in these cases it is noted that the court's concern regarding a fair trial is more balanced and applies both to the questions raised by the prosecution and the defense.

Graph no.16: Court's concern about the admissibility of questions during the examination of witnesses/experts after/without raised objection in CNO and COC cases

After the examination by the parties who proposed the witnesses is over, the possibility for the president Judge of the Trial Chamber and the members to ask questions to the witness or the expert, is also foreseen.¹⁰ According to the data presented in graph number 17, this year the opportunity for the court to ask questions to witnesses and experts was used in one third of the monitored hearings where witnesses were examined. Considering that this provision is not regulated in more detail in terms of determining the range of questions that can be asked during this examination, in practice it happens that judges also ask completely new questions that refer to circumstances that during the previously conducted examination by the parties were not presented at all. This is also supported by the data presented in graph number 17, according to which this year, in 30% of the cases the court asked questions in order to clarify the previously given answers, while in 4% of the total monitored hearings the practice of the court to ask completely new questions, leading the examination to grow into a separate one, was noted.

Graph no.17: Does the court use the right from Article 383 paragraph 5 of the LCP to ask questions to the witnesses and experts?

Precisely because of this, and with the aim of unifying the practice of action by judges, in the new proposal of the Law on Criminal Procedure in Article 383 paragraph 6, among other things, it is explicitly stated that the court can ask questions only for the purpose of clarifying certain allegations presented during the examination.¹¹

Finally, although it is prescribed that the course of the main hearing will be audio or visual-audio recorded,¹² in practice during this year, as can be seen from graph number 18, only 36.1%, or slightly more than one third of the monitored hearings were recorded through audio and video recording. The remaining 63.9% of the hearings were recorded by writing minutes. In the context of writing minutes, what is worrying is that the minutes are recorded almost identically, both through direct entry of the content of the hearing into the minutes, and through dictation by the judge, who dictates to the recorder the things that should be entered in the minutes. When dictating what should be entered into the minutes, the trial monitors have noticed that often the court unintentionally paraphrases the questions or answers, as well as the content of the main hearing, so from the written minutes it is not always possible to see exactly what happened during the main hearing.

¹⁰ Article 383 paragraph 5 of the Law on Criminal Procedure

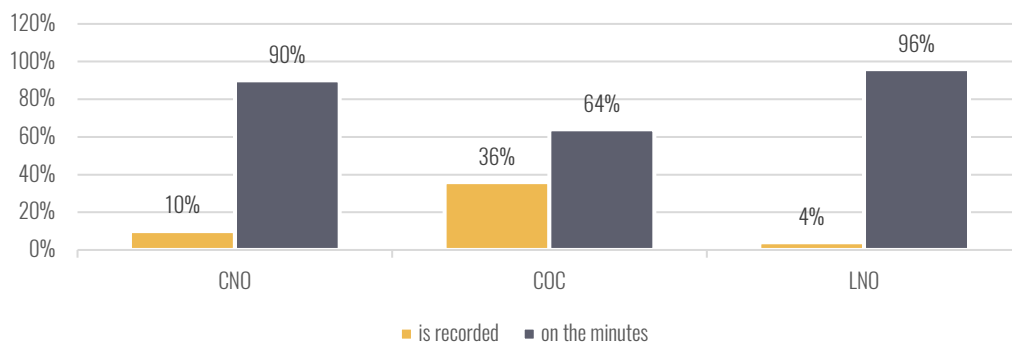
¹¹ Published on November 9, 2022, on the Electronic National Register of Regulations of the Republic of North Macedonia (ENER) available at: <https://cutt.ly/j11I64h>

¹² Article 374 paragraph 1 of the Law on Criminal Procedure

Graph no.18: How is the course of the main hearing recorded?

Additionally, and if a comparison is made of the data regarding this issue, it can be seen from graph number 19 that the course of the main hearing is mostly audio/video recorded in the cases of organized crime and corruption, and significantly less in the other court proceedings that were subject to monitoring, or presented otherwise in only 10% of criminal and 4% of civil proceedings, the main hearings were recorded. Such statistics correspond to some extent with the technical equipment of the courts and their capacities to provide audio/video recording of the hearing, but it should be emphasized that the equipment installed in the courtrooms is not always used.

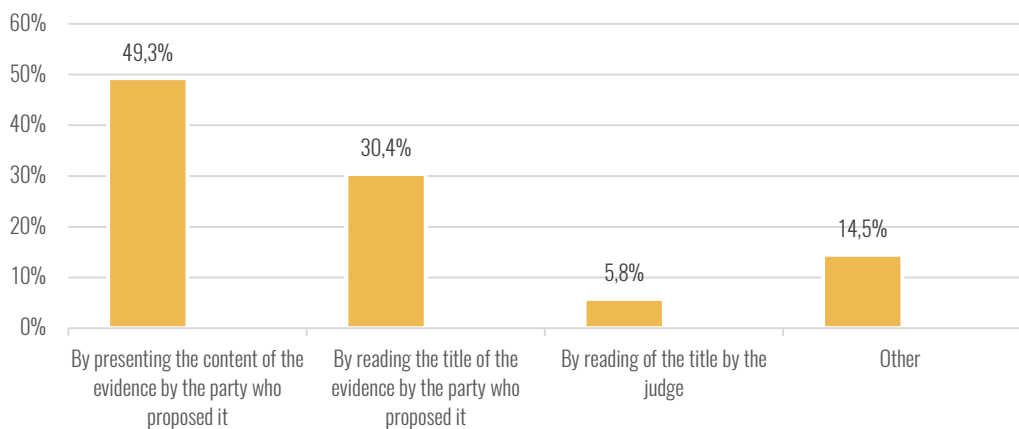
Graph no.19: Recording the course of the main hearing - comparative view

It is especially important that the course of the main hearing be recorded, because otherwise many problems arise in practice, especially during the examination of witnesses/experts/defendants etc. Namely, in the case where the hearing is recorded through minutes with the statements being entered by a recorder, he/she is not able to follow the speaking speed of the person giving the statement, which is why continuity in the examination cannot be ensured. In addition, the problem gains even more weight in the event that the opposing party raises objections during the examination. In that case, time is wasted until the initial question is recorded, the objection raised by the opposite party is entered, the court decides, i.e. makes a procedural decision after the objection raised, and only then the examination continues, in the sense of allowing an answer or to ask another question or to reformulate it. Furthermore, in the case when the hearings are recorded through minutes, there is room for an omission to be made when entering the statement, from the aspect of its content, and in the case when the minutes are recorded by dictation by the judge, the possibility that the statement be paraphrased and lose the meaning of what was said is not excluded. Finally, the recording of the hearing is also the only way for the dissatisfied party to be able to prove potential misconduct of the court which may be in the direction of violating the presumption of innocence, thus increasing the responsibility and accountability of the judges, as well as the control role of the Judicial Council, but also the higher courts.

PRESENTING MATERIAL EVIDENCE

Given that each of the parties has its own theory of the case, which it tries to prove in front of court according to the proposed evidence, as a rule, the presentation of material evidence should be done by each party separately. Especially if we take into account that the parties are the ones who know best with which evidence they prove which circumstance, why a certain evidence is important, which part of the evidence should be highlighted, etc., so it is assumed that they can present the proposed evidence most appropriately.

Taking into account that the Law does not offer a detailed clarification regarding the way in which the material evidence is supposed to be presented, in relation to this issue in practice interpreting the provisions of the Law, different situations of action are encountered.¹³ Thus, according to the data presented in graph number 20, it follows that in the majority of cases, that is, in 79.7% of the monitored hearings, the proposed evidence was presented by the party that proposed it. Although insignificant, in 5.8% of the cases it was recorded that the proposed evidence was presented by the court.

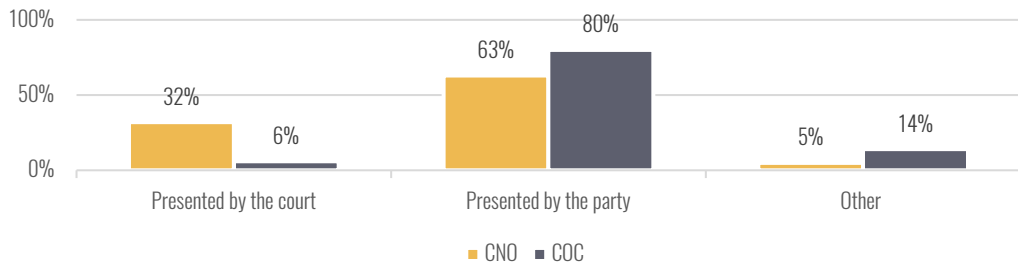
Graph no.20: How was the material evidence presented?

In the case where the party who proposed the evidence makes its presentation in front of the court, in practice the same takes place in two ways - by presenting the content of the evidence, which represented in numbers amounts to 49.3% of the cases, or just by reading the title of the evidence which as a practice was recorded in 30.4% of the monitored hearings.

What is important to point out is that both methods are very often applied to extremes. This means that the parties who present the content of the evidence, they do it in a way with literally presenting the entire content of the evidence, without making a distinction in terms of highlighting the key points of the evidence, or why it is important, as well as emphasize which circumstances they prove by presenting that evidence. On the other hand, when the party decides to present the evidence by reading the title, apart from reading the title, the party does not refer at all to the rest of the content of that evidence, nor to the circumstance to which it refers. With the first method of presentation, the course of the evidentiary procedure is unnecessarily burdened and its meaning is lost, unlike the other method, i.e. in the case where only the title of the evidence is read, the parties in the procedure, and especially the public present at the main hearing, do not have the opportunity to immediately get acquainted with the evidence presented at the main hearing, in the sense of getting a general idea of the circumstances that are subject to proof with the proposed evidence.

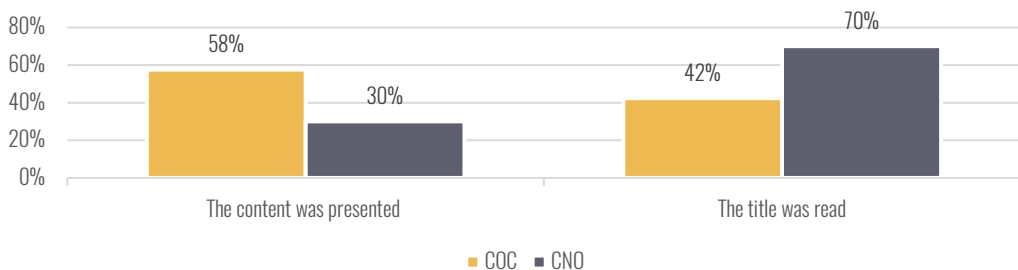
¹³ Article 392 paragraph 4 of the Law on Criminal Procedure

Regarding this question, it is interesting to make a comparison between the data related to the cases of organized crime and corruption, as opposed to other criminal procedures. From there, as can be seen from graph number 21, the presentation of evidence by the court, as a practice, is much more represented in other criminal proceedings, so in 32% in these cases, the proposed evidence was presented by the court, compared to only 6 % when it was done in the cases of organized crime and corruption.

Graph no.21: By whom was the material evidence presented?

On the other hand, if this comparison is also made in relation to the way in which the evidence is presented, as can be seen from graph number 22, it can be stated that in the cases of organized crime and corruption, the presentation of the evidence is preferred by presenting the content of the evidence, which as a practice was recorded in 57.6% of the cases, while in the rest of the criminal proceedings the evidence was presented only by reading the title of the same i.e. in 70% of the monitored hearings.

Graph no.22: Method of presentation of material evidence

It was also recorded that in 14.5% of the monitored hearings where evidence was presented, it was presented in a different way. In these cases, it is usually a situation in which the main hearing started again due to one of the reasons provided for by law,¹⁴ so the court decided to reproduce the recordings from previous hearings for the main hearing at which the witnesses or experts persons gave their testimony before the court, or reproduction of audio or audio-visual evidence, instead of presenting the evidence again. In this context, the Commentary on the Law on Criminal Procedure states that the reading of statements entered in the minutes of the former main hearing should not be interpreted restrictively, in the sense that this possibility applies only to cases where the course of the main hearing is register in the minutes.¹⁵ On the contrary, according to the commentary of this provision of the Law, the same procedure is

¹⁴ Article 371 paragraph 2 and paragraph 3 Ibid.

¹⁵ See more: Kalajjiev G, and others, Commentary on the Law on Criminal Procedure, p.753

followed when the main hearing is recorded, so the court in such a case can only reproduce the recording of the former main hearings.¹⁶

In relation to this issue, it is interesting that in the proposal of the Law on Criminal Procedure¹⁷, the passage of 90 days from the last hearing is not provided as a basis for starting the main hearing anew, and when it comes to the change of an individual judge or trial chamber, in that case, it is foreseen that the court, after consulting the parties, may decide that certain witnesses and experts should not be heard again, but that their statements from the already held main hearing can be reproduced, and that the material evidence should not be presented again, whereas the court could be acquainted with the content of the evidentiary material outside the hearing, and such decision should be ascertained in the minutes of the current hearing.

PUBLICITY OF THE MAIN HEARING

The presence of the public during court proceedings is set at the level of a constitutional principle,¹⁸ and the same is provided as a key element of the right to a fair and just trial with Article 6 of the European Convention on Human Rights, thus the publicity represents one of the basic principles on which the criminal procedure is based. Hence, the main hearing is public and, in addition to the participants of the procedure, any adult can be present.¹⁹

The possibility for the professional trial monitors of the Coalition to attend and monitor the main hearing arises precisely from this legal framework, which in turn results in conducting research regarding the application of the principles of fair and just trial in the criminal proceedings conducted before the basic courts in Republic of North Macedonia.

Respecting the principle of publicity in court proceedings is, among other things, an inevitable part of the Coalition's annual reports. Therefore, according to the data for this year, it can be stated that 100% of the monitored hearings in cases of organized crime and corruption were public.

Although the hearings are mostly public, there are still several grounds for excluding the public provided by law, whereby the court can decide on the exclusion *ex officio* or at the request of the parties or the injured party, and the exclusion can refer to part or the whole main hearing.²⁰ There are several legal grounds for excluding the public:

- protect a state, military, official or an important business secret,
- preserve public order,
- protect the privacy of the defendant, witness or injured party,
- protect the safety of the witness or the victim and/or to protect the interests of a juvenile person.

In the event that the court considers that there is legal basis for exclusion of the public, it adopts a decision which shall be publicly announced, thereby highlighting the reasons for excluding the public and justifying the adopted decision.²¹ Given that all the monitored hearings were public, that is, the court never made a decision to exclude the public from the main hearing, there is no possibility to analyse within the framework of this report, the reasons that the court in

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Published on November 9, 2022, on the Electronic National Register of Regulations of the Republic of North Macedonia (ENER) available at: <https://cutt.ly/j11l64h>.

¹⁸ Article 102 of the Constitution of the Republic of Macedonia Official Gazette number 52/1991; 1/1992; 1/1992; 31/1998; 31/1998; 91/2001; 91/2001; 84/2003; 84/2003; 107/2005; 107/2005; 3/2009; 3/2009; 13/2009; 49/2011; 49/2011; 6/2019; 6/2019.

¹⁹ Article 353 of the Law on Criminal Procedure

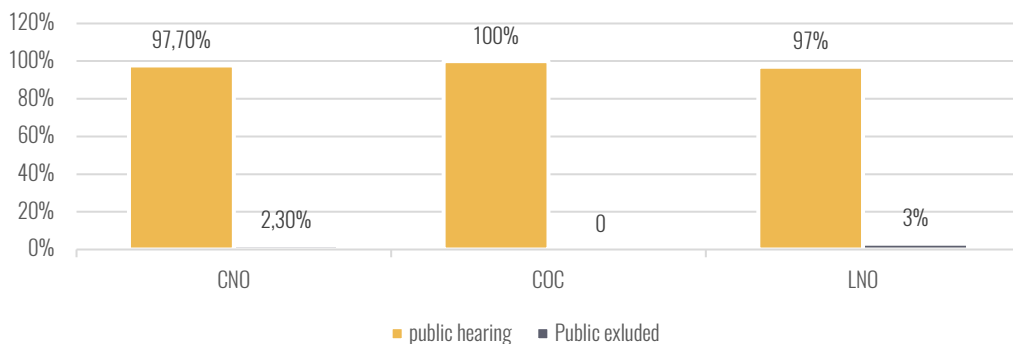
²⁰ Article 354 Ibid.

²¹ Article 356 of the Law on Criminal Procedure

practice takes into consideration as a basis for excluding the public, as well as whether in the cases where the public was excluded, the court respected the obligations stipulates in the Law on Criminal Procedure regarding the adoption of a procedural decision and explaining and publishing the same.

It is important to point out once again that this year, for the first time, all monitored main hearings in the cases of organized crime and corruption were public. In relation to this issue, if a comparison is made with the data from past years, it is evident that there is a positive change in the court's behavior when evaluating the circumstances it deems relevant in order to exclude the public and continue with the hearing "behind closed doors". For example, and in support of what was previously said, in 2017 the public was excluded from 8% of the monitored hearings in cases in the field of organized crime and corruption.²² Furthermore, in those 8% of cases where the public was excluded, even the presence of the expert public was not allowed during the main hearing. In relation to this issue, the we must highlight the fact that the majority of media-exposed cases in the Republic of North Macedonia began in 2017 with the establishment of the Special Public Prosecutor's Office, which inevitably leads us to the conclusion that this softening of the court's behaviour regarding the presence of the public at the trials is due, among other things, to the continuous public interest, which contributed to the judges getting used to the presence of the public, including the media, at the trials.

Finally, if a comparison is made of the data regarding monitored hearings that were public, and those in which the court made a decision to exclude the public, it can be said that in general, and in the largest percentage, the trials are public, without there being any particular difference between cases in the field of organized crime and corruption, and other criminal and civil court proceedings. As can be seen from graph number 23, although it is a very small number of trials, however, unlike the cases in the field of organized crime and corruption, in the rest of the court proceedings, the exclusion of the public was recorded, so we can note exclusion of the public in 2.30% of the criminal and in 3% of the civil court proceedings that were subject to monitoring.

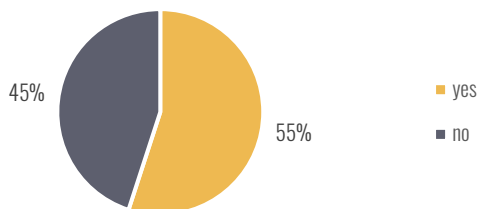

Graph no.23: Ratio of public hearings to hearings where the public was excluded

Despite the fact that the monitored hearings were public, as can be seen from graph number 24, it is interesting that in 55% of the cases, the court noted on the minutes the trial monitors of the Coalition and the other persons present in the courtroom as members of the public. Namely, this is a practice that is relatively new, and in support of it, it is unclear what is the goal that the court wants to achieve by recording the present public on the minutes. Hence, if a comparison is made of the data in relation to this issue, it can be stated that this practice is more prevalent in cases in the field of organized crime and corruption, than it is the case in other criminal court cases where the public was noted on the minutes in 33 % of the monitored cases, but it is also evident that this practice is particularly prevalent at the

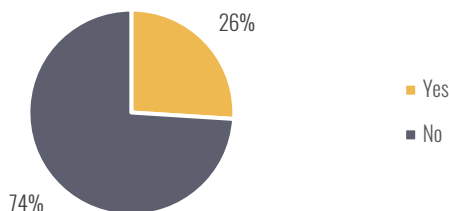
²² Natali Petrovska, Analysis of the conducted trial monitoring of cases in the field of organized crime and corruption, Coalition All for fair trials, 2017, p. 35, available at: <https://cutt.ly/K15iP7T>

Basic Criminal Court Skopje, regardless of whether it is the department for organized crime and corruption, or other departments of the Court.

Graph no.24: Were representatives of the public noted on the minutes as present at the hearing?

In order for the public to be able to attend the scheduled hearings for the main hearing, it is necessary that the information regarding the court cases be timely and publicly available. Namely, information regarding court cases is regularly published on the website of the Basic Criminal Court Skopje, in the section "Calendar of trials", where information is available for each case regarding the judge handling the case, the date and time of the next scheduled hearing, as well as the number of the courtroom where the hearing will be held. In addition to the website, this information must also be published in the court, on a board or screen in front of the courtroom. In relation to this issue, and according to the data shown in graph number 25, in almost three quarters of the cases subject to monitoring, there was no information about the court case at all on the board in front of the courtroom.

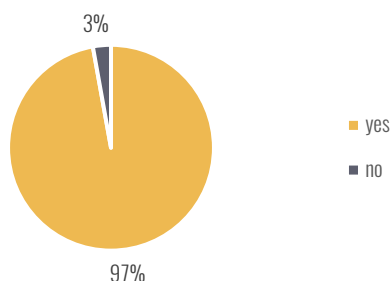

Graph no.25: Was the time and place publicly announced on the board outside the courtroom?

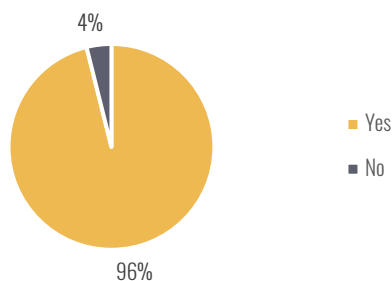
In such situations, the trial monitors of the Coalition, in the cases that are exposed by the media, are forced to request information from the judicial police because usually they have the information, while for other court proceedings, the information is requested from the court officials who work with the judge in question who is trying the case. Hence, this can also be a problem in the event that citizens want to attend a certain hearing for the main hearing as members of the public, and the information about the case is not publicly announced and available in the court. This is especially evident in cases when the courtroom where the main hearing was planned to be held, has changed, while a notice regarding the change has not been published on the notice board in front of the courtroom door, nor was the online trial schedule timely updated. In such a situation, citizens are forced to look for another alternative way in order to access the necessary information. In this context, taking into account that the judicial police and other judicial administrative staff are often the first and key contact of the public and the parties of the court, it is necessary to pay attention to these services in terms of investing sufficient resources within them, all for the purpose of their proper functioning.

EQUALITY OF ARMS

Equality of arms is an integral element of the right to a fair trial and represents a principle that is correlated with equality before the law, so equality of arms implies that the procedure should be carried out in such a way as to ensure a fair balance, which means that each of the parties will have the opportunity to present its arguments, without being put in a less favorable position than the opposite party. This means that the defense should be provided with adequate time and facilities for the preparation and presentation of its case, including means of preparation. This principle is particularly expressed in adversarial criminal proceedings, which model was introduced by the Law on Criminal Procedure in 2013, so the evaluation of the level of protection of the principle of equality of arms by the court is constantly monitored by the Coalition. However, the situation in this regard, evaluated through the methodology of the Coalition, does not record any significant variations this year either, so even though a small number of cases where the principle of equality of arms was violated to some extent were noted again, the fact that every year there is an almost identical number of cases where the court acted inappropriately, or did not ensure compliance with this principle, is still worrying.

Graph no.26: Did the defense have the same opportunities as the prosecution in terms of presenting evidence and witnesses?

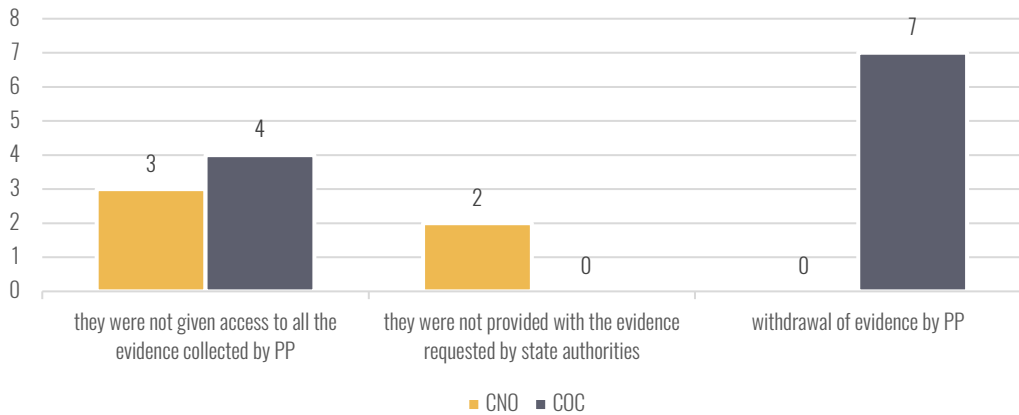

Graph no.27: Were the defense and the prosecution treated equally by the court regarding objections?

Evidently from the graphs, it can be noted that this year in 3% of the cases, the prosecution and the defense were not in an equal position when it comes to presenting evidence and witnesses. In all these cases, the trial monitors noted that the defense did not have the same opportunities as the prosecution to present evidence and witnesses, i.e., this year as well, the trial monitors observed privileged treatment for the prosecutors. It is interesting that in all cases it is about presenting evidence in the stage of complementing the evidentiary procedure, so the court accepted the evidence of the public prosecutor, which evidence he/she could have obtained before, but rejected the evidence of the defense precisely for the same reasons. In this direction, it is important to note that in an almost identical number of cases, the monitors noted that the court did not treat the defense in the same way as the prosecution when it comes to the raised objections, that is, it did not note all the objections of the defense on the minutes. If such statistics are linked with the previously presented data, where it is obvious that without a raised objection, the court reacts disproportionately more to the questions of the defense, it can be concluded that although in a small number of cases, the court still left an impression of ultimate disregard for the principle of equality of arms.

For a complete assessment of the equality of arms and the opportunities that the defense had for preparing its case, the Coalition also took into account the formal reactions of the defense presented during the main hearing. In this direction, almost identical reactions were observed this year, that is, complaints of the defense to the court about the fact that they were not given access to all the evidence collected by the public prosecutor's office, but this year an increase in the reactions of the defense due to the withdrawal of evidence by the public prosecutor was noted. It is

important to emphasize that the public prosecutor's office usually has the practice of proposing all the evidence, including the evidence that the defense wants to present in its favor, which is in fact in accordance with the principle of the presumption of innocence, because the public prosecutor is obliged to collect evidence that goes in the direction of proving the innocence of the defendant as well. However, the reactions of the defense come after the public prosecutor decides during the procedure to withdraw previously proposed evidence, thus effectively depriving the defense of the possibility of the evidence being presented by the defense counsel or the defendant. It is interesting that such reactions are absent in the rest of the criminal proceedings, but in these other criminal proceedings there is a greater hindrance on the part of the defense to conduct its own independent investigation and gather evidence that will be presented at the main hearing.

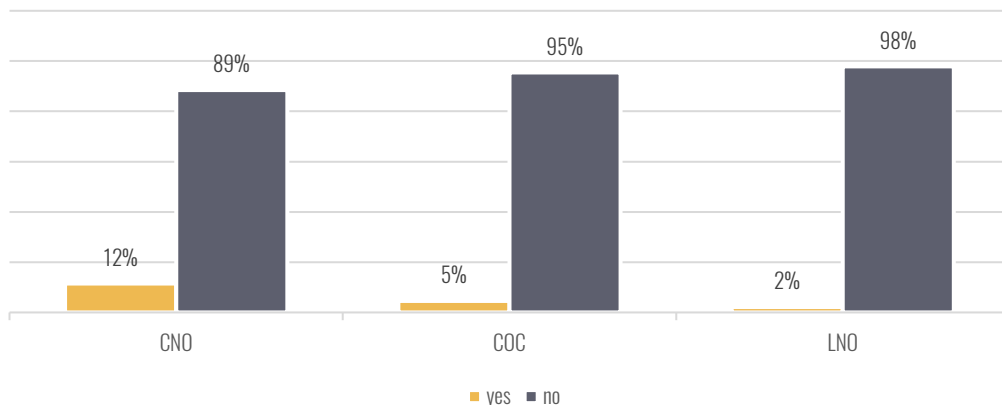
Graph no.28: Reaction of the defense - comparative view

IMPARTIALITY

The impartiality of the court is another component of the right to a fair and just trial, which implies that the members of the trial chamber, or the individual judge, should be objective and impartial in their actions. According to the ECtHR's practice, the objectivity and impartiality of the court are assumed until circumstances arise that could justifiably consider otherwise.²³ According to the same practice, the approach to assessing the court's impartiality is carried out through a subjective approach, i.e. an assessment of the individual behavior of the judge, or through an objective approach, i.e. whether there are circumstances that, independent of the individual behavior of the court, can raise doubts about the impartiality of the tribunal²⁴. In this context, the Coalition evaluates the impartiality of the court using the subjective approach, so one of the questions that the trial monitors were supposed to answer was whether there was an inappropriate ex-parte communication at the trial, immediately before the start of the trial, or after it ends.

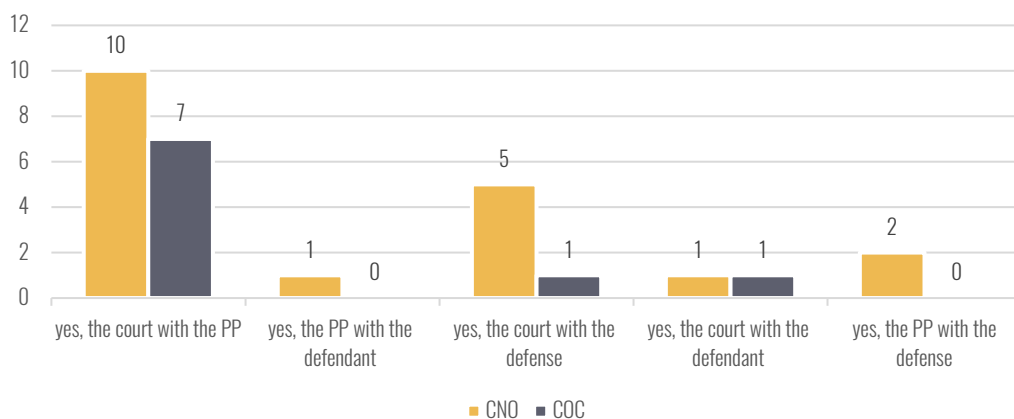
²³ Cyprianou v. Cyprus, ECtHR judgment no. 73797/01.

²⁴ Castillo Algar v. Spain, ECtHR judgment no. 79/1997/863/1074.

Graph no.29: Inadequate ex parte communication (as a percentage of the total number of hearings)

Evidently from the data, it can be noted that most of the time this kind of inappropriate communication between the parties, which may indicate unprofessionalism, but also a complete violation of the principle of impartiality of the court, mostly occurs in criminal proceedings that are not related to organized crime and corruption, and is the least represented in civil proceedings. Such statistics can be interpreted from the point of view that the public is much more present at the proceedings conducted before the department for organized crime and corruption in the Basic Criminal Court Skopje, and because of this, both the court and the parties in these proceedings try to leave a good and professional impression before the public, which contributes to the fact that examples of inappropriate communication are significantly less represented in these procedures. On the other hand, it is obvious that in the civil procedure where both of the parties are citizens (as opposed to the criminal procedure where one party is a state authority - the public prosecutor's office), inappropriate communication is the least represented. Hence, it can be concluded that the most common cases of inappropriate communication at trials are between the judge and the public prosecutor, which in most cases unintentionally gives the impression of partnership.

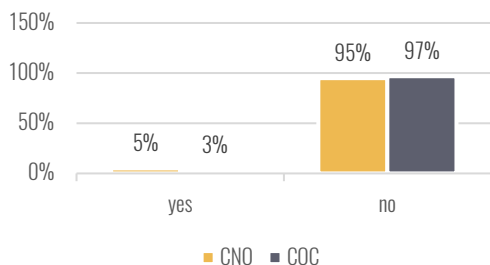

Graph no.30: Inappropriate communication between the court and the parties

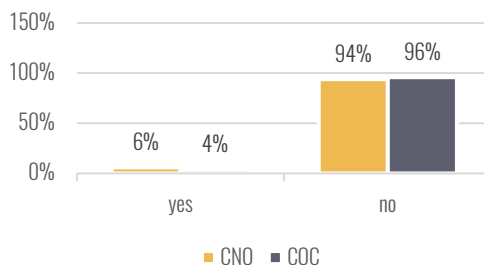
If the data on inappropriate communication is broken down in order to see between which participants in the procedure it occurs most often, we can notice that in the overwhelming majority of cases the inappropriate communication is between the judge and the public prosecutor, and in all these cases it is a question of behavior and communication that gives the impression of friendship, regardless of whether it is a friendly conversation, agreeing on the dates for the

next hearings, tolerating delays, and even entering and leaving of the public prosecutor in the courtroom without the same being allowed to the other parties. At the same time, it is important to note that this situation has been ascertained in every analysis of the Coalition, so the fact that these situations can be overcome very easily, by simply raising the level of professional behavior of judges and prosecutors, but unfortunately, the situation remains unchanged, is worrying. However, what can be noted and is commendable, is that in the proceedings related to organized crime and corruption, there is almost no inappropriate communication between the people present in the courtroom.

What is particularly worrying is that certain behavior of judges can cross the line of unprofessional behavior affecting perceptions of impartiality and completely violate the principle of presumption of innocence of the defendant. The presumption of innocence implies, among other things, (1) in the performance of their duties, the members of the court should not proceed with a preconceived idea that the defendant committed the crime for which he/she is accused; (2) the burden of proof is on the prosecution and (3) any doubt should benefit the defendant²⁵. Following this definition, one can assume why inappropriate court behavior and inappropriate ex-parte communication of judges with public prosecutors about the course of trials is so dangerous. In that regard, what is particularly discouraging is that this year, an almost identical percentage of violations of impartiality and the presumption of innocence by the court was recorded.

Graph no.31: Is there an impression that the presumption of innocence has been violated?

Graph no. 32: Did it seem that the judge/trial chamber had already formed an opinion?

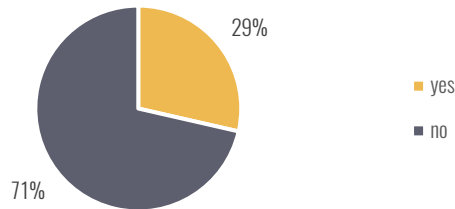
It is interesting that in an almost identical number of proceedings related to organized crime and corruption, as well as in other criminal proceedings, the impartiality of the court overlaps with the violation of the presumption of innocence, i.e. in almost all cases where the court gave the impression that it was biased, the same was in the direction of violation of the presumption of innocence, i.e., the existence of an already formed opinion by the court that the defendant was guilty even before the trial is over.

RIGHT TO A COURT INTERPRETOR

The right to a court interpreter is also guaranteed by Article 6 of the ECHR, so the same provides for the oral interpretation of the actions taken at the hearing, as well as the translation of documents, records and evidence into a language understandable to the defendant. In this regard, it is commendable that this year as well, no cases were detected where the court failed to provide a translation for the defendant, even in cases where the defendant used a language that is very poorly represented in the Republic of North Macedonia. However, what is worrying is the fact that the defendant or his/her defense attorney reacted to the accuracy of the translation in 29% of the cases. Considering that the defendant, regardless of whether he/she has a defense attorney, has the right to independently

²⁵ Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain.

take actions, ask questions to witnesses and in general to participate and follow the course of the proceedings, it is necessary to overcome language barriers, but it is important to do the same in a way that will enable the effective exercise of rights, not just declaratively. In that direction, it is important to mention that it is a relatively high percentage of cases where someone present reacted to the accuracy of the translation, and the fact that in these cases where there was a reaction, someone present had knowledge of both the official language of the proceedings and the language used by the defendant, so he had the opportunity to recognize errors in the translation, is of particular concern. In other words, in a situation where no one present except the translator has knowledge of both languages, there is no possibility to control the quality of the translation. At the same time, it is important to emphasize that in these situations, the quality of the translation can directly affect the outcome of the procedure.

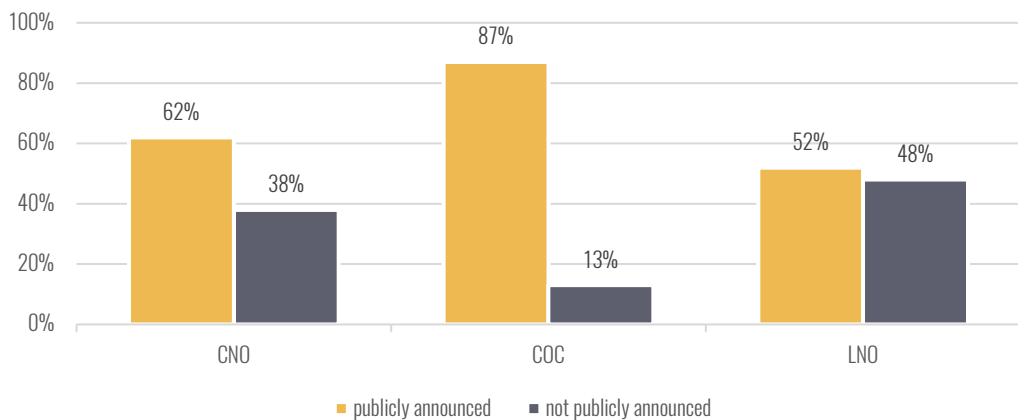

Graph no.33: Was there any suspicion of bias or incompetence on the part of the translator/interpreter?

VERDICT

The right to a public hearing and the right to public announcement of the verdict are two separate rights under Article 6 of the ECHR. The fact that one of these rights is not infringed does not in itself mean that the other right cannot be infringed. In other words, the public pronouncement of the verdict is not enough to compensate for the unjustified holding of the hearings without the presence of the public and vice versa, the publicity of the proceedings is not a condition for not publishing the verdict²⁶. However, this year as well, a high level of absence of publicly announced verdicts can be noted, so 13% of the verdicts passed in the department for organized crime and corruption were not announced. This situation is especially problematic outside the department for organized crime and corruption, where one can notice non-publication of judgments in almost 40% of criminal cases and almost half of the monitored civil cases.

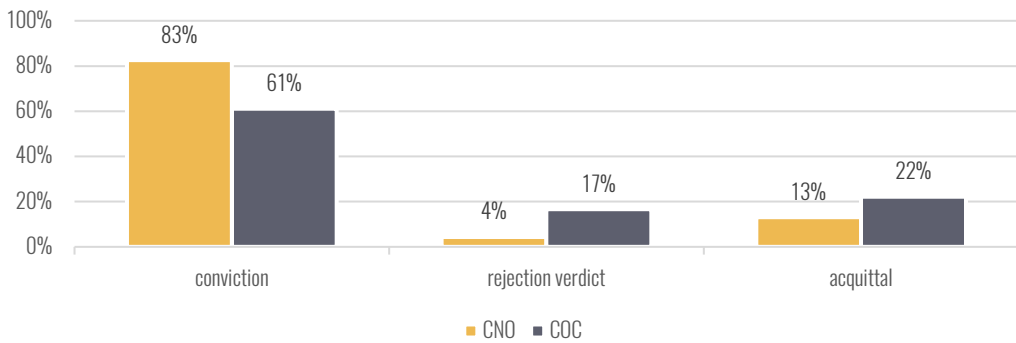
²⁶ Artemov v. Russia, ECtHR judgment no. 14945/03.

Graph no.34: Announcement of verdicts in criminal and civil proceedings expressed in percentages

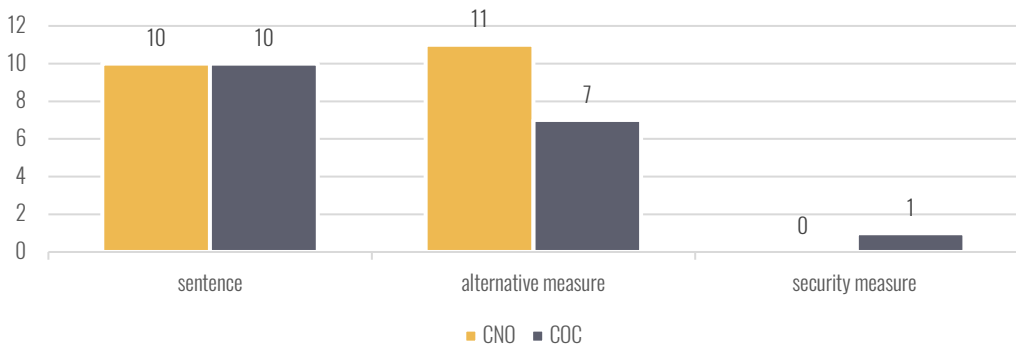
In this context, it is important to state that despite the fact that most of the trials were public, the public did not have the opportunity to become familiar with the court's decision in a relatively large number of cases, so in that direction, it is necessary for the court to act more carefully and to try to publicly announce the verdicts whenever the legal presumptions are met. At the same time, the court should not be guided by the perceptions of the public's interest in the specific proceedings, something that unfortunately seems to be the case in practice, i.e. the court takes care of the public announcement of verdicts only in cases where there is a high public interest for the specific case. Thus, those 13% of unannounced verdicts within the department for the prosecution of organized crime and corruption are exactly related to cases that were randomly monitored, i.e. non high-profile and media-exposed cases. Therefore, we believe that the absence of public announcement of verdicts in criminal and especially in civil proceedings is due to the court's perceptions that there is no public interest in the verdict, therefore often the court does not schedule a hearing for announcement, but only delivers the verdict to the parties.

It is interesting to note that this year there is a higher percentage of convictions in criminal cases that are conducted in basic courts, than in the department for organized crime and corruption, where there are almost twice as many acquittals, as well as almost 4 times more rejection verdicts. The high percentage of rejection verdicts is due to the occurrence of procedural obstacles, first of all the occurrence of the absolute statute of limitations of the criminal prosecution, but also partly due to the withdrawal of the charges by the public prosecutors. What is particularly surprising is the percentage of convictions in cases related to organized crime and corruption, which is 61% of all convictions, which is far below the usual success rate of the BPPOCC with convictions close to 90%. In that direction, the low percentage of success of the public prosecution in these cases is partly due to the long duration of the proceedings, including the late detection of the crime by the public prosecution itself, which is why the occurrence of statute of limitations in these proceedings is not unusual. However, it is important to keep in mind that in these cases we are talking about complex crimes that are difficult to prove, but it should also be taken into account that the defendants in these proceedings can afford a better defense, that is, they can hire more defense attorneys, more experienced attorneys, as well as to conduct independent investigations, expert reports, etc., which if seen through the prism of the adversarial model of criminal procedure that was introduced in 2013, it can be concluded that the financial situation of the defendants can have an effect on the quality of defense that they can have in criminal proceedings.

Graph no.35: Type of verdicts

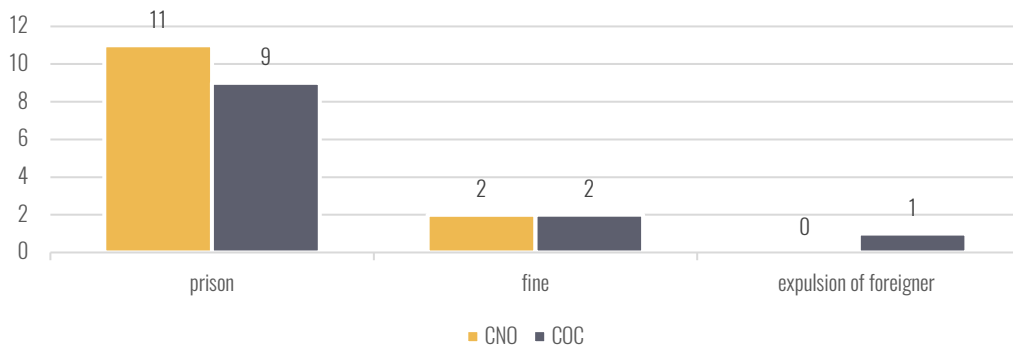
Through the analyzed data from the monitoring, it can be stated that there is an almost identical penal policy within the department for organized crime and corruption and other criminal departments. Thus, a difference in the data is found when it comes to alternative measures that are slightly less imposed in the procedures related to organized crime and corruption, unlike the other procedures, but an identical number of sentences can be seen. This situation is somewhat confusing, because if one takes into account the seriousness of the offenses for which procedures are being conducted in the department for organized crime and corruption, it is expected that the ratio of imposed sentences to imposed alternative measures will be different in favor of the sentences, and on the account of the imposed alternative sanctions, which is not the case in practice according to these data.

Graph no.36: Type of imposed sentence

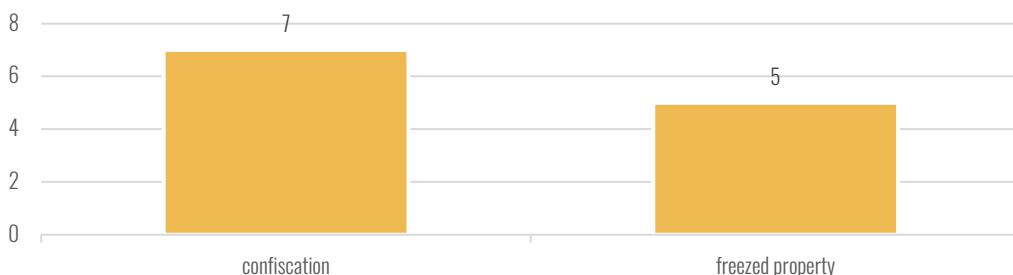
Of course, taking into account that our legislation recognizes several types of sentences, as well as the fact that sentences can vary in their severity and duration, the fact that sentences are imposed in a similar proportion with alternative measures in procedures related to organized crime and corruption with other procedures, requires to approach an analysis of the type of sentence imposed, in order to evaluate the penal policy of the court. However, if these data are compared, we come to the conclusion that the court has a fairly identical approach when it comes to determining sentences, regardless of whether it is crimes related to organized crime and corruption, or other criminal proceedings. Therefore, it can be concluded that the court usually opts for the prison sentence, as the most dominant sentence in practice, with a smaller representation of the fine. In this context, it is important to emphasize that the duration of the prison sentences is vaguely determined, because neither during the public announcement of the verdict, nor in the written preparation of the verdict, no explanations and arguments are offered in support of the chosen sanction, as well as its duration. Therefore, cases have been observed in practice where persons convicted or accused of corruption were sentenced (by a first-instance or final verdict) with the minimum sentence provided by law, although

the trial monitors were under the impression that the specific crime was not a basic offense accompanied by mitigating circumstances, in order for the same to be appropriate for the minimum sentence provided by law for that kind of offense.

Graph no.37: Type of sentence imposed

Finally, in this year as well, it has been noted that the measure of confiscation of property and property benefits is imposed extremely rarely, i.e., this year it was imposed in only two of the monitored cases. However, it is evident from the data that there is increased awareness of the application of this measure, so the public prosecutors proposed imposing the measure of confiscation in 7 cases, which is a significant increase and also represents the adoption of good practice that the public prosecutors explicitly request the court to impose this measure. Considering that the legal system and the legal tradition in general in the country are not sufficiently inclined towards the application of confiscation, it is important to pay attention to the adequate security of the property to be confiscated in order to enable the effective execution of the court decision. In that context, it is worrying that the trial monitors noticed that it is still an accepted practice for the public prosecutors to request the confiscation of property in the closing statement or at some stage of the evidentiary procedure, even though there were opportunities to do this when the indictment or the indictment proposal was submitted. This is evident from the statistical data according to which, although the confiscation of property was requested in 7 cases, the public prosecutor proposed measures for the temporary freezing of property in order to ensure the execution of the confiscation in 5 cases, or in 2 cases less.

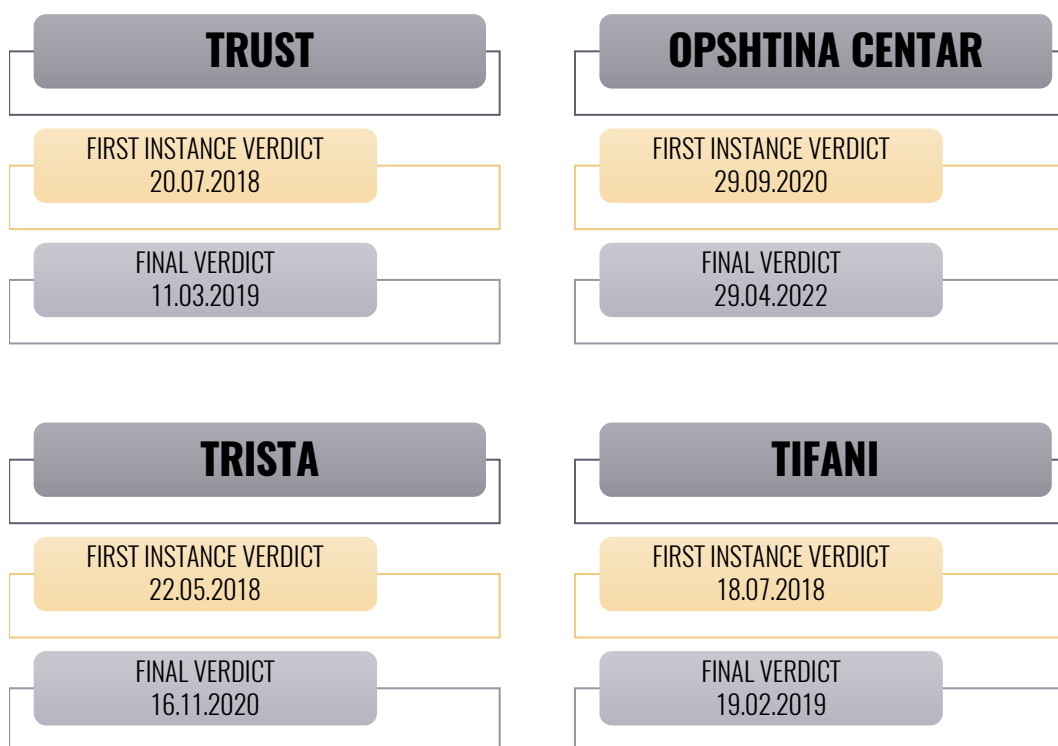

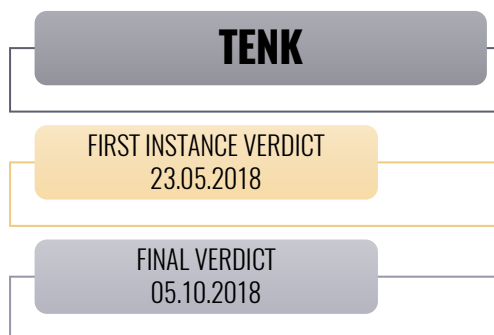
Graph no.38: Proposals for confiscation and freezing of assets

Because of this, we can state that the trend of increasing the application of the measure for the confiscation of illegally acquired property is encouraging, as well as the fact that the public prosecutors explicitly request its imposition by the court. However, it must be taken into account that the application of the confiscation measure is still small and problems are still encountered related to the proper locating and securing of illegally acquired property, as well as proper reasoning of court decisions in the part regarding the property confiscation, which inevitably leads to difficulties in the execution of verdicts.

OVERVIEW OF CASES

The Public Prosecutor's Office for prosecuting crimes related to and resulting from the content of the illegal monitoring of communications (the Special Public Prosecutor's Office) in its mandate lodged about 20 indictments against high-ranking state officials, political parties and public figures related to various criminal acts in the field of organized crime and corruption. Out of the cases initiated by the former SPPO, only 5 cases have been completed with final court verdict: "Tenk", "Trust", "Violence in the Municipality of Centar", "Trista", and "Tifani", while the cases "Target/Tvrđina", "Transporter", "Toplik", "TNT", "Tortura" and "Talir 2" have a first-instance verdict, but not a second-instance one. These cases were completed in a relatively quick time considering the number of defendants, the crimes with which the defendants were charged, the volume of evidentiary material etc. For example, what is striking is that for the case "Tenk", the final verdict was announced 5 months after the announcement of the first-instance verdict, which is an unusual practice of the Appellate Court Skopje, given the fact that there are court cases that have been pending for more than 1 year without a second-instance verdict.

Graph no.39: SPPO cases concluded with a final verdict

It can also be stated that for 11 court cases not even a first-instance verdict has been announced yet, although the same court proceedings have been going on for almost 5 years in the Basic Criminal Court Skopje before the Department for Organized Crime and Corruption.

Taking into account the above mentioned, in addition to this analysis, an overview of the cases initiated by the SPPO, for which there is still no first-instance verdict, will be made. The common thing about the court proceedings that will be the subject of this analysis is that although more than 50 hearings were scheduled for the main hearing, they last for an unusually long period of time in first instance, as well as the fact that in all of them there was at least one change of the members of the trial chamber.

„TITANIK“ COC-7/18 (COC-59/22)

In the case under the code name "Titanic", the court proceedings began against 21 defendants. The defendants in this case are accused of having formed a criminal association in order to commit several electoral violations, i.e. they are being prosecuted for having committed the crimes such as "Violation of the right to vote", "Violation of the freedom of choice of voters", "Bribery during elections and voting" and "Destruction of electoral material during the organization of parliamentary and local elections" in the period from 2011 to 2013.

The first hearing for this case began on April 2, 2018, and the same case continues to be tried, given the fact that in the past few years, various challenges have occurred during the conduct of this court procedure. It is worth noting that this court case is also specific because of the fact that the evidentiary material of the public prosecutor's office is significantly extensive, so the prosecutor's office in this procedure has proposed, and the court has approved, a list of 5900 material evidence and over 200 witnesses. At the beginning, all the scheduled hearings for the main hearing were postponed, and after a whole month had passed, the opening statements of the parties were given, after which the defendants were called by the court to plead guilty or not guilty. In May 2018, all the defendants pleaded not guilty for the crimes they were charged with. After that, the evidentiary procedure began with the presentation of material and verbal evidence, which procedure lasted for almost 3 years, when in July, 2021 the mandate of one of the lay judges was terminated due to reaching 60 years of age. In such situations, and in accordance with the provisions of the Law on Criminal Procedure, specifically Article 371, paragraph 2, the main hearing has to start from the very beginning, so the presentation of evidence that had already been presented once, began anew. In addition, in February 2022, in this procedure, there was a change of lay judge again, so as a result, the main hearing started from the beginning again.

What is important to point out is that after the third start of the main hearing all over again, and after the opening statement of the public prosecutor, 8 defendants pleaded guilty before the court for the crimes they were charged with. Therefore, after 4 years have passed since the beginning of the court proceedings when the defendants were asked by the court for the first time if they felt guilty and they answered negatively to that question, some of them in

2022 pleaded guilty for the crimes committed. After the guilty plea, the court separated the proceedings for the rest of the defendants who will continue to prove their innocence in an adversarial procedure, and for the rest in February 2022, it publicly announced the verdict declaring these defendants guilty and sentencing two defendants to effective prison, while the rest of the defendants were sentenced to an alternative measure – probation.

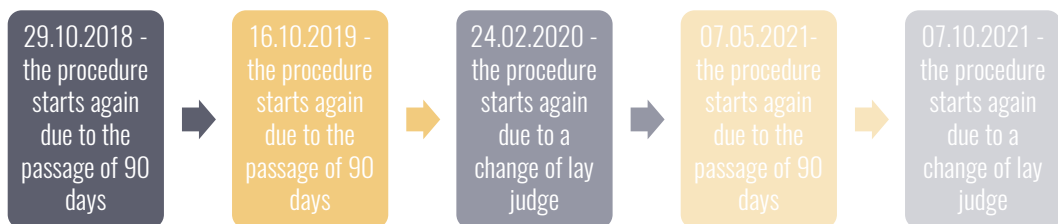
The guilty plea after 4 years of court proceedings has passed, is an unusual behavior detected in the process of judicial monitoring by the Coalition, so the question arises as to the reasons for which part of the defendants decided to plead guilty only now, as well as the legal solution according to which guilt can be confessed at each start of the main hearing anew. This is especially in order for the defendants to have the opportunity, when they are first summoned by the court, to plead not guilty, all in order to see the presentation of the proposed evidence in the further course of the procedure (more precisely during the evidentiary procedure) by the public prosecutor, as well as to make their own assessment regarding their probative value and the possible final outcome of the procedure. All the more, the court in criminal proceedings appreciates the guilty plea as a mitigating circumstance for the defendants because it enables the procedure to last shorter, i.e. to be completed in the shortest possible time, with the aim of not incurring court costs, and not to burden the judicial system. Having this in mind, it is necessary to raise the question of whether the guilty plea should be considered as a mitigating circumstance by the court, and in such situations where the guilty plea is after several years of judicial proceedings.

„TENDERI“ COC-64/17

The court case under the code name "Tenderi" which is being tried before the Department for Organized Crime and Corruption at the Basic Criminal Court in Skopje is another one of the cases of SPPD, which as of 2017 is still being tried in first instance. The indictment for this case was lodged to the court in June 2017, and the first hearing for the case was scheduled on February 21, 2018. Just like in the previous case, in this court proceeding as well, the first held hearing at which the opening statements were given took place one month later, i.e. in March, 2018.

Namely, it is about a case in which three people are accused, the former Minister of Culture, who is a current Member of the Parliament, as well as two officials, employees in the Ministry of Culture, who were members of the Commission for Public Procurement. According to the public prosecutor's office, the defendants abused their official position and authority and set up the tender procedure for the performance of final construction and construction-craft works on the Museum of the Macedonian Struggle for Statehood and Independence - "Museum of the Internal Macedonian Revolutionary Organization and Museum of the Victims of the communist regime" in Skopje.

In connection with this case, and throughout the course of the judicial process in the past years, one cannot help but notice the frequent restarting of the main hearing due to various reasons, either as a result of the passage of 90 days since the last hearing, or due to change of the members of the trial chamber.

Graph no.40: Presentation of the hearings when the procedure started again

What is interesting for this case is that one of the eight MPs who voted for changing the Constitution after the signing of the Prespa Agreement, is also the defendant in the specific case, that is, the former Minister of Culture. Hence, one cannot help but notice that the frequent restarting of the main hearing regarding this case begins after the process for changing the Constitution in the RNM Assembly was completed. Namely, after the constitutional amendments in January 2019, and according to the data from the court monitoring carried out by the Coalition, it was established that the main hearing has started anew 4 times—twice due to a change of member of the trial chamber and twice due to passage of 90 days. Here it is worth noting that from October 2021 the trial had continuity in the presentation of evidence, until in April 2022 the court issued an order to prepare a super-expert report because the parties' reports were contradictory and had inaccuracies. In that direction, the Coalition has established that in the last 7 months the super expert report has not yet been prepared, so the court cannot schedule a hearing to continue the court process further, and considering that more than 90 days have passed since the last hearing was held, it is indisputable that this court process will start again from the beginning. Because of all this, the public has developed doubts about the possible influence of politics in the judiciary.

„TOTAL“ C-1493/17

The Special Public Prosecutor's Office, in addition to bringing charges against high-ranking state officials and political parties, also brought charges against persons they claimed to be in close relations with the former government, i.e. politically exposed persons. One of such cases is the case of tax evasion where it was alleged that the defendant together with the accused legal entities had intended with multiple time-related actions using the same permanent relationship and the same occasions in the bookkeeping records of the legal entities, final accounts and tax returns, by giving false data on the facts of influence for determining the amount of tax liabilities to avoid paying tax liabilities in a significant amount.

The common thing that this case has with the other cases from this part of the analysis is the frequent change of judges acting in this court proceedings. Namely, from the beginning of the trial, the first hearing was scheduled in December 2017, and it was held for the first time after 16 months, where only the opening statements were given. In this section, it is also necessary to note that in this case there is a high level of postponement of the hearings, i.e. 75% of the hearings that were scheduled from the beginning of the first hearing until November 2018 were postponed, something that was also ascertained in the second transitional report on the activities and cases under the jurisdiction of the Special Public Prosecutor's Office of the OSCE Mission in Skopje²⁷. Such a long duration of this court process is really unusual, especially if this case is compared to other ones, such as the "Divo Naselje" case, in which there were more than 30 defendants and it was conducted under particularly high security protocols considering the nature of the crimes for which the defendants were prosecuted, and yet, in the first instance, it was completed in almost 2 years. In addition, if this case is compared with other court cases that also refer to tax evasion, it can be stated that according to the practice of the Basic Criminal Court Skopje, these cases, unlike "Total", end in a relatively quick period of time, i.e. they receive a first-instance verdict after 2 years from the start of the procedure on average.²⁸ According to the data from the monitoring of the case, the most common reason for the postponement of the hearings is the absence of the defense of the defendant, as well as the representatives of the legal entities, and at the last monitored hearings, there was a change of the defense counsel of the defendant. The second most common reason for postponing the hearings is an incomplete trial chamber or the lack of technical conditions for keeping an audio-video record. Therefore, from these data it can be stated that the reasons for postponement of the scheduled hearings in this court case are mostly due to the defense and the court.

²⁷ Second transitional report on the activities and cases under the jurisdiction of the Special Public Prosecutor's Office of the OSCE Mission in Skopje, p.38.

²⁸ The data has been analyzed based on 10 publicly announced court decisions on the crime of tax evasion for the period 2015-2020.

Taking into account everything previously stated, especially the number of defendants, the volume of evidentiary material, the type and nature of the crime for which the defendants are accused in this court case, it is really unclear why this court procedure is taking so long, i.e. why even after 5 years from the initiation of the same, a first-instance verdicts has not yet been passed.

„TRAEKTORIJA“ COC-52/17

In the case "Traektorija", high-ranking officials from the political party VMRO-DPMNE, which was in power in the period 2006-2016, are accused of abuse of official position and authorization to select a company for the construction of the highways Miladinovci-Shtip and Kichevo-Ohrid. This trial began in December 2017 and is still ongoing before a different trial chamber.

Namely, in November 2019, in this case, the absolute statute of limitations of the criminal prosecution for the former Prime Minister of the Government of the Republic of Macedonia for the crime of receiving a reward for illegal influence in accordance with Article 359 of the Criminal Code, took place. As a consequence of the statute of limitations of the criminal prosecution, in July 2021, the Judicial Council at the 377th session dismissed the judge - president of the trial chamber who acted on this case, and in December 2021, the case started anew before a new trial chamber. An interesting fact that emerged from the monitoring of this case is that after the trial restarted before the new trial chamber, audio-video recordings of the hearings held in this case were played at the main hearing, where material evidence were presented and witnesses were examined. Namely, this is a situation that is specific in practice, from the perspective of the principle of immediacy, according to which the court should directly get acquainted with the evidence of the parties, so that it could make an appropriate and sustained decision. Hence, considering the reproduction of recordings, in a situation where, for example, a recording of a hearing with a statement given by a witness/expert person is reproduced, the parties practically only follow the course of the presentation of the evidence in the courtroom, in the case of the examination, and they do not have the opportunity to ask additional questions. On the other hand, if the purpose of the cross-examination is taken into account, it clearly follows that a successful cross-examination can only be conducted once, i.e. during the examination for the first time with questions there is a possibility to surprise a witness and obtain the desired effect of the examination, which means that the level of success achieved in the initial trial cannot be repeated. From what the trial monitors of the Coalition have detected, there is room for discussion regarding the question of why it is necessary to watch these recordings at a hearing, i.e. if the court has made a decision to get acquainted with the evidence in that way, it might be more effective for the court to see the evidence outside of hearing, in that way avoiding additional court costs.

„TALIR“ COC-3/19

The only indictment that was filed against a political party by the Special Public Prosecutor's Office refers specifically to this case in which several persons are accused, that is, the president of the party and members of the executive committee as well as the political party itself. According to the indictment, the defendants are being prosecuted for illegally financing the VMRO-DPMNE political party. For the money that was donated to the party illegally, different ways were used to bring it into the party legally. Thus, some of the defendants presented such donations as legal payments through a giro account, that is, as donations to the party. Some of the payment slips were written in the same handwriting, and the payments were made within 20 to 30 seconds. According to SPPO's calculations, on certain days of the year, from 12 thousand to 30 thousand euros were donated in this way, in an attempt to bring the funds into the party legally, under the guise of "membership fees" and "donations".²⁹

²⁹ <https://prizma.mk/osomnichenite-litsa-za-talir/>

Although the indictment was lodged in October 2018, the first hearing took place in March 2020 when the opening statements were made, and before that for a year the hearings in this case were only postponed. In October 2021, the main hearing started again due to a change of the member of the trial chamber, i.e. due to the dismissal of the judge who was appointed in the case. Since then, until the end of the judicial monitoring, the main hearing is still in the stage of presenting material evidence of the public prosecution.

CASES IN THE COURT OF APPEAL SKOPJE

The right to a trial within a reasonable time is something that is especially protected by the European Convention for the Protection of Human Rights with Article 6. Unfortunately, this right is often violated in the practice of the justice system, so the legislator has foreseen that citizens can seek protection of the right to a trial within a reasonable time before the Supreme Court of the Republic of North Macedonia.

The coalition regularly monitors court cases that are of public interest, especially the cases of the Special Public Prosecutor's Office, both in the first instance before the basic courts and in the second instance before the appellate courts, until the verdict becomes final. In the past years, we have witnessed that several verdicts were passed in relation to cases from the SPPO, but unfortunately a very small percentage of them have been legally completed. According to the latest data, legally completed cases are "Tenk", "Trust", "Trista", "Violence in the municipality of Centar" and "Tifani", while the rest of the cases that have a first-instance verdict are still not final and are ongoing.

According to the Law on Criminal Procedure, the appellate courts are not bound by a deadline in which they should adopt and announce the verdict, but are obliged, according to Art. 407, to draft it in writing within 15 days after the announcement, and in complex cases, exceptionally, within 60 days. These deadlines cannot be exceeded. Contrary to the appellate courts, the courts of the first instance, in accordance with Art. 405, are obliged to immediately announce the verdict, and if the court is not able to pronounce the verdict on the same day after the conclusion of the main hearing, it will postpone the announcement of the verdict for a maximum of three days and will determine the time and place for the announcement of the verdict.

As mentioned above, as far as the appellate courts are concerned, they are not bound by a deadline for the announcement of the verdict, so in that regard it was established that for 2 cases the court did not pass a verdict even though public sessions were held. This is related to the case "Transporter", whose first-instance verdict was announced on 31.03.2020, and in July 2021, a public session was held before the appellate court, after which the verdict in this case has not yet been publicly announced. The second similar case that we would single out is the case "Target/Tvrdina", which had its verdict on 26.02.2021, and the public session before the appellate court was held in March 2022, however, the verdict has not yet been publicly announced.

„Transporter“

„Target/Tvdina“

In that direction, it must be stated that other cases from the SPPO which have already ended with a first-instance verdict such as "TNT", "Toplik", "Talir 2", "Tortura" and the like are in the phase of drafting the first-instance verdict or are before the Court of Appeal Skopje and are awaiting their conclusion. In these cases, an unusual phase that is noted is that the process of drafting the first-instance verdict lasts for a longer period, which previously had not been the practice.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

CONDITIONS FOR HOLDING A HEARING

A high percentage of postponed hearings for the main hearing on cases in the field of organized crime and corruption was recorded, which are mostly due to the absence of persons whose presence is mandatory.

- The absence of the defendant in the procedure is represented in the largest percentage as a reason for postponement, which is why it is necessary to increase the promptness of the services for the delivery of the summons, especially if one takes into account the high level of irregular delivery of the summons to the defendants.
- It is necessary to improve the action of the Ministry of Internal Affairs following requests from the court to check the circumstance of whether the defendant is available at a certain address and to perform operational checks to check that fact, on which the further course of the procedure depends. In addition, it is necessary to strengthen the capacities of the police to implement court orders for the detention of the defendants.
- Taking into account the managerial role of the judge during the main hearing, it is necessary for him/her to make more effort in terms of managing the process for scheduling hearings for the main hearing, in the direction of harmonizing the trial schedules of all participants in the procedure. In that context, it is necessary to improve the Automatic Court Case Management System (AKMIS) in order to more easily harmonize the trial schedules of all parties concerned, and thus to avoid overlapping dates for the scheduled main hearing.
- Given that the absence of the public prosecutor is the second most common reason for postponing hearings, it is necessary to carry out a more detailed analysis of the situation with human resources in the Basic Public Prosecutor's Office for Prosecution of Organized Crime and Corruption, in order to enable adequate staffing with human resources, including strengthening the capacities of investigative centers.

ADVICE ON THE RIGHTS

There is a constant trend of uneven provision of giving advice on the rights of the defendants and frequent omission of some of the rights specified in the Law on Criminal Procedure. In this regard, the fact that every year there are at least a few cases where defendants were not advised about their rights is worrying, as well as the fact that every year judges only enumerate the rights without going into their detailed explanation.

- It is necessary to work on raising awareness among judges about providing advice on rights, and thus on improving their "soft skills" and capacities to improve the impression of professionalism, constancy, objectivity and proportionality in their actions.

GUILTY PLEA

The representation of guilty pleas continues to decrease, something that is particularly evident in criminal proceedings related to organized crime and corruption, where only a quarter of convictions are based on guilty pleas.

- In order to determine the exact reasons for this trend, it is necessary to create and conduct special targeted research that should establish a diagnosis, i.e. answer the question why defendants in proceedings related to organized crime and corruption very rarely decide to plead guilty in front of court.

EVIDENTIARY PROCEDURE

The presentation of the evidence is carried out in accordance with the legally provided order of presentation, as well as in accordance with the list of evidence of the parties, and in the event that there is a deviation from the order, it is done for reasons of expediency and economy of the procedure.

- It is necessary for the court to provide an adequate explanation when there is a deviation from the legally provided order of presentation of the evidence, in order to be able to determine the proportionality between the threat to the equality of arms due to the deviation from the order of presentation of the evidence with the expediency and economy of the procedure

The point of the direct examination consists in the fact that the party conducting the examination, asks understandable and clear questions, in order to obtain information from the witness, in relation to the circumstances known to him/her about the criminal-legal event that is the subject of the procedure. Therefore, the practice of examining the witnesses/experts in a way that they are guided through the process of giving a statement before the court by asking questions, by the party who examines them, is correct. In this regard, it is important to note that there is constant progress among attorneys and public prosecutors in terms of their skills in conducting direct and cross-examination.

During the examination of witnesses/experts, it has been noted that judges pay much more attention and take care of a fair examination in cases where objections are raised by the parties, as opposed to when there are no objections, which is in accordance with the adversarial model of criminal procedure which it is currently applied in the Republic of North Macedonia.

What is striking is that in a case where no objection is raised by the parties, the court reacts significantly more to the questions asked by the defense, in contrast to when the questions are asked by the public prosecutor.

- It is necessary for the judges to follow the entire course of the main hearing with due attention, and especially in the phase of the evidentiary procedure to pay attention to the way in which the examinations are carried out. Although the Law on Criminal Procedure is not clear enough in terms of whether the court should pay attention to the admissibility of questions and answers only after a raised objection, or without a raised objection, regardless of which approach will be accepted by the court, it must be carried out under equal circumstances for both the defense and the public prosecution.
- The practice of the court reacting disproportionately more to the questions of the defense when no objection has been raised by the public prosecutor may leave the impression that the court is biased and is not governed in line with the presumption of innocence, which is why it is necessary for the court to react in cases where public prosecutors do not raise objections.
- It is necessary to improve the capacities of public prosecutors in order for them to be able to raise objections where necessary, in order to avoid the practice of the court having to react due to the passivity of the public prosecutor.

After the parties have finished examining the witness, although in a very small percentage, it is still a noted practice for the court to start asking completely new questions about circumstances that were not mentioned at all in the previous direct, cross and redirect examination.

- This practice should be completely abandoned, given that both the defense and the prosecution have their own theories of the case, and after additional examination by the court, they do not have the possibility to ask other questions, as well as the fact that the court in the spirit of the Law on Criminal Procedure is not supposed to establish the material truth.

There is an uneven practice of presenting the material evidence, so in some of the proceedings, during the presentation of the evidence, the parties only read the title of the evidence, while in some of the proceedings, the parties read the entire content of the evidence. Both ways, given that they are applied in extreme limits, are inappropriate as a way of presenting evidence.

- It is necessary to strengthen the capacity of the parties to present the material evidence in the sense of presenting the essence of the evidence and the circumstances it proves, i.e. why that evidence is relevant.
- In addition to this, it is necessary to specify the legal provisions that refer to the presentation of material evidence, an issue that is addressed in the draft Law on Criminal Procedure. However, if we take into account that the adoption of the Law, as well as the final solution to this issue is still unknown, it is necessary to strengthen the capacities of the court for control of the trial and appropriate management of the way of implementing the entire evidentiary procedure.

Although the Law on Criminal Procedure provides for it, a good part of the hearings are not recorded through audio or audiovisual recording. Given that the Basic Criminal Court in Skopje is adequately equipped for this purpose, i.e. there are enough courtrooms that are adapted for audio recording, and some of them also audiovisual, it remains unclear why only a small part of the trials are recorded in this way .

- It is recommended to fully approach the use of the equipment in the future. This is in order to use all the benefits that the recording of the main hearing enables in terms of strengthening the objectivity, reliability and fairness of the procedure, as well as to eliminate all the problems and difficulties that exist in practice when keeping minutes.
- In cases where the minutes are kept by a recorder, it is necessary to abandon the practice of dictating by the judge to the recorder how and what to enter in the minutes, in order to avoid intentional or unintentional paraphrasing of the questions, answers and other statements of the participants in the procedure.

PUBLICITY OF PROCEEDINGS

The finding that all the monitored hearings were public is encouraging, in the sense that the judges recognize the meaning and the need for the public to be present during the main hearing, but even though the Law does not provide for this, in the majority of cases the persons present in the capacity of public, are noted on the minutes with their name and surname.

- Although an unusual approach, it can still be understood why the court decides to ID the representatives of the public in the courtroom, because it can be considered that in this way the court tries to ensure that none of the proposed witnesses who were not yet examined will not be present in the courtroom before being examined according to the LCP. However, it remains unclear why the court decided to include the personal data of the persons present as members of the public in the minutes for the main hearing. Therefore, we believe that this practice of the court can be interpreted as an attempt to distract the public from following the trials, and we hope that it will be abandoned.

Information about court cases is partially published by the Basic Criminal Court in Skopje, i.e. it is rarely published in a prominent place in the court.

- It is necessary for the court to take all necessary steps in order to improve and facilitate access to information for all citizens.

EQUALITY OF ARMS

Unequal treatment by the court and different attitude towards the defense and the prosecution in the same or similar circumstances has been noted. In all these situations, the court acted in a way that gave the impression of privileged

treatment of the public prosecutor. This situation is most often observed during the presentation of evidence in addition to the evidentiary procedure, where according to the impressions of the trial monitors, there are quite a few cases where the court accepted almost all the evidence of the prosecution, and almost none of the evidence of the defense.

- It is necessary for the court to take into account the evidence proposed by the parties, including at the stage of evaluating the indictment, while acting consistently, measuredly and objectively, in order to avoid being put in a situation where it has to find alternative solutions due to the weak readiness of the public prosecutor.
- In addition, this care of the court should continue during the main hearing, where it is necessary for the court to provide reasons for its decisions on rejecting or accepting any new proposed evidence in addition to the evidentiary procedure, in order to avoid duplication of evidence, but more importantly to avoid unequal treatment of the parties when presenting new evidence.
- In this context, it is necessary to improve the capacities of public prosecutors for thoroughly conducting investigations and timely collection of evidence, especially the evidence that is crucial for proving guilt or the existence of a crime.

The practice of not sharing the collected evidence by the public prosecutor's office with the defense is still noted, so the most common reactions of the defense are due to this circumstance.

- It is necessary to strengthen the capacities of the public prosecutor's offices to share all evidence with the defense, and not only those that the public prosecutor considers should be presented.
- In this direction, it is necessary to work on building the integrity of public prosecutors in order to prevent manipulation of the rules of the criminal procedure, i.e. presenting all the evidence, and then withdrawing it in order to prevent the defense from presenting the same.

IMPARTIALITY

There is a consistent trend of inappropriate communication between judges and public prosecutors, which almost without exception gives the impression of a friendly relationship between the court and the public prosecutor's office, which can create a perception of the influence of such a friendly relationship on the decision-making process in the case.

- It is necessary to work with judges to strengthen their capacities to demonstrate objectivity, impartiality and professionalism in their actions. It is necessary to work on raising awareness among judges about the various forms of behavior due to which the public, or the defendants in the proceedings can lose confidence in the impartiality of the court.

The observed situations this year are worrying, in a relatively identical scope as in the previous years, where the court demonstrated bias and an already formed opinion about the decision in the case. Such bias is without exception in the direction of violating the presumption of innocence.

- It is necessary to create measures to demarcate the partnership between judges and public prosecutors, which would include training for professional communication, as well as accustoming judges and prosecutors to the new adversarial model of criminal procedure, where the court is not obliged to clarify doubts to determine whether the defendant is guilty, and in the event of any doubt to decide in favor of the defendant.

VERDICT

Although the public announcement of verdicts is most consistently applied in proceedings related to organized crime and corruption, it is nevertheless noted that even in these proceedings, verdicts are not always publicly announced.

- It should be taken into account that according to the ECtHR's practice, verdicts can be announced in several ways, however, it is necessary for the public to be able to get to know the court's decision, as well as the reasons for such a decision. Therefore, it is necessary for the courts to regularly publish the verdicts and offer a brief explanation of them, as this is one of the most appropriate ways to promote the public trust in the judiciary.

A low percentage of convictions was observed within the department for the prosecution of organized crime and corruption compared to other criminal proceedings, as well as an unusually high percentage of rejection verdicts and acquittals, which can be interpreted as a weaker performance of the public prosecutor's office in these proceedings.

- It is necessary to work on constantly improving the capacities of the public prosecutor's office, including staffing, providing adequate financial resources, but also improving the individual capacities of public prosecutors, especially when it comes to conducting complex criminal and financial investigations.

The penal policy of the court in proceedings related to organized crime and corruption is almost identical to the penal policy in other cases, so according to the imposed sanctions, one cannot always get the impression that the committed crime is really a serious crime, precisely because of the low sanction.

- It is necessary for the courts to give reasons for their decisions and regarding the choice of the type and duration of the sanction, which reasons would not be just stereotypical, abstract and generic sentences that are repeated in several decisions of the court, but specific reasons that will be addressed on special circumstances, characteristics of the convicted person, but also on the specific case.

Although there is an increasing trend in the application of property confiscation, it is still very rarely imposed, and even in cases where it is imposed, its execution is impossible due to a series of omissions in the earlier stages of the procedure.

- It is necessary to improve the capacities of both the public prosecutors and the court regarding the awareness, methods and conditions for imposing the confiscation of property.
- It is necessary for the public prosecutors to detect the illegally acquired property and secure it in a timely manner, by proposing measures for the temporary freezing of the property.
- Taking into account that financial investigations rarely refer to the full flow of illegally acquired property, it is necessary to build the capacities of the competent services for conducting real financial investigations, in order to avoid that the financial investigation is equated with a criminal investigation for a committed financial crime.
- It is necessary to create activities to improve the capacities of the court to explain the decisions related to the temporary freezing of property, as well as the confiscation of illegally acquired property. This is especially important in proceedings where third parties assert some rights over the property that is subject to freezing, i.e. confiscation.

